

1. ~~2.~~ Ver 6103 vol

2. Observations on F. R.

00 2

2484-

1121 au

JAC. FR. LUDOVICI

J. U. Lic. & Prof. Publ. Extr.

COMPENDIUM
NOVELLARUM
JUSTINIANI,

Subjunctis Avthenticis, usu hodierno

&

RERUM INDICE

in

[STUDIOSÆ JUVENTUTIS,

utilitatem adornatum,

HALÆ-MAGDEBURG,

Prostat in Officina Libraria Rengeriana,

Anno MDCCL.

JOHANNES LUDOVICUS

Publicus & Not. Publicus

COMPTES & PLUM

NOVELLARIUM

JUSTINIANI

opponens Avhondt & de hollana

RECEIPT & INVOICE

STUDIOSA INVENTUS

university of groningen

LECTORI BENEVOLO

SALUTEM!

Vemadmodum Germania nostra quoad ipsum regiminis modum valde est irregularis, id est, ad formam reliquarum rerum publicarum, sive Monarchiam, supponas, sive Aristocratiam, sive denique Democratiam, nullò modo quadrat, quod *mixture* vocabulò indigitant Philosophiæ Peripateticæ sectatores: ita quoque eadem irregularitas circa leges in patria nostra vigentes ubique deprehenditur. Leges ferre solet ad quem τὸ κοινόν in republica spectat, & ergò Germani germanas Leges habere debebamus. Enimverò quò te vertas, nonnisi peregrina & exotica in omnibus jurisprudentiæ partibus deprehendes. Quæris, ex quibus fontibus controversiæ Germanorum *civiles* sint dijudicanda? Ad Leges Romanas Justinianeas, aut si mavis Tribonianeas, omnes provocabunt. Est enim (si Diis placeat) *Roma caput mundi*, quæ regit orbis *frena rotundi*, testante id ipsum aurea Bulla. Quæris, unde decisio quæstionum *feudalium* peti debeat? Leges Longobardorum hunc in finem evolvere necesse habebis.

)(2

Qvid

Quid dicam de controversiis *ecclesiasticis*, ubi
plerisque placita Præfulis Romani, qui omnia
jura in scrinio pectoris (præfiscini!) gestare
dicitur, præ sanis verbi divini & juris naturæ
principiis adhuc se adprobant. Imò ipsum *jus*
publicum præteritò seculò ex titulis juris Ro-
mani, qui de Prætoribus aliisque Magistratibus
Romanorum agunt, à veteribus Glossatoribus
eorumque sequacibus deducebatur, quemad-
modum prætensi *juris nature* doctores nescio
quale confusum chaos ex visceribus græculi
Aristotelis & scholasticæ Theologiæ Monar-
charum conglomerabant. Prout verò ipsa
Jurisprudentia irregularitate laborat: ita
quoque primæ in Germania Academiæ ad ex-
empla Italicarum adornatæ, & in iisdem dicta
Jurisprudentia irregulares valdè Doctores
nacta est. Hoc innuere volo, destituti erant
boni illi viri ut plurimum historica cognitione
status Romani, ignorabant statum Germaniæ,
& prætereà in genuinis philosophiæ rationalis
atque moralis principiis, quæ fulcra sunt veræ
Jurisprudentiæ, hospites deprehendebantur.
Secuta inde misera quorumcunque juris Ro-
mani capitum ad controversias Germanorum
applicatio, e. g. de actionibus pœnalibus in
duplum, triplum, quadruplum conceptis, de
stipulationibus, pœnitentia in contractibus
inno-

innominatis, jurisdictione, rebus extra com-
mercium existentibus, in jus vocatione, divi-
sione actionum in bonæ fidei & stricti juris,
in directas & utiles, & quæ sexcenta alia adduci
possent, pro quibus adhuc hodiè multi, qui se
solos sapere putant, tam acriter pugnant, ut
dissentientes ignorantia juris insimulare haud
dubitent, quorum tamen miseriam & igno-
rantiam omnia Germaniæ fora & praxis in iis-
dem recepta satis superque loquuntur. Mise-
riam studii juris, uti reliquarum disciplinarum
omnium, non parùm auxit deplorandum illud
autoritatis præjudicium, dum sententias suas
sub larva ambiciosorum encomiorum & com-
minatione temporalis atque æternæ poenæ au-
ditoribus instillabant docentes. Quis enim
tantis *Juris utriusque Monarchis*, prout salu-
tabantur communiter & seiplos salutabant
Glossatores, contradicere ausus esset? quis dis-
sentire præsumpisset ab Azone, qui *Vas Et Lu-*
cerna Juris appellatus? quis a Bartolo à Saxo
Ferrato, cui encomium *eines Fürers und*
Hauptmannes aller Juristen tribuere haud
dubitat Noe Meurer in Dedicatione *des*
Wasser-Rechts? Dynum propter usum unius
cautelæ ad inferos damnatum scribit ex visio-
ne quadam [risum teneatis!] Angelus in *l. hac*
verba. C. de fals. caus. Bartoli animam damna-
tam

tum fore adstruxerunt nonnulli, quod statue-
 rit, in flumine non navigabili ab unoquoque
 molendinum extrui posse sine licentia Princi-
 pis. Sed regerit Rolandus à Valle, animas eo-
 rum, qui contrarium judicant, perpetuò in
 inferno esse cruciandas. Caveant ergò, addit,
 non recedere à communibus sententiis, præci-
 piuè quando sunt benè fundatæ, (in quo nos
 consentientes habet,) quoniam juxta Ange-
 lum nimium est ignorans, qui contra commu-
 nem opinionem judicat, referente hæc Heringio
 in *tr. de molend. q. 15 n. 39*. Nota quoque est, quæ
 inter duum viros, Bartolum & Baldum, occa-
 sione quæstionis: *Num in crimine perduellionis
 sciens quod, & tacens ordinariâ penâ afficiendus?*
 intercessit controversia, Bartolò *ad l. 3. ff. ad L.
 Jul. Maj.* eam affirmante, Baldò contra *libr. 1.
 Conf. 34.* asserente, quod anima Bartoli ob hanc
 hypothesin multos in inferno cruciatus expe-
 riatur, v. Wissenbach. *ad ff. ad L. Jul. Maj. eb. 13.
 Bocerus de cr. maj. c. 12. n. 39*. Et quis recenseret
 omnia ejusmodi ingeniorum deliria dicam?
 an aniles fabulas. Pepererunt equidem subse-
 quentia secula nobis plurimos, Hotromannos,
 Balduinos, Duarenos, Connanos, Ravardos,
 Cujacios, Gothofredos, aliosque, qui jus Ro-
 manum tum ex historia juris, tum ex infucatis
 interpretandi principiis à tenebris veterum

libe-

liberare allaborarunt; errores tamen pragmaticorum, quos subinde atrò lapillò notavit Antonius Faber, maximè obstitèrunt, quò minus nativum splendorem recuperare potuerit disciplina juris & præstantissima & utilissima. Scilicet ea communiter insidet animis discen-
tium perversa opinio, neglectà verà theorià, ea statim addiscere, quæ ad panem lucrandum directò faciunt, seu, ut vocare solent, quæ u-
sum in praxi habent, id est, si simplicioribus terminis rem efferamus, cupiunt saltem mo-
lem indigestam variarum conclusionum, opi-
nionum communium & casuum in terminis terminantibus, ut postea ad praxin nimis ma-
turè interdum provolantes scripta sua (*Produ-
cta* vocantur stilò Practicorum) tædiosis & ad
rem ut plurimum nihil facientibus allegationi-
bus Judicem, si Diis placet, terrere & in suam
sententiam, ni fallor, pertrahere possint. Jam
nos quidè non improbamus morem illum,
ut quis ea solùm appetat, quæ in vita civili u-
sum præstare possunt, imò potius & nos ipsi hoc
svadere solemus, unde inanes & metaphysico-
rum & aliorum speculationes ingenia magis
corrumpentes, quàm efformantes, semper o-
diò habemus; interim tamen hoc saltem desi-
deramus, ut practicæ illæ doctrinæ cum fun-
damentis genuinis, quæ veram theoriàm con-
stituunt

stinguunt, combinentur & sic animi discipulorum
solidâ doctrina imbuantur, ne prudentia juris
in artem Rabulisticam convertatur, & pro ve-
ris Medicis (nam & hoc nomen Jctis certô re-
spectu competit) vagabundos empiricos nan-
ciscamur. Res quidem hactenus in votis tan-
tummodò substitit; nihilominus tamen ad-
huc meliora tempora sperare nondum desini-
mus. Postquam enim modò elapsum & nunc
inehoatum novum seculum omnibus ferè
disciplinis insignem mutationem attulit, &
inprimis in Jurisprudentiâ studio tot illustres
& celeberrimos viros produxit, qui Leges
Romanas, & Germanicas, & quas primò no-
minare debuissim, naturales, ex historia atque
philosophia sana explicare & quidem non sine
successu annisi sunt; quis de facie Jurispruden-
tiâ in melius efformanda prospera quæque sibi
non promitteret? Jus publicum si considera-
mus, illud post tempora Danielis Ottonis, Jo-
hannis Limnæi, Theodori Reinckingii, & alio-
rum hujus farinae scriptorum, tantam (in me-
lius tamen) passum est mutationem, ut pluri-
mæ controversiæ vel aliter, quàm tunc qui-
dem, vel ex aliis ad minimum & purioribus
fontibus decidentur. In jure ecclesiastico pru-
dentiores jam de iis assertionibus dubitare in-
cipiunt, quæ quondam anathematis fulmine
munita

munita deprehendebantur, v. g. an hæresis sit
crimen: an præsentia Cleri potestas in rebus
fidei verbo Dei sit conformis: an juramentum
Religionis sit licitum, &c. quis desperaret fore,
ut & aliquando dubitare incipiamus, v. g. an
unus alterve textus Juris Romani hætenus
rectè explicatus fuerit: an necessarium sit, ut
opiniones absurdas in praxi nunc quidem re-
ceptas ad posteros nostros propagemus: an
non in aliquibus controversiis juris civilis &
feudalis decisio ex jure Germanico melius,
quàm ex placitis Romanorum desumi possit,
e. g. de servis Germanorum: de operis rusti-
corum: de bonis censiticis & emphyteuticariis,
&c. & quæ sunt ejusmodi plurima alia.
Certè hac modesta & ingenua dubitatione se-
mel vires capiente, longè majorem adhuc cla-
dem experientur omnes glossæ, opiniones
communes & casuum in terminis terminanti-
bus decisorum autoritates, quàm illa est, quæ
integram Aristotelicorum rempublicam peri-
pateticam affecit dubitatio Renati des Cartes.
Interim, ut ad scopum propius accedam, dum
in hodiernum usque diem Jus Romanum in
Academiis nostris non quidem ut jus ordina-
rium, (subsidiarium enim saltem esse Ordina-
tio Cameralis ipsa clamat,) ordinariè tamen
docetur; eò ad minimum respiciendum erit,

ut, quantum fieri potest, utilia ab inutilibus separamus, & quibus casibus illud receptum esse dici possit, quibus non, ubique subjungamus. Item, ut eam methodum eligamus, quâ simpliciiori & simul breviori viâ ad fundamentalem (ut ajunt) juris hujus cognitionem penetrare possimus. Sed quænam erit illa methodus? Hactenus in Academiis receptum fuit, ut universa juris Romani doctrina sub titulo *cursus juris* ad methodum Triboniani, jura personarum & rerum in Institutionibus, Pandectis & Codice proponeretur, explicetur & simul ex jure novissimo, quod Novellæ exhibent, illustretur. Nunc, quamvis non simus in ea sententia, ac si Tribonianus, aut ipse etiam si mavis Justinianus, nobis hæc parte leges præscribere potuerit, cum methodus sit arbitraria & objectum legum neutiquam constituat: quamvis etiam eos non carpamus, qui aliam pro hac methodum substituunt: denique quamvis lubentes largiamur, nec in Institutionibus, nec in Pandectis, nec in Codice accuratam materiarum & titulorum juris connectionem ostendi posse, quicquid sudent & machinentur alii; interim tamen nec eos perverse docendi methodi accusare audemus, qui in tanta Jurisprudentiæ confusione priora adhucdum vestigia in cursu juris premere solent. Sunt, multa, imò, quid dico multa? sunt plurima in omnibus tribus illis juris nostri paribus quæ aniles fabulas, quas evitare voluit Tribonianus, quam maximè redolent. Sed hæc officium est ingenui docentis, ut eas ne Justiniani quidem, nedum

nedum nostris temporibus usum habere ex historia illorum temporum breviter ostendat, quod ipsum meliorem sine dubio usum habebit, quam si quis cum larvato Veridico de Justiniano de novo Corpore juris concinnando consilia suppeditare vellet. Quod factum deinde ad jura noviora felicius progressus fieri poterit, cum opposita juxta se posita ubique elucescant felicius. Quibus superpositis facile quoque de eorum sententia judicium ferri poterit, qui expositionem juris Romani à Novellis ordiendam esse suadere voluerunt. Scilicet id haud difficulter quidem concedimus, Novellas magis abstrahere ab inutilibus veteris jurisprudentiae subtilitatibus, cujus exemplum luculentum inter alia exhibet famosa illa *Novell. CXIX* differentiam inter filios suos & emancipatos ratione successione, cognatos item & agnatos, aliasque planè abrogans; illud tamen extra dubium quoque positum esse arbitramur, in novellis omnium materiarum in doctrina juris obvenientium tractationem neutiquam deprehendi, sed quorundam saltem, qui defectus iterum non minus ac institutiones & Pandectarum manus medicas postularet. Cave tamen, ne exinde inferas, novellarum expositionem prorsus esse neglegendam, contrarium enim suadent ea, quae modo adduximus de indole novellarum ad simplicitatem naturalem magis accedente, & quod novellae saepius abrogent, quae in Institutionibus, Pandectis & Codice adhuc aliter disposita reperiuntur. Et haec ipsa causa est, quod in Collegiis pandectarum non modo ad alias juris novissimi partes,

partes, sed & novellas in specie haud rarò provo-
care consueverint docentes, quod & ideò facere
necesse habent, quoniam vel nulla, vel rara tamen
ad ipsas Novellas Collegia haberi solent. Hæc
omnia cum ita sese habeant, non frustraneum
laborem fore censui, si post tot Compendia Insti-
tutionum & systemata Pandectarum Compendi-
um quoque Novellarum in lucem emitterem, de
cujus occasione, methodo & scopo adhuc binis
verbis monendus eris B.L. Constitueram scilicet
mecum, doctrinam novellarum in publicis lectio-
nibus Auditoribus meis proponere, & ubi de Au-
tore aliquo, quem fundamenti locò substerner-
rem, sollicitus eram, deprehendebam equidem
jam pridem Julianum, nec non Dionysium Go-
thofredum, & alios etiam, Epitomas Novellarum
adornasse; sed simul exemplarium defectus, ut
alia taceam, me certiore reddebat, easdem u-
sum aliquem mihi in proposito meo vix esse præ-
bituras. Quid ergò consilii? animus deinde erat,
ipsum novellarum textum, prout in corpore juris
habetur, explicandum sumere & quæ usum in
praxi habeant, quæ non, in calamus dictitare;
sed & hîc consilium mutare cogebar. Constat
etenim versionem latinam, quæ vulgò circum-
fertur, de verbo ad verbum ex textu græco trans-
latam eandemque ad genium linguæ græcæ pror-
sus accommodatam esse, unde non potuit non
stilis barbarus & maximè tædiosus exinde oriri,
qui & docentem & discentes offendit. Contra
omnes verò prudentiæ regulas eum agere existi-
mo, qui tædium, quod plerumque in auditoribus
erga

erga utiles etiam resprehenditur, adhuc magis hac ratione augere vellet. Accedit stilus nimis verbosus & oratorius, quod scriptæ sunt novellæ, qui talis est, ut sæpè integra novella diversis licet capitibus constans & aliquot paginas implens, in duas vel tres simplices propositiones resolvi queat, prout nunc fallor in ipso hoc compendio meo ostendi. Sed hinc iterum novum tædii fundamentum latet, quod omninò è medio removendum fuit. Circa methodum tractandi animus ab initio in diversa trahebatur. Hærebam enim, an doctrinas ad jura personarum & rerum pertinentes colligere, utrum verò ipsum Novellarum ordinem *κατὰ τάξιν* sequi præstet. Quamvis verò facile concipiam, explicationem singulari. Legum in Pandectis & Codice propter nimiam suam multitudinem dissvadendam potius, quàm svadendam esse, unde rarò deprehenditur Collegium ejusmodi textuale, quod infra annorum aliquot decursum finitum fuerit; interim tamen nec methodus altera Tribonianea arridebat, quod sæpiusculè doctrinæ aliquæ obtortò, ut dicitur de in jus vocatione Romanorum, collò ad eandem accommodari debeant, quò ipsò in regulas bonæ methodi impingitur, quippe quæ rem non ex facili difficiliorem, sed ex difficili faciliorem facere debet. Deprehendebam denique ea, quæ de nimia multitudine Legum in Pandectis & Codice antea allata, ad Novellas applicari non posse, atque adeò prout factum vides in Compendio præsentis, methodum proponendi singulas Novellas eò ordine, quò in corpore juris exhibentur, priori illi præspe.

ferebam, simul autem, ne nimis odiosa fieret
specialium materiarum evolutio, Indicem poris-
simas rerum classes complectentem adjicien-
dum esse existimabam. Scopus, quem in publi-
cando hocce compendio mihi proposui, hic pri-
marius & unicus fuit, ut iam explicanda novella-
rum doctrina, publicis lectionibus brevi susci-
pienda, illud fundamenti locò subternere pos-
sim, deficientibus aliis, ut dixi, Autoribus ad hoc
institutum necessariis. Atque ob hanc causam
Novellas illas, quæ nullum omninò apud nos
usum habent, aut habere non possunt, nisi for-
san ex Legulejorum cerebro, v. g. de Magistra-
tibus Romanis, de Monasteriis, Monachis, &c.
vel planè omisi, vel duobus saltem verbis attigi.
Ea enim solùm Auditoribus meis proponere vo-
lebam, quæ in praxi & vita civili ipsis aliquando
usum præbere posse videbantur, reliqua à Cui-
cio aliisque jamdùm observata exscribere nec
animus erat, nec temporis ratio permittebat.
Scilicet conscripsi hoc compendium tali tempo-
re, quò non paucis aliis negotiis huc illucve
distrahebatur animus meus manusve meae.
Et propterea nunc, antequam finem facio, ro-
gandus simul es, benevole Lector, ut si forsan
alicubi erraverim, aut aliquid omiserim, quod
tamen necessarium esse videbatur, ut, inquam,
illud benevolè excusare velis. Paratus ero quo-
cunque tempore ad emendanda illa, quæ forsan
in nonnullis locis emendatione indigere vide-
buntur. Ceterùm vale B. L. & studiis nostris
fave. Dabam in Academia Fridericiana
d. XV. Novembr, MDCCL.

B. C. D.

B. C. D.

PR O O E M I U M.

§. 1.

Novellæ (scil. Constitutiones) nomen suum inde acceperunt, quod sint novissimæ Leges post absolutas institutiones, Pandectas sive Digesta & Codicem repetitæ prælectionis à Justiniano promulgatæ. Quod ipsum Petro Gudellino, Jcto Lovaniensi, occasionem dedit, Commentarium suum ad Novellas hasce *de jur. novissimo* inscribendi.

§. 2. Vocantur Novellæ *justiniani*. Quò ipsò discernuntur à Novellis, quas alii Imperatores præter justinianum promulgarunt, v. g. Leo, Heraclius, &c. & quas editioni Corporis juris à se adornatæ adjecit

A

Dioz

Dionysius Gothofredus. Hæ, quia in corpore glossato non extant, nec etiam receptæ sunt & adeo vi legali apud nos destituuntur.

§. 3. Novellarum Justiniani synonymum est vox; *Authenticum*. Ratio denominationis est incerta. Quidam hanc reddunt, quod hic liber sit præcipue cujusdam autoritatis: alii hanc, quod sit certæ & præcipue fidei præ fragmentis Novellarum Codici insertis: alii, quod eò ipsò opponatur Epitomæ Novellarum à Juliano, Antecessore Constantinopolitano (qui propterea *Epitomator* dici solet) adornatæ, vid. Gudelinus *d. tract. l. 1. c. 1.* alii denique, quod versio latina, quæ vulgò circumfertur, ne latum quidem unguem à textu græco recedat, quod fecus in versione Haloandrina, Julius Pacius in *prolegom. ad anal. instit. §. 2.* Prima ratio nimis remota videtur, reliquæ autem singulæ probabilitate sua non destituuntur.

§. 4. Novellæ, quia leges priores sæpè abrogant, certis locis codici sunt insertæ & legibus abrogatis subjunctæ, quæ tunc *Authenticarum* nomine veniunt. Certant hæc æquidem acriter DD. quisnam has Authenticas Codici inseruerit, & communiter Irnerium pro Autore habent, quam opinionem infringere conatur Strauchius *Dissertat. acad. 4.* sub titulo *Irnerii non errantis*, cui iterum respondit Dn. Hoppius in *Præcognitis juris*, quæ Commentario ad *Institu-*

PROOEMIUM.

3

stitutiones annexa reperiuntur. *C. 6. §. 4.* Sed nos in præfenti illa controversia non tangit, quæ & prætereà parum utilitatis habere videtur.

§. 5. Promiserat quidem Justinianus in *§. 4. Const. de emend. Codic.* quod Constitutiones post confectum codicem adhuc forte promulgandas ipse edere velit; hoc tamen in effectum non dedit. Compilatio enim Novellarum, quam hodie habemus, privatâ auctoritate facta est, unde & rubricæ ipsum Justinianum autorem non agnoscunt, nec in sensu legali allegari possunt, Albericus Gentilis *de libris juris civilis c. 5. in f. Matth. Stephani in Comm. ad Nov. in proem. n. 25. & 26.*

§. 6. Dividuntur in novem *Collationes*, & hæ iterum in certos titulos, quemadmodum alias libros in certas sectiones aut mæmbra, distingvere solemus. Unde autem vox *collationis* profecta fuerit, inanem quæstionem esse censemus, quæ & prætereà à Jacobo de Belviso in *apparatu super Novellæ*, Rittershusio & Stephani in *Commentariis suis ad Novellas* satis jamdum excussa.

§. 7. Quælibet in sua capita subdividitur, quæ tamen diversissimas sæpe à se invicem materias tractant. Et sic Novellæ sive conjunctim sumantur, sive sigillatim, nullam habent connexionem, fatentibus hoc quoque illis, qui alias de exhibenda connexionem titu-

A 2

lorum

lorum in Pandectis & Codice anxie quidem, sed frustra sunt solliciti,

§. 8. Ceterum laude sua non destituuntur quidem Novellæ, quia multas veteris juris subtilitates, quas in Pandectas & Codicem adhuc imprudenter retulerat Tribonianus, refecant; An verò juxta Haloandrum *in præfat. ad Novell. pretiosissimus thesaurus & plurius, quam omnes omnium Regum & Principum opes faciendus, dici mereantur*, admodum dubito. Illud quoque extra dubium est, nimis frequentem Legum mutationem & inde ortam Novellarum multitudinem avaritiæ Triboniani originem debere, testantibus hoc Procopio aliisque passim.

§. 9. Numerus Novellarum variat. In editione corporis juris vulgata CLXIX, in Haloandrina CLXV, in Corpore glossato XCIIIX saltem exhibentur. Neque tamen corpus glossatum dictas XCIIIX eâ serie proponit, quâ in editione vulgata reperiuntur. Quæ enim in hac est CXXIII, illa in Corpore glossato, quod mihi ad manus est, ultimum locum occupat, & *de sanctissimis Episcopis & Deo amabilibus & reverendis Clericis & monachis* inscribitur, stilò superstitioni illorum temporum conveniente.

§. 10. Methodum tractandi novellas quod attinet, ex illis, qui integros Commentarios ad eas scripserunt, alii methodum

Tri-

PROOEMIUM.

Triboniani secuti sunt, jura personarum, rerum & actionum proponentes, ut Petrus Gudelinus *in cit. tract. de jure novissimo*: alii methodum arbitrariam elegerunt, quò refero Rittershusium, qui nonnullas novellas ad jus divinum, nonnullas ad humanum refert. Alii denique singulas novellas sine methodo generali exposuerunt, ut Matthias Stephani: alii aliter, quos recensere nolumus, cum id jam ante nos fecerit cit. Cunradus Rittershusius *Exposit. method. novell. in proem. c. 4. n. 11. § 12.*

§. 11. Nos in præsentì similiter singulorum novellarum tenorem absque generali quadam methodo per Compendium exhibebimus, quod eò melius fieri poterit, cum Novellæ non minùs, quàm Leges Codicis, stilò ut plurimum oratorio conscriptæ sint & sic faciliè in breves propositiones resolvì queant. Sequitur ergò

COLLATIO PRIMA

De

Hereditibus & Falcidia.

TITULUS PRIMUS,

Novella Constitutio Prima,

A 3

Præfa-

Praefationes & Epilogos Novellarum semper omitemus, cum nihil ad rem faciant, sed ut plurimum vanâ gloriâ & ambitione Justiniani, aut potius sub eodem latitantis Triboniani, repleti
sint.

Nov. I. Cap. I.

§. I.

OMnes personæ, quas testator in testamento suo honoravit, (sive sint heredes, sive legatarii, &c.) illisque simul certum onus injunxit, acceptatō emolumentō etiam voluntatem defuncti in onerosis adimplere teneantur. Quid verò si hoc intra annum, postquam ab ipso Jūdice moniti fuerunt, facere detrectent? Distingvendum est, an sint heredes, quibus legitima debetur, an verò extranei. Priori casu salvam quidem retinent Legitimam, (quæ tunc adhuc quarta saltem erat) reliqua verò omnia iis auferuntur, & accrescunt cohæredibus, vel si nulli adsint, aut adsint quidem, sed repudient hereditatem, tunc primò fideicommissarii universales seu majorem partem habentes: post hos legatarii & fideicommissarii singulares: tunc servi libertate honorati; his deficientibus heredes ab
in-

intestato & denique fiscus partem heredi scripto ablatam acquirunt & voluntatem defuncti implent.

§. 2. *Posteriori casu* heres extraneus voluntatem defuncti adimplere recusans, omnia emolumenta ex testamento ad ipsum pertinentia amittit, & ne quidem quartam falcidiam retinet. Ad implendam autem eam voluntatem illi & eodem modo admittuntur, prout in §. 1. dictum.

§. 3. Quod si tamen utrôque casu substitutio in testamento deprehendatur, substitutus ante omnes illas in §. 1. recensitas personas ad exequendam testatoris dispositionem admittitur.

§. 4. Ceterum, quæ d. §. 1. de heredibus ab intestato dicta sunt, ad liberos justè exheredatos non pertinent. Quia enim fundamentum hujus novellæ est, *ut quæ disposita sunt à morientibus, impleantur*; hinc utique & dispositio de exheredatione liberorum firma manere debet.

Ex Cap. I. hujus Nov. I. desumpta est *Antb.*

Hoc amplius. C. de fideicommissis.

Cap. II.

§. 1. Heres voluntatem defuncti adimplens quartam falcidiam detrahit, modo inventarium confecerit convocatis ad id omnibus Legatariis & fideicommissariis, qui in eadem

eadem civitate sunt præsentes, aut adhibitis ad minimum Notario & tribus testibus, si eorum aliqui sunt absentes. Absentes tamen Legatarii heredi & testibus super fide inventarii iuramentum deferre possunt, nisi vocati fuerint & tunc non comparuerint.

Hoc apud nos non observari, sed sufficere, modo inventarium à Notario adhibitis testibus conficiatur, patet ex iis, quæ habet *Mev. P. 2. Dec. 356.*

Cap. III.

Amittit quoque heres jus detrahendi falcidiam, si nonnullis Legatariis, non errans circa substantiæ hereditariæ quantitatem, integra legata persolvit. Neque enim tunc reliquis aliquid detrahere potest.

Ex hoc c. II. & III. desumta est Avib. sed cum testator. C. ad L. Falcid.

Cap. IV.

Hic tantum repetitur, quod *Cap. I.* jam dictum erat, voluntatem defuncti scilicet intra annum sub pœna amissionis omnis emolumenti ab herede implendam esse. Pupillis tamen & minoribus lapsus anni non nocet.

Habetur in Epilogo hujus novellæ notum illud, *Legem non permittere, ut quis in paupertate vivat, vel in anxietate moriatur, quod de Lege*

Collat. I. Novell. II.

Lege Falcidia saltem, non de omnibus Legibus, intelligit Imperator, quippe quæ & heredi viventi & testatori morienti prospicit.

Tit. II. Novella II.

De non eligendo secundò nubentes mulieres: & alienatione & lucro antenuptialis donationis: & de successione carum filiis suis.

Cap. I.

POterat olim mater secundò nubens unum ex liberis prioris matrimonii eligere, ei-que uni largiri commoda donationis à marito propter nuptias percepta per l. 3. C. de secund. nupt. hoc autem ipsi per præsentem constitutionem est ademptum, additâ ratione, quoniam omnibus liberis simul secundis nuptiis fecit injuriam. Retinent ergò liberi proprietatem ex æquali portione, usufructu saltem ad dies vitæ apud matrem manente.

Ex hoc cap. desumpta est *Auth. Lucram C. de secund. nupt.* Extendunt hanc dispositionem ad maritos quoque intuitu dotis, quam maritus

maritus ex pacto vel statuto lucratur, Christianeus. Vol. 3. Decis. 131. n. 3. Stephani ad b. l. n. 16. & 17.

Cap. II.

Quod si mater alienaverit hæc lucra, antequam ad secundas nuptias transiit; postea per transitum ad secunda vota hæc alienatio iterum infirmatur. Quid verò si filii ex priori matrimonio suscepti moriantur? Aut omnes moriuntur & mater sola heres existit, & tunc est valida alienatio, aut unus saltem moritur, tunc pro ea saltem (tertia nempe) parte subsistit, ex qua mater succedit.

Quæ successio ex pacto speciali non existentium (omnium scilicet) liberorum deducitur, prout hunc locum satis obscurum ex Cujacio explicat Brunnem. ad Auth. Sed & si. C. de secund. nupt.

Desumpta hinc est Auth. Sed & si quis. C. de secund. nupt. quam Dion. Gothofred. ad hanc Nov. & Stephani num. 20. erroneè ad titulum de SS. Eccles. referunt.

Cap. III.

Non autem eò extenditur pœna secundarum nuptiarum, quod filius de bonis suis testans matrem exheredare sine justa causa possit, quinimo si hoc fecerit, matri querela competit. Quod si filius ab intestato moriatur, mater;

mater, licet binuba, juxta dispositionem Legum ei succedit, si nempe defunctus liberos non reliquerit. Nec enim Imperator vi-
duas ad necessitudinem amaram & suorum
temporum indignam voluit deducere, ut
metu castarum nuptiarum ab his abstineant
& ad quasdam interdictas permixtiones &
forfan etiam ad servorum corruptiones de-
scendant.

Cap. IV.

De administratione donationis propter
nuptias, si mulier ad secunda vota transit, ita
disponitur. Aut consistit illa in rebus immobi-
libus, aut mobilibus. Priori casu mater bona ad-
ministrat & fructus ipsa percipit, boni tamen
viri arbitrata re utitur fruitur. Posteriori simi-
liter quidem administrationem retinet, sed
non nisi cautione usufructuariâ præstitâ,
quam si præstare recusat, usuris trientibus
contenta esse debet, possessione bonorum
apud filios manente, quod ultimum quoque
eò casu obtinet, quando mater quidem ad præ-
standam cautionem est parata, pecunia tamen
numerata in hereditate non reperitur, ex qua
donationis quantitatem percipere possit.

Cap. V.

Si dotem reverà non intulit mulier, dona-
tionem quoque propter nuptias prætere-
nori

non potest. Et si ex parte saltem illatio facta,
ex parte etiam donatio solum debetur.

Ex hoc cap. desumpta est *Auth. sed quæ nihil*
C. de secund. nupt.

De secundis nuptiis earumque pœnis in-
tegrum tractatum conscripsit Scipio Gen-
tilis.

Pœnz illæ cessant, si mulier consensu prioris
mariti aut liberorum prioris matrimonii
nubat, aut minor sit, vid. Gothofred. *ad l. 2.*
C. de sec. nupt. Imò in plurimis Germaniæ
provinciis eas planè exulare testatur Brun-
nemann. *ad l. 10. C. de secund. nupt.* ubi pa-
rentes ad secunda vota transeuntes liberis
Tutores saltem petunt & inventarium con-
scribunt, sie treffen Nichtigkeit mit den Kin-
dern erster Ehe.

Tit. III. Nov. III.

Ut determinatus sit nu-
merus Clericorum sanctissimæ
majoris Ecclesiæ & ceterarum Ecclesiarum
Constantinopolitarum,

Cap. I.

Determinat numerum reverendissimorum
Clericorum (prout semper vocantur) in
san-

Sanctissima majore Ecclesia Constantinopolitana S. Sophiæ dicata. Sed quid ad nos numerus illorum clericorum? Observamus saltem, quod nomen *Ecclesia sanctissima* templum & ædes externas hîc denotet contra scripturæ intentionem.

Cap. II.

Prohibetur hîc, ne Clerici per patrociniū, vel lucri & negotiationis causâ de minore Ecclesia in majorem transeant.

Hoc apud nos quotidie fit, & vocationes sive per Genitivum, sive per Dativum, sive aliô modô sint emendicatæ, nihilominus pro divinis venditantur. Et ne tenera (scilicet) ejusmodi migrantium conscientia lædatur, Responsa Theologica locò emplastrî adhiberi solent.

Cap. III.

Eleemosynæ ex piis redditibus verè egentibus sunt erogandæ, non patrociniis & studiis hominum.

Stipendia apud nos ex mero affectu sæpius iis distribuuntur, quibus aliàs sumtus non desunt, & qui computationibus & commensationibus ea applicant.

Tit.

Tit. IV. Nov. IV.

De

Fidejussoribus & Mandatoribus, sponzoribus & solutionibus.

Cap. I.

Fidejussor, mandator & sponzor non potest conveniri, nisi excusatio prius debitore principali. Aliud, si hic difficilis sit conveniendo. Spatium tamen certum relinquendum est fidejussori, ut intra illud debitorem principalem deducat primo conveniendum.

Desumpta hinc est *Auth. Prasente. C. de fidejuss.*

Fidejussor est, qui rogatus pro debitore intercedit. *Mandator*, qui vel fidejussorem fidejubere, vel creditorem alii credere rogat.

Sponzor, qui sponte intercedit pro alio, Gothofred. *ad rubr. ff. de fidejuss.*

Cap. II.

Quod si pro debito non solum hypotheca ab ipso Debitore data, sed fidejussores etiam constituti fuerint, sequens ordo observari debet.

bet. Ante omnia actio personalis contra ipsum debitorem & deinde contra fidejussores instituenda. Quod si verò hanc suam consequi non possit Creditor, tunc devenitur ad *tercios possessores rerum* à Debitore oppignoratarum & deinde hypothecarum à fidejussoribus constitutarum demùm excutiuntur. Ceterùm si *ipse Debitor* hypothecam possideat, statim ab initio Creditori ejus intuitu actio competit.

vid. Rittershus. *ad Nov. P. 3. cap. 2. num. 26. seqq.*

Ex hoc cap. desumta est *Arth. hoc si Debitor. C. de pignor. item Arth. sed hodie. C. de oblig. & act.*

Cap. III.

Si pecunia parata destituitur debitor, neque etiam reperiuntur, qui bona ipsius emere, velint: tunc eadem Creditori in solutum dantur, & quidem quæ ipsi magis sunt proficua.

Desumta hinc est *Arth. Hoc nisi. C. de solutur.*

Differt *datio in solutum* à *Cessione bonorum*. Illa fit, quando bona Debitoris ad solutionem sunt sufficientia. Hæc quando non sufficiunt. Illa plenè liberat Debitorem, hæc non.

Tit.

Tit. V. Novella V.

De

Monachis.

Cap. I.

TOra hæc novella superstitionis papalis est plenissima. In hoc cap. I. dicitur, quod nemini liceat venerabile monasterium ædificare, nisi consensu Deo amabilis episcopi, qui extensâ ad cælum manu per orationem locum Deo consecrare & in eo adorandam & verè honorandam crucem figere debet.

Cap. II.

Tàm liberis, quàm servis, monasterium ingredi licet. Ita tamen, ut nonnisi post elapsum triennium veste monachali induantur & more monachorum tondeantur. Intra illud triennium, si quis vindicet servum eundemque talem esse probet, Domino suo restituendus est. Postea Dominus non auditur.

Ex hoc Cap. desumpta est *Auth. Verum etsi. C. de Episc. & Cler.*

Idem statuitur in jure canon. quoad personas incognitas, vid. *can. si servus. dist. 54.* Alias verò saltem annus probationis requiritur, vid. *Ziegler, ad Lancel. l. 1, tit. 30. §. 3. qui ad S. 2. del.*

d. l. multa de superstitione & diversitate,
tonsuræ atque vestium monachalium ad-
ducit.

Cap. III.

Monachi, five, ut hîc vocantur, *monastica*
philosophia cœrtores, communem debent ha-
bere domum, commune cœnaculum & com-
mune cubiculum, ut testes sint alterutris &
honestatis & castitatis. *Cœnobium* enim com-
munem vitam denotat. Excipiuntur tamen
Eremitæ.

vid. Dessel. *Erot. jur. Can. l. 3. tit. 35. qu. 4.*

Cap. IV. & VI.

Licet quidem est, monasterium iterum
dimittere; Deo tamen propterea satisfactio
danda & omnia, quæ habuit ille monachus,
monasterio cedunt.

Jure Can. citra perjurii notam monasteri-
um deserere non licet, propter tria illa vota
introducenda, vid. *c. 1. de Regular. in 6. Ziegler*
l. c. §. 13.

Cap. V.

Monasterium ingrediens Dominium rerum
suarum amittit. Dispositiones tamen antea
factæ subsistunt. Filiis etiam quarta debetur,
& dos uxori restituenda.

B

Pertin-

Pertinet huc *Auth. Ingressi. C. de S. S. Eccles.*
& Auth. Nunc autem. C. de Episc. De Jure
 canon. Ziegler l. c. §. 14.

Cap. VII.

Migratio de uno monasterio ad alterum
 non facile est concedenda. Quod si conce-
 datur, tota substantia migrantis priori mona-
 sterio relinqvenda.

Ziegler. l. c. §. 18.

Cap. IIX.

Monachus licet clericus efficiatur, uxorem
 tamen ducere non debet, nec concubinam
 habere. Clericis tamen in minoribus ordini-
 bus constitutis, v. g. Lectoribus & Cantori-
 bus, matrimonium inire permissum.

Consentit Jus Canon. vid. Dessel. l. 4. tit. 6
 qv. 1.

Cap. IX.

Abbas constituitur ab Episcopo, & is qui-
 dem, quem maximè idoneum reputaverit.
 Non qui senior, sed qui melior,

Ziegler. l. c. §. 18.

Tit.

Tit. VI. Nov. VI.

Quomodo oporteat Episcopos & reliquos Clericos ad ordinationem adduci & de Expensis Ecclesiarum.

Cap. I. & IV.

Continentur hic generalia quædam, quibus conspicuus esse debet, qui Episcopatum affectat, Non sit idiota, juvenis, nec uxori copulatus: non emat sacerdotium. Sit vitâ honestâ & undique irreprehensibilis.

Respexisse videtur Justinianus ad 1. *Timoth.* 3. vers. 2. seqq.

Cap. II.

Nemo amabilium Deo Episcoporum foris à sua Ecclesia ultra annum abesse audeat, nisi hoc per imperialem fiat jussionem. Negotia Ecclesiæ, si quæ sunt, per alios clericos expedire possunt.

Cap. III.

Episcopus non debet accedere ad comitatum sive aulam Principis absque literis testimonio-

monialibus Metropolitanis, testantis, quod ejus
præsentia sit necessaria. Metropolitanus con-
tra ad aulam tendens Patriarchæ testimoniū
instructus esse debet.

Cap. V.

Qui duas habuit uxores, aut adhuc secun-
dam habet, vel qui conjungitur uxori à mari-
to per divortium separata, vel maritum dere-
linquenti; Episcopus fieri nequit, imò nec
presbyter aut Diaconus: Si postquam talis
jam est factus uxorem ducat, aut concubinam
alat, sacro cedat ordine & idiota sit. Lectori
tamen non solum primæ nuptiæ permittæ
sunt, (*Nov. V. c. IIX.*) sed & secundæ. Non
autem tertiæ.

Pertinet huc *Arch. Episcopo. C. de Episc. &
Cleric.*

Add. *tit. X. de bigamis non ordinandis*, & apud
Lancellott. *tit. qui promoveri non possunt*, ibi-
que Ziegler.

Cap. VI.

Diaconissæ (quæ in primitiva Ecclesia curam
agebant pauperum, captivorum & peregrino-
rum) quinquaginta annorum esse debent, aut
virgines, aut viduæ, quæ unius viri uxores &
irreprehensibiles ante fuerunt. Quod si e-
jusmodi diaconissa nubat, ultimò supplicio af-
ficienda & bona monasterio, in quo vixit, ap-
plicanda. Is quoque, qui eam in uxorem
duxit.

duxerit, poena gladii afficietur ejusque bona
confiscabuntur.

vid. 2. Tim. s. v. 9.

Cap. VII.

Clericus sacerdotium derelinquens & aliud
vitæ genus eligens inter officiales Judicis Pro-
vinciæ redigitur, prout dictum in Nov. s. c. 7.
adquam Justinianus se hîc refert.

Cap. IIX.

Summa hujus capituli est, quod in ordina-
tionibus clericorum nimii sumtus impendi
non debeant, nec clerici ultra numerum defi-
nitum sint alendi.

Hæc dispositio hodie in aliquibus locis ob-
servari deberet, ubi festum introductionis
novi Ecclesiæ ministri ita sæpe celebratur,
ut & novus Doctor, & novi Auditores ebrii
domum deducantur.

COLLATIO SE- CUNDA,

Tit. I. Nov. VII.

De

**Non alienandis aut permu-
tandis rebus Ecclesiasticis immobi-
libus, aut in specialem hypothecam
dandis Creditoribus, sed suffi-
cere generales hypo-
thecas.**

Cap. I.

Immobilia, quæ ad ecclesias, vel alia pia cor-
pora (*venerabilia collegia* vocantur hîc) perti-
nent, non possunt alienari quocunque titulo,
nec in totum, nec ex parte, & sic neque oppi-
gnorari aut in emphyteusim dari. Admini-
stratores, qui hoc faciunt, ab officio removen-
tur & contractus est nullus, quæ pœna sta-
tuitur in l. 14. C. de SS. Eccles. ad quam Impe-
rator hîc provocat.

Pertinet huc Auth. Hoc Jus. C. de SS. Eccles.

B 5

Cap. II.

Cap. II.

Excipitur à prohibitione casus, si permutatio fiat inter Principem & ecclesiam, utilitate Reip. id exigente & pragmatica sanctione desuper interpositâ. Modò tamen Princeps rem majorem, meliorem, vel ad minimum æqualem det Ecclesiæ.

Desumpta hinc est *Avis. Sed & permutare. C. de SS. Eccles.*

Cap. III.

* Emphyteusis perpetua in rebus Ecclesiæ non est constituenda, sed temporalis saltem, talis scilicet, quæ ad vitam accipientis & duorum heredum proximorum ab ipso descendendum durat. Quam maritus acquisivit, ea ad uxorem non transit, & vice versâ, nisi hoc expressè dictum. Prædiò ecclesiasticò aliquantis per diminutò in redditu, prædium sextâ minus parte in emphyteusin dari potest. Canon si intra biennium non solvitur, jus emphyteuseos expirat, & emphyteuta meliorationes non recipit.

Desumpta hinc est *Avis. Qui rem. C. de SS. Eccles.*

In Emphyteusi civili triennium requiritur, l. 2. C. de jur. emphyteut. ac in dubio illa perpetua esse censetur.

Cap. IV.

Ususfructus quidem in rebus Ecclesiæ constitui potest, sed ita, ut usufructuarius statim compensationis loco aliam rem in Ecclesiam, transferat, cujus ususfructus ipsi similiter ad dies vite conceditur.

Vocatur hoc *precaria*, vid. tit. X. de *Precariis*. Hottomann. *Lex. feud. hac voc.* illustr. Dn. Stryk *Ex. jur. feud. c. 2. qu. 31.*

Cap. V.

Habentur hic pœnæ eorum, qui res ecclesiæ contra prohibitionem Legis in se transferunt. *Qui eas emit*, pretium ab ecclesia reperere nequit, sed actionem saltem contra œconomum habet. Cui sunt *donata*, eas restituit & tantundem adhuc. *Qui ex titulo permutationis* illas accepit, similiter rem acceptam restituit & suam, quam vicissim dedit, amittit.

Desumpta hinc est *Auth. Qui res. C. de SS. Eccles.*

Cap. VI.

Bona Ecclesiæ non possunt *corporaliter*, id est specialiter obligari. Si tamen de facto fiat, Creditor jus suum amittit & regressum saltem habet contra œconomum. Generalis autem hypotheca valide constituitur.

vid. *4. Auth. Qui res. C. de SS. Eccles.*

Cap.

Cap. VII.

Perpetuam accipiens emphyteusin ab Ecclesia, aut temporalem solum, sed non juxta Imperialem constitutionem, (vid. c. III.) jus suum amittit, & quod pro ea dedit, Ecclesia retinet. Canonem etiam nihilominus continuo solvere tenetur. Notarii super ejusmodi emphyteuseos contractu instrumenta conficientes, usque ad exilium puniri possunt. Judices autem seum confirmantes dignitate privantur & bona eorum publicantur.

Ita enim habet Leo in l. 14. §. 4. *C. de SS. Eccles.* quam hic indigitat Justinianus.

Cap. IIX.

Eadem poenæ iis distantur, qui sacrata vasa & panes civiles (scholis concessos, v. Brunem. *ad tit. C. de annon. civil.*) alienant vel oppignorant, nisi hoc fiat ob redemptionem captivorum, (ab infidelibus scilicet, uti colligunt ex verbis: *ubi anima hominum liberantur à moribus & vinculis.*)

Cap. IX. & X.

Alienatio rerum sacrarum ne tunc quidem fieri debet, licet aliquis pragmaticam Principis formam, sive Rescriptum, impetraverit. Quæstor aut Cancellarius (Gothofred. *hic*) si tale Rescriptum obsignat, centum libris auri puni-

B 5

nitur,

nitur. Is quoque, qui Rescriptum impetrat, sacrilegii reus efficitur.

Hodie quoniam Princeps etiam citra casum, extremæ necessitatis vasa & alias res sacras alienare possit, nullum dubium est, cessante apud nos per Dei gratiam superstitione Papistica, ex qua hæc prohibitio profuxit.

Cap. XI.

Omnium minimè autem ipsa monasteria sunt alienanda. Neque enim *sacrum & Deo amabile schema* in privatam mansionem est commutandum. Contractus desuper celebratus est nullus. Emptor & rem restituit & pretium amittit.

Cap. XII.

Res quæ venduntur, vel donantur ecclesiæ, non debent esse *foenea*, id est, nullius pretii aut redditus, (v. Cujacius *lib. 8. obs. 40.*)

Tit. II. Nov. IIX.

Ut Judices sine quoquo suffragio fiant.

Cap. I.

Officium Judicis pecuniâ comparari ne-
tquam debet. Certæ tamen sportulæ
sol-

solvuntur ab iis, qui huic officio admoventur, in quem finem peculiare Edictum Justiniani in calce hujus novellæ reperitur, ubi habetur, quantum hõc nomine solvi debeat.

Hanc constitutionem fecit Justinianus ex consilio Theodoræ, prout verba indicant:

hic quoque participem consilii sumentes eam, quæ à Deo data est nobis reverendisssimam conjugem, vid. Disp. nostr. de Jureconsulto sine lege loquente §. 2. Parum pro excusando Justiniano autem hîc faciunt ea, quæ adducit paganinus Gaudentius de morib. sec. Justin. P. 2. C. 9.

Derogare voluit hîc Imp. I. un. C. de suffrag.

Cap. II. III. IV. V. & VI.

Disponunt hæc capita de officiis Vicariorum in Provinciis Romanorum, aliisque, quæ ne minimam quidem utilitatem habent, unde ea quoque prætermisimus.

Cap. VII. & XIV.

Jurejurandò affirmare tenentur Præfides, se suffragii nomine pecuniam non dedisse. Qui ejusmodi pecuniam accipit, in quadruplum tenetur, bona amittit & dignitate excidit, insuper quoque suppliciis subijcitur.

Cap. IIX.

Ante omnia verò Præfides tributorum exactioni

actioni fideliter incumbere & interesse fisci probè respicere debent.

Cap. IX.

Præfides provinciarum, postquam officium deposuerunt, adhuc quingvagina dies in provincia commorari debent, ut ab omnibus conveniri possint, quibus autoritate officii sui abusi aliquid abstulerunt. Quicquid verò deprehenduntur abstulisse, in quadruplum restituere tenentur.

Ratio est, quia Magistratus tunc ferè annuus erat, quò tempore durante conveniri non poterat, quod hodiè secùs. Poenæ in duplum & quadruplum nunquam in Germania sunt receptæ, vid. Exc. Thomæii *Disp. de usu actionum pœnaliũ.*

Desumpta hinc est *Arb. si verò, C. ut omnes Judices.*

Cap. X.

Permissum quoque erat juxta *Cap. præ. subditis*, ut Præfidem ante illos 50. dies fugientem capere possint. Hæc licentia autem ut & facultas conveniendi tunc non conceditur, si Præses in exactione tributorum aliquantulum durum se gesfit.

Cap. XI.

Omnes pro hac constitutione Deo hymnos afferre debent, quæ eis dabit & patrias habitare

tare cautè, & proprias facultates habere firmisimè & iudicium frui iustitiâ,

Cap. XII.

In causis criminalibus, & quæ seditiones publicas, tributorum item exactiones concernunt, nemo Præsidi præscriptionem tori obijcere potest.

Cap. XIII.

Contra resistentes auxiliò militari uti possunt Iudices. Non tamen debent abuti hac sua potestate & provinciales opprimere, adhibendo ejusmodi homines, qui aliàs ad infestandos latrones &c. destinati sunt, iisque investigationem facti committendò.

In fine hujus Novellæ habetur formula jurisjurandi ab Administratoribus præstandi.

Voluit autem eos jurare Justinianus non solum per SS. Trinitatem, sed etiam per sanctam gloriosam Dei genitricem & semper Virginem Mariam, per quatuor Evangelia & per sanctos Archangelos Michaellem & Gabrielem.

Non solum autem jurarunt Justiniano, sed & sacratissime Domine Theodora Conjugi.

Habetur hîc quoque exemplum, quod jam Justiniani tempore juramenta Religionis in usu fuerint, non minus ac reliqua Papismi fulcra. Jurat enim Administrator, quod sit

com-

communicator sanctissima Dei Catholica & Apostolica Ecclesia: & quod nullò modo vel tempore ei ad versari: nec alium quemcunque permittere velit, quantum ei possibile sit futurum.

Anne vides nunc causam, cur tantopere, pro Justiniani orthodoxia pugnent Papismi defensores? vid. Cornelii à Rynthelen *iurista Romano-Catholicus.*

Tit. IV. Nov. IX.

Ut etiam Ecclesia Romana
centum annorum gaudeat
præscriptione.

Inscriptio sive rubrica hujus novellæ nigro ejus non responderet. Neque enim de sola Ecclesia Romana ibi disponitur, sed de omnibus Ecclesiis, ut scilicet earum actiones centum annis demum præscribantur, & sic illæ *Veneranda sedi summi Apostoli Petri* hâc parte æquiparentur, cui hoc privilegium Justiniani aternitas concesserat.

Historiam hujus Novellæ & l. 33. C. de SS. Eccle. exponit Svidas in *Lex voc. Priscus Emosenus*, & ex hoc Rittershus. ad Nov. P. II. C. I. n. 13. & ex hoc Stephani ad h. Nov. ubi deprehendes causam promulgatarum harum

Le-

Legum fuisse avaritiam Clericorum, obste-
tricantibus Theodora uxore Justiniani &
Tribonianô.

Tit. V. Nov. X.

De

Referendario Palatii.

Referendarii dicebantur, qui Principi sup-
plicantium desideria referebant, Gallis
Maitres des requêtes de l'hôtel. Gothofred.
ad rubr. b. Nov. Cujac. ad b. l. De his disponit
Justinianus, quod non plures esse debeant,
quam octo.

De Referendariis nostris hodiernis integro
tractatu egit Stypmannus.

Tit. VI. Nov. XI.

Rubrica ejus integra, testante Gotho-
fredo hæc est:

De

Privilegiis Archiepiscopi
Justinianæ primæ & sede PP. illyri-
co in Pannoniam secundam, id est,
Justinianam primam trans-
ferenda.

Just.

Iustiniana, quæ hîc nominatur, patria fuit Justiniani, unde eam variis modis illustriorem reddere laboravit, ut ex hac rubr. jam patet.

Prima vocatur ad differentiam *secunda* in Cypro insula, quæ patria fuit Theodoræ, Gothofr. hîc.

Tit. VI. Nov. XII. De incestis & nefariis Nuptiis.

Cap. I.

Pœna incestarum & nefariarum nuptiarum (quæ vocabula hîc synonymicè usurpantur) est confiscatio bonorum, dignitatis amissio & exilium, & si vilis homo eas contraxerit, additur adhuc corporis verberatio. Desumpta hinc est *Auth. incestas C. de incestis. nupt.*

Dicitur in hoc cap. I. quod multa etiam irrationabilia animalia incestum averfentur, sed hæc fabulosa esse ipsa experientia docet.

Hodie incestus inter ascendentes & descendentes gladiô, inter fratres & sorores fustigatione, in reliquis gradibus arbitrariè punitur, v. Carpzov. *Pr. crim. qv. 72. 73.*

Cap.

Cap. II.

Quod si tamen ejusmodi homo ex prioribus iisque iustis nuptiis iustos filios aut nepotes habeat; iis paterna bona deferuntur, ipsique patriâ potestate liberantur, ita tamen, ut alimenta præstent Patri jam prorsus inopi.

Cap. III.

Is quoque, qui à tempore promulgatæ huius Constitutionis intra biennium uxorem per incestum sibi conjunctam dimittit, à pœna immunis esto, ita ut sola quarta bonorum ad Fiscum deferatur. Circa reliquam substantiam ita distinguendum; Aut tantum adsunt filii incestuosi, aut concurrunt cum filiis legitimis. Priori casu omnia bona percipiunt. Posteriori autem ea iterum in quatuor partes dividuntur & tres portiones filiis legitimis, quarta autem incestuosis assignatur. Quod si mulier non dimittitur intra hoc tempus, incestuosi nihil planè percipiunt.

Cap. IV.

Liberi naturales, id est, ex concubina geniti, legitimantur per subsequens matrimonium, ad quod requiruntur instrumenta dotalia. Nihil verò interest, utrum postea liberi quoque legitimi ex tali matrimonio nati sint, sive non, & an priori adhucdum vivant, an sint mortui.

C

Hinc

34 Hinc desumpta est *Arb. Quod jus. C. de natural. liber.*

Hodie dotalia instrumenta non requiruntur, quia per benedictionem sacerdotalem accedentem de affectione maritali satis constat, v. Struv. *S. I. C. Ex. 3. tb. 50. add. c. tanta. X. qui filii sint legitim.* Imò, licet benedictio illa non accesserit, legitimatio nihilominus facta censetur, modò consensus matrimonialis aliunde probari possit, Cothmann. *Vol. 2. Conf. 78. n. 5. seq.* Mevius *P. 2. Dec. 81.*

Tales legitimated omnibus legitimorum juribus fruuntur, Id, *ad jus Lub. P. 2. Tit. 2. Art. 9. n. 62.*

Tit. IIX, Nov. XIII.

De

Prætoribus Populi.

VOcabantur antea *Præfecti nocturni*, quod nomen indignum esse putat Justinianus in *præfat. b. Nov.* & propterea eos Prætores Populi appellare jubet. Constituti sunt ad custodiam & disciplinam & ad compescendam plebis seditionem. *b. Cap. I.* Reliqua recensere supersedemus, cum nobis usum aliquem non præbeant.

COL-

COLLATIO TERTIA,

Tit. I. Nov. XIV.

De

Lenonibus.

NArrat Imp. Lenocinia adeò invaluisse, ut in omni penè Regia Civitate (Constantinopoli) & in transmarinisejus locis & juxta sanctissima loca & venerabiles domos reperiatur Lenonum habitationes. Severè ergò prohibet omnia lenocinia & Lenonibus pœnam corporis afflictivam cum exilio perpetuo dicitat. Eos autem, qui Lenones in domibus suis recipiunt, pœnâ decem librarum auri affici juber.

Lenocinium à parentibus & maritis commissum hodiè pœnâ mortis: ab aliis, pœnâ extraordinariâ punitur, *Const. Crim. Carol. Art. 122. & 123. Carpzov. Pr. Crim. qv. 71.*

Tit. II. Nov. XV.

De

Defensoribus Civitatum.

Hi vice Præsidium judicabant in singuli provinciarum oppidis, Cujacius *hic.* no
C 2 men

men exinde fortiti, quia tenuiores contra potentiores defendere debebant.

De his & similibus Romanorum Magistratibus, & simul de Novellis huc pertinentibus placet iudicium Matthiae Stephani ad 1809. XIII. ubi num. 4. ita: *sed cum, ait, in consuetudinem abierint isti Magistratus, ac jam olim mutati sint; non necesse est, iis explicandis inhaerere, praesertim cum ad Novellas de iis agentes doctissima habeatur expositio Cujacii & Joachimi Stephani, fratris mei.*

Tit. III. Nov. XVI.

De

Mensura ordinandorum Clericorum.

Disponitur hic, quod moriente clerico non statim extrinsecus quis vocari & de novo ordinari; sed potius, quod illi, qui in aliis Ecclesiis ultra constitutum numerum ordinati deprehenduntur, in locum defuncti surrogari debeant.

Hodie Clerici ultra constitutum numerum non aluntur & vix illi, qui sunt intra numerum, sustentantur, unde & ex hoc capite usus novellae nullus esse potest.

Tit

Tit. IV. Nov. XVII.

De

Mandatis Principum.

HAbentur hîc certæ Regulæ Administrato-
ribus Imperatoris præscriptæ, quas in ad-
ministracione officiorum ante oculos habere
debent.

Interdicitur ante omnia, ne munera acci-
plant, *Cap. I.* Sed ut mundas Deo, Impera-
tori & Legimanus servant.

Studeant conservacioni tranquillitatis &
quietis publicæ, *Cap. II.*

Causas exigui momenti sine scripto, id est,
longis Processuum ambagibus, decidant, &
pauperibus justitiam gratis administrent,
Cap. III.

Hinc desumpta est *Auth. Nisi breves. C. de sen-
tent. ex peric. resit.* Hodie juramentum pau-
pertatis præstandum.

Extra Provinciam suam avvocati, vel etiam
loca Provincie suæ perlustrantes, de suo & de
annonis publicis sumtus faciant, & provincia-
libus non sint graves, *Cap. IV. IX. & X.*

Delinquentes puniant & præcipuè officia-
les, qui subditos deprædantur. Consiliarios
(aut potius Assessores) eligant viros probos &

C

ipfi

ipsi ita se gerant, ut mali eos timeant, boni autem amore prosequantur, *Cap. V.*

Illis, qui metu compulsi ad asyla confugerunt & fidem publicam implorant, fidem hanc ad xxx dies concedant & interea causam examinent. Si condemnati fuerint, fidei autem data renunciare ac judicata facere nolint; eos asylo iterum restituant & executionem moderate ac debita loci reverentia contra eos suscipiant, *Cap. VI.*

Jus asyli autem homicidis, adulteris, raptoribus & in genere nocentibus, id est, dolose delinquentibus, non proficit, *Cap. VII.*

Concordat Jus Divinum *Num. 35. v. 15. seqq.* & pertinet huc exemplum Joabi 1. *Reg. 2. v. 28. seqq.* Male ergo Pontificii omnibus promiscue delinquentibus refugia concedunt in templis & monasteriis suis, vid. *Per- Illustr. Dn. de Rhetz Instit. jur. publ. l. 2. Tit. 8.* & in specie Dn. Thomasius in *Disp. Lips. de jure asyli Legatorum adibus competente §. 21. 22.*

Cogant Magistratus Exactores tributorum, ut quantitatem tributorum juxta numerum jugerum & designationem prædiorum in apochis datis exacte exprimant, sub poena amputationis manus. Curialium & censualium prædiorum translationes in novum possessorem non impedianc. Quod si hic futura tributa solvere nequit, venditores ad ea solvenda sunt obligati. Unde si venditores deprehen-

hendunt, emtorem non fore idoneum tributis
persolvendis, hoc ad gesta (id est, Acta)
profiteri & promittere debent, translationem
suò periculò esse futuram. *Cap. IIX.*

Hinc desumpta est *Auth. Sed & periculum. G.*
sine censu. Ubi vid. Brunnem.

Non permittant alicui occasione Religio-
num hæresiumque quæstionis provinciam
commovere. Si autem quid emerferit, quod
canonicum sit, (id est, ad controversias fidei
pertinet,) Præses cum Metropolita hoc decide-
re debet, *Cap. XI.*

Hoc caput *inquisitoribus hæretica, pravitate,*
ut vocantur, adversum est.

De *jure decidendi controversias Theologicas* no-
strò tempore scripsit Carpzovius, Theolo-
gus Liptiensis; sed omnem potestatem
Principi & Laicis ademit, atque soli clero
tribuit. Unde Papismum hac parte laten-
tem detexit Exc. Thomafius in *ir. Vom*
Necht Evangelischer Fürsten in Theologi-
schén Streitigkeiten/ & in scholiis ad Carp-
zovii Disputationem conscriptis & cum hac
nuper conjunctim editis.

Bona damnatorum fisco non amplius ad-
scribant, sed heredibus ab intestato relin-
quant, *Cap. XII.*

vid. *infra Nov. 134. c. 13.*

Impediant, ne patrocinia injusta in fraudem
aliorum suscipiantur, *Cap. XIII.*

Provideant, ne fugientes agricolæ sive adscripti occultentur. Et si hoc extra Provinciam ab aliquo fiat, literis requisitorialibus ad magistratum competentem datis iustitiam promoveant, *Cap. XIV.*

Non permittant, ut tituli aliorum prædiis alienis adfigantur, ad deterrendos forte eos, qui jus aliquod in ejusmodi prædiis prætendunt. Pœna transgressorum est confiscatio bonorum, *Cap. XV.*

Addit. C. ut nemo privatus titulos prædiis suis vel alieni imponat.

Mandata hæc à Præfide, quam primùm Provinciam ingreditur, insinuanda sunt, convocatis illis qui in metropoli reperiuntur. Exemplar eorum quoque in civitatibus singulis publicè est proponendum, *Cap. XVI.*

Arma gerere nemini concessum, nisi solis milicibus, *Cap. XVII.*

Tit. V. Nov. XVIII.

De

Triente & semisse & successionibus filiorum & nepotum naturalium: collationibus vel distributionibus,

&c.

Cap.

Cap. I.

Quantitas legitimæ hîc definitur, ut sit triens vel semissis. Et triens quidem, si quatuor adsunt liberi, vel pauciores. Semissis autem, si quinque vel plures. Potest autem legitima vel institutionis, vel legati & fidei-commissi titulò relinqui.

Desumpta hinc est *Arth. Novissima. C. de inoff. testam.*

Cap. II.

Filii tamen & filix curiales ampliorem habent legitimam, dodrantem scilicet, vid. infra *Nov. 35.*

Cap. III.

Non valet dispositio, quæ usumfructum portionis legitimæ uxori addidit & filiis nudam solum proprietatem relinquit.

v. d. Arth. Novissima.

Cap. IV.

Ea, quæ de filiorum legitima dicebantur, hîc ad nepotes & pronepotes quoque extenduntur, sine distinctione an sint tales ex filio, an ex filia. Ratio additur: quia neque masculus in se in se, neque femina solum ad nativitatis propagationem sufficiens est, unde, pergit Justinianus, sicut utrumque eorum cooptavit Deus ad generationis

C 5

opus,

opus, ita etiam nos eandem utriusque servamus aequalitatem. Egregia ratio!

Porro dicit, sufficere, modo consensus conjugalis adfuerit, licet consummatio matrimonii & dos non accefferit. Liberi enim ex tali conjunctione nati jam sunt legitimi.

Desumpta hinc est *Arb. Qua tertia. C. de collat.*

Sed quomodo nepotes in computanda legitima erunt numerandi? Si ex diversis filiis, attenditur numerus filiorum, si ex uno filio, neporum, Franzk. *ad ff. de inoff. test. n. 31.* Stephani *ad h. l. n. 3.*

Cap. V.

Legitima portio non pertinet ad liberos illegitimos, Unde de horum successione ita tenendum. Pater eorum *testamentum conficiens*, si prolem legitimam habet, unam solum unciam, quam cum matre dividunt: si autem legitimam prolem destituitur, dimidiam bonorum partem illis relinquere potest.

(v. l. 8. C. de natural. lib.)

Quod si ab intestato moritur Pater, liberi illegitimi duas tantum capiunt uncias, & mater ex illis virilem portionem accipit. Modo tamen Pater unam saltem concubinam habuerit. Alias enim potius adest fornicatio, quam concubinatus, & beneficium hujus Constitutionis cessat. v. infra Nov. LXXXIX, c. XII.

Ex

Collat. III. Novell XIX. 43

*Ex verbis hui. cap. Sed quia non hoc cum lege
agimus, erubescimus, deducunt brocardicum:
Erubescendum esse Jcto sine lege loquenti, de
qvo v. Disp. nostr. de Jcto sine lege lovente.*

Cap. VI.

Collatio dotis & donationis propter nup-
tias semper fieri debet, siue Pater testatus, si-
ue intestatus mortuus sit, modo collationem
non prohibuerit.

Desumta hinc est *Auth. Ex testamento. C. de
Collat. & simul abrogata l. i. C. eod.*

Cap. VII.

Patribus quidem concessum est, res suas
inter liberos dividere ad evitandas lites futu-
ras; ita tamen hoc perficere debent, ne novæ
lites exinde oriantur, quod fit, si non satis
clare voluntatem exprimant. Ergo divisio
vel in testamento facienda, vel ad minimum à
Patre ipso, vel à filiis subscribenda.

Desumta hinc est *Auth. Si modo. C. fam. ex-
cise.*

Cap. IIX.

Si quis propriam manum neget, vel pecu-
niam in chirographo expressam sibi non solu-
tam esse dicat, & tamen actor contrarium pro-
bet; duplum solvere necesse habetis, qui ita
temerè negavit, nec auditur, etiamsi postea

Ex.

exceptionem solutionis opponere velit. Excipitur tamen casus, si reus poenitentia ductus delato ipsi ab actore iuramento veritate fassus fuerit, tunc enim præter expensarum restitutionem non punitur. Idem obtinet, si actor literas a reo productas ita neget.

Cap. IX.

Curator quoque, qui tale quid facit, duplum solvere tenetur, non autem ille, cuius curam agit.

Ex Cap. IIX. & IX. desumpta est *Arb. Contra qui propriam. C. de non num. pecun.*

Cap. X.

Qui negat dominium actoris & convictus postea allegat, rem illam ad se jure pignoris vel ex alia causa pertinere; ille statim ad rem restituendam adigitur & præsumptum jus suum in peculiari iudicio docere tenetur.

Hinc desumpta est *Arb. Item possessor. C. Qui pot. in pign.*

De poenamendacii juris Romani fusissimè agit Brunnemannus *ad l. II. ff. de interr. in jur. fac.* Nobis tamen verior videtur eorum sententia, qui illas poenas in Germania non esse receptas dicunt.

Cap. XI.

Hoc caput est appendix *Nov. XII. c. IV.* quæ enim ibi de legitimatione liberorum naturalium

lium dicebantur, ea hinc quoque ad illum casum extenduntur, si quis ex propria ancilla filios procreaverit, postea autem ancillam & natos manumiserit & uxorem sibi adjunxerit. Debet tamen & matri & liberis *ius aureorum annulorum & regenerationis* (civilis scilicet, sive natalium restitutionis) petere.

Tit. VI. Nov. XIX.

De

Filiis ante dotalia instrumenta natis,

Recenset hic Justinianus, à nonnullis *d. Nov. XII. c. IV.* ita explicatam esse, quod illa, quæ ibi de legitimatione dicuntur, non pertineant ad filios ante confecta instrumenta dotalia natos, quam explicationem absurdam dicit, & addit, Novellam XII cum aliis Legibus hæc de re latis etiam quoad casus præteritos valere debere, exceptis tamen aliis, qui decreto Judicis aut transactione partium decisi.

Tit.

Tit. VII. Nov. XX.

De

Administrantibus officia
in sacris appellationibus.

Hanc Novellam tutò negligere possumus,
cùm de apparitoribús Magistratum e-
jus temporis disponat, & dispositio illa ad no-
stros mores nullò modò spectet.

Tit. IIX. Novella XXI.
De Armeniis.

Vult Justinianus, ut Armenii omnibus illis
Legibus fruantur, quæ apud Romanos
obtinent, & in specie quoad successionem fœ-
minarum, scilicet ut hæc quoque cum masculis
admittantur.

COLLATIO IV.

Tit. I. Nov. XXII.

De Nuptiis.

Cap. I.

Premonet hîc Imperator, Legem hanc tan-
tùm negotiis futuris, non præteriis nor-
mam esse debere.

Cap. II.

Cap. II.

Secundò præmittit, quod poenam secundarum nuptiarum, quam postea constituit, conjuges sibi invicem licitè remittere possint.

Cap. III.

Nuptias consensus mutus sive affectus alternus facit, in hoc enim tota ipsarum substantia consistit.

v. l. 30. ff. de R. J.

Cap. IV.

Nuptiæ dissolvuntur vel *mutuò Conjugum dissensu & pacto*, vel *bonâ gratiâ*, id est, amicâ separatione sine libello repudii, per occasionem: vel *invitâ alterâ parte*, idque vel *citra causam*, vel *cum causâ rationabili*.

Cap. V.

Monasterium ingrediens conjux misso repudii libello matrimonium dirimere potest. Lucrum tamen, quod in casum mortis promissum erat, illi debetur, qui hâc ratione dimittitur. Videtur enim & iste mori quoad matrimonium, qui vitam monasticam eligit.

Hoc jure Canonicò invitâ alterâ parte non procedit, si matrimonium per copulam carnalem consummatum, *cap. ex parte. §. nos autem. X. de convers. conjug.* Lancellott. *instit.* l. 2. Tit. 16. §. 2.

Cap.

Cap. VI.

Dissolvitur matrimonium quoque propter *impotentiam*, si intra triennium maritus praestanda prestare nequit. Dotem reddit uxori, donationem propter nuptias autem retinet.

Hinc desumpta est *Auth. Sed hodie. C. de re pud.*

Cap. VII.

Captivitate non dissolvitur matrimonium, (ut olim v. l. i. ff. de divor. l. 12. §. 4. ff. de captiv.) & hinc si certum est, captivum adhuc vivum existere, ad secundas nuptias progredi non licet, sub poena amittendae dotis aut donationis propter nuptias, prout vel maritus, vel uxor tale quid suscipit. Si verò incertum, vivatne adhuc captivus, an mortuus sit? expectandum est quinquennium & ab uxore, & a marito, quò elapsò licet ad secunda vota transeunt. Nihil tamen lucrantur ex bonis captivi.

Cap. IIX. & XIII.

Damnatio in metallum olim erat servitus poenae & matrimonium dissolvebat, quod ipsum hic abrogat Justinianus. Idem quoad deportationem introduxit.

Desumpta hinc est *Auth. Sed hodie C. de donat. inter vir. & uxor.*

Cap. IX.

Cap. IX.

Quod si tamen maritus vel uxor ob ingratitudinem in servitutem revocetur, matrimonium dissolvitur. Unusquisque recipit, quod proprium est, lucrum verò in casum mortis promissum liberis acquiritur.

Cap. X.

Contrà, si quis ancillam in uxorem duxit, quam liberam esse putabat, matrimonium non tam dissolvitur, quam nullum potius est.

Cap. XI.

Intelligendum hoc est de eo casu, quando ancilla aliena in uxorem ducitur in sciò domini. Si verò Dominus eam tanquam liberam elocat, vel studiò tacet, & non contradicit; ancilla libertatem consequitur & matrimonium subsistit.

Ex Cap. X & XI desumpta est *Auth. ad hoc. C. de latin. libert. toll.*

Cap. XII.

Fit quoque libertatis capax, si Dominus eam (vel servum) langventem negligit, vel planè derelinquit

Quæ in his capitibus de servis Romanis habentur apud nos exigui, vel nullius potius usus sunt.

Cap. XIV.

Uxor virum militiæ causâ absentem per de-

D

de-

decennium expectare debet. Quod si per illud tempus maritus conticeat, aut aperte renuat nuptias; tunc uxori ad secunda vota transire licet, si tamen antea Magistro militum libellum hac de re offerat. Dotem recipit, sed donationem propter nuptias non lucratur.

Abrogatur l. 4. C. de Repud. vid. tamen infra Nov. 117. c. 11.

Cap. XV.

§. 1. *Uxor maritum repudiare potest*, si maritus adulterium, homicidium, veneficium, crimen seditionis, læsæ majestatis, falsi, violati sepulchri, sacrilegii, latrocinii, abigeatus & plagii commiserit: item si in præsentia uxoris luxuriosè cum aliis fœminis vivat, aut uxori insidias veneno, gladio aut aliò modò struat, aut flagellis uxorem castiget. Recipit hòc casu dotem & donationem propter nuptias lucratur.

§. 2. *Maritus uxorem ex iisdem causis repudiat*, additis adhuc hisce, si ea viro nesciente, vel etiam prohibente extraneorum conviviiis interfuit: vel invitò virò citra rationabilem causam foris pernoctet, aut ludis Circensibus & spectaculis interfuit. Retinet hìc maritus donationem propter nuptias & dotem lucratur.

§. 3. *Is, qui sine justa causa repudium mittit alteri, dictis pœnis subjicitur.* Et uxor in specie hoc agens ad quinquennium usque à secundis nuptiis abstinere debet.

Cap.

Cap. XVI.

Adjicit adhuc tres causas Justinianus prioribus, quas Theodosius constituerat, & ob quas maritus uxorem repudiare potest, si scilicet abortum procuret: si cum viris voluptatis causâ laxetur, & si jam de futuris nuptiis cum alio loquatur.

Uxor repudiata per annum à secundis nuptiis abstinere debet, maritus non item.

Quid hodié juris sit, dicitur infra ad Novell. 117.

Cap. XVII.

Adscriptitius liberam fœminam in uxorem ducere non potest. Si hoc faciat, matrimonium nullum est.

De conditione adscriptitiorum multa congestit Gudelinus *de jure noviss. l. 1. c. 5.* & ex hoc Struvius *S. I. C. Ex. 3. th. 22.* Comparant eos communiter cum hominibus propriis Germanorum; sed hæc comparatio in omnibus non procedit. Homines enim proprii quin cum libera persona justum matrimonium inire possint, nullum dubium est.

Cap. XIX.

Non potest repudium ex illa causa fieri, quod non secuta fuerit dos, aut sponsalitia largitas; si autem de facto fiat, aut in matrimonio ejusmodi indotato maritus vel uxor aliquid admittat, propter quod divortium aliàs fieri potest.

potest; pars nocens alteri quartam substantiæ partem solvere cogitur. Si ob uxoris culpam fit divortium, hæc intra quinquennium secunda vota appetere nequit. Aliàs annum saltem expectat, ne seminis confusio fiat.

Cap. XIX.

Filii familiās non possunt mittere repudium sine Parentum consensu, ne hi ex ejusmodi repudiō damnum sentiant, eō ipsō si adigantur dotem aut sponsalitiā largitatem, quam obtulerunt, aut in se susceperunt, exolvere.

Cap. XX.

Matrimonium morte solvitur. Quō factō ad pacta dotalia respiciendum, quale lucrum dotis aut donationis propter nuptias superstiti debeat. Debet autem utrumque hoc lucrum æquale esse. Quod si inæqualitasprehendatur, actus ad æqualitatem minoris lucri, quod pactum est, redigetur.

§. 1. Si superstes conjux ad secundas nuptias non transierit, lucra ex dote vel donatione propter nuptias plenō jure retinet, ut non solum inter vivos, sed & mortis causā de iis disponere possit. Idem quoad dotem & donationem ipsam, si pacta lucrativa non fuerunt adjecta, ut eam uxor, hanc maritus superstes eodem jure habeat. (Quam tamen disponendi libertatem rectē ad eum casum restringunt DD. si moriatur superstes ille nullis liberis relictis.)

§. 2. Qvod si moriatur & liberos relinquat, hisce lucrum illud, si inter vivos non est alienatum, simpliciter & ex æqvīs partibus debetur, neque testamento in extraneum, nec in unum ex filiis conferri potest. Et hoc quoque obtinet, licet liberi in reliquis bonis parentum heredes non fiant. (v. hic omnino Godofredus in notis.)

Hinc desumtæ sunt *Auth. Ha res. & Auth. nunc autem. C. de secund. nupt.*

Cap. XXI.

Excipitur ab hac dispositione casus, si liberi ingrati existant. Ceterum, quæ modo dicta sunt, non solum ad filios pertinent, sed etiam ad eorum liberos, qui parentum suorum, quorum heredes existunt, portionem percipiunt. Habet quoque ea dispositio locum in matrimoniis indotatis, quoad ea lucra, quæ eo casu conjux superstes ex bonis defuncti juxta legum dispositionem percipit.

Cap. XXII.

Agitur hic de pœnis secundarum nuptiarum. Mulier intra annum luctus nubens, si ex priori matrimonio filios non habet, infamis fit: amittit omnia, quæ ei à priori marito relicta erant: non fruitur sponsalitia largitate: marito secundo ultra tertiam suæ substantiæ partem addicere aliquid non potest: non capit hereditatem, legatum, &c. ex testamento

extranei & denique cognatis suis indistincte non succedit, sed illis tantum, qui sunt intra tertium gradum.

§. 1. Si verò habet liberos ex priori matrimonio, eadem quidem infliguntur pœnæ; possunt, verò tunc per hoc remedium omnes evitari, si liberis istis uxor dimidiam partem bonorum suorum purè donet & ne quidem usumfructum sibi reserve. Quæ bona ex æquo inter liberos dividuntur & pleno jure ipsis cedunt. Masculi de cetero, licet intra annum luctus nubant, à pœna sunt immunes.

Pœna infamiæ hodiè cessat per *c. ult. & pen. X. de secund. nupt. v. quæ dixi ad Novell. 2. c. 3. & 4.*

Cap. XXIII.

Si post annum luctus nubit & filios non habet, extra pœnam est. Existentibus autem filiis ex priori matrimonio amittit lucra quævis à marito defuncto percepta quoad proprietatem, ita ut usumfructum saltem retineat, proprietas autem ad filios illos perveniat. Et, hæc quoque pœnæ in marito secundas nuptias ineunte locum habent. Nec distinguitur, utrum dos & donatio propter nuptias ab ipsis contrahentibus constituta fuerit, an ab aliis quibuscunque.

Desumpta hinc est *Auth. In donatione. C. de sec. nupt.*

Cap.

Cap. XXIV.

Non licet ergo Parentibus de ejusmodi rebus, quæ liberis hæc ratione acquisita sunt, disponere, alienandò eas vel oppignorandò. Et licet hoc fecerint, liberis tamen integrum est intra triginta annos, à tempore, quò sui juris facti sunt, computandos, eas à quibuscunque possessoribus vindicare.

Hinc desumpta est *Auth. Nisi. C. de bon. matern.*

Cap. XXV.

Lucra illa ad omnes filios prioris matrimonii æqualiter spectant. (Repetuntur hic ea, quæ habentur in *Nov. 2. c. 1.*)

Hinc desumpta est *Auth. Lucrum. C. de secund. nupt.*

Cap. XXVI.

Repetuntur hic ea, quæ habentur in *Novell. 2. c. 2.* Et additur in §. 1. quod lucra illa pertineant ad liberos, etiam si non extiterint heredes parentum suorum. Modò non fuerint ingrati.

Hinc desumptæ sunt *Auth. Sed & si quis. nec non Auth. Ha res. C. de sec. nupt.*

Cap. XXVII.

Alia poena secundarum nuptiarum (*vid. Cap. XXIII*) hæc est, quod illas contrahens non possit in novum conjugem plus transferre neque inter vivos, neque mortis causâ, quam unus ex liberis prioris matrimonii accipit.

D 4

Quod

56 *Collat. IV. Novell. XXII.*

Quod si liberis inæquales portiones relinquantur, novus conjux plus capere nequit, quam quod in portione minima est.

v. Auth. Ad eos § l. 6. C. de secund. nupt.

Cap. XXIX.

Quantitas portionum autem non ex eo tempore dijudicanda est, quò dispositionem fecit binubus; sed ex eò, quò diem obiit supremum.

Cap. XXIX,

Lucra priorum nuptiarum liberi primi: secundarum secundi matrimonii capiunt. In ceteris parentum bonis æqualiter succedunt.

Cap. XXX.

Et hoc quoque obtinet in casibus, ubi per divortium nuptiæ solvuntur, sine distinctione, cujus culpâ divortium factum fuerit.

Cap. XXXI.

Dos & donatio propter nuptias & augeri possunt constante primò matrimonio, & minui. In secundo non possunt, liberis ex priori existentibus, ne fraus fiat legi.

Cap. XXXII.

Dictum est in *cap. XXIII* quod conjux ad secunda vota transiens proprietatem eorum amittat, quæ à defuncto accepit. Sed quaeritur hæc, quid tunc juris, si defunctus usufructum saltem reliquerit, an & hunc eò casu amittere debeat binubus? Et resp. negando, nisi defunctus hoc expressè caverit.

De-

Desumpta hinc est *Arth. Hoc locum. C. si secundo nupserit mulier.* & sic abrogatur *l. 1. C. eod.* quæ tamen melius coherere videtur cum reliquis constitutionibus.

Cap. XXXIII.

Quod si ususfructus locò dotis aut donationis p. n. constituatur; tunc ne quidem, per dispositionem defuncti binubo superstiri auferri potest.

v. d. Arth.

Cap. XXXIV.

Nec pater binubus usumfructum amittit, qui ipsi in bonis filiorum primi matrimonii adventitiis per Leges conceditur.

Cap. XXXV.

Mater ad secunda vota provolans non potest sub prætextu commissæ ingratitude ea revocare, quæ antea filiis de suo donavit. Nisi aperte probet filium vitæ ipsius insidias struxisse & impias manus ei intulisse.

Hinc desumpta est *Arth. Quod mater. C. de revoc. donat.*

Cap. XXXVI.

Mulier ad secunda vota transiens, privilegiis prioris mariti amplius non utitur.

Cap. XXXVII.

Liberta, quam Patronus uxorem duxit, si divertit à marito, non potest eò invitò secundas nuptias inire. Et si de facto eas init, hoc pro fornicatione habetur.

D. 5

Repe-

Repetita hic est l. 1. C. de incest. & inutilib. nupt.

Cap. XXXIIX.

Matri præ omnibus aliis educatio filiorum committenda, modo ad secundas nuptias non transeat.

Repetitur hic l. 1. C. ubi pupill. educ. deb.

Cap. XXXIX.

Dos mulieribus constante matrimonio non est restituenda, nisi ex causis in legibus permissis. Quod si nihilominus restituta fuerit; heredes mulierum eam cum medii temporis fructibus reddere tenentur marito, ut hic illam vi initipacti lucretur. Et si maritus deinde ad secunda vota transit, eam liberis sine alienatione servare tenetur. Dos, si viva uxore non sit illata, adhuc ab ejus heredibus exigipotest.

Cap. XL.

Mater tutelam filiorum suorum gerens & non obstante præstito juramento (vid. l. 2. C. quand. mul. tut. off. fung. pot.) ad secunda vota transiens, non prius tutorem petens & rationem reddens & exolvens omne quod debet: omnes pœnas sustinet, quæ in nuptias immaturas statutz sunt: filii non solum in ejus, sed novi quoque mariti bonis hypothecam habent, & mater illa à successionem filii impuberis excluditur, si pater eandem huic filio pupillariter

riter substituerit. Idem obtinet, si naturalium filiorum tutelam gerit.

Hinc desumta est *Auth. Eisdem. C. de secund. nupt.*

De obligatione mariti, welcher zu der Witwen einfreyet v. Mev. P. 6. Dec. 66.

Cap. XLI.

Si uxor maritum (& vice versâ) heredem instituat, & ipsi injungat, ut proprio filio legatum exolvat, conditione aut die adjectâ eveniente; tunc pater ad cautionem legatorum servandorum causâ non tenetur, nisi ad secundas nuptias transierit.

Confirmatur l. 6. C. ad Sc. Trebell.

Cap. XLII.

Repetitur hîc *Nov. VI. Cap. V.* & desumta hinc est *Auth. Multò magis. C. de Episcop. & Cleric.*

Cap. XLIII.

Lex Julia Miscella cavebat, ut mulieres, quibus mariti viduitatem indixissent, (& vice versâ) nihilominus legata consequerentur, etiam si secundas nuptias contraxissent, modò jurent, se procreandæ sobolis gratiâ contrahere. (v. l. 2. C. de indich. Viduit. ibique Gothofr.) Et hoc quidem intra annum. Postea non amplius admittebantur ad legata consequenda, nisi præstitâ Cautione Mutianâ. Hæc dispositio displicet Justiniano, quod mulieres
ad

ad perjurium frequenter allicere soleat, unde eam planè abrogat, hâc novâ in ejus locum substitutâ:

Cap. XLIV.

Illud, quod sub conditione viduitatis alterutri ex conjugibus relictum est, ante annum planè peti non potest. Annò elapsò autem rectè petitur, sed non nisi sub cautione, quod conditioni adjectæ sit satisfactorius accipiens, nisi hanc cautionem remiserit testator. Quod si conditioni non paret, res data à quocunque possessore vindicatur. Valet hæc lex tunc quoque, si extraneus alteri sub viduitatis conditione aliquid relinquit.

Hinc desumpta est *Auth. Cui relictum, C. de indict. viduit. toll.*

Novella hæc non loquitur de primis, sed secundis saltem nuptiis prohibitis. Unde hanc conditionem: *si planè non nups. is*, impossibilibus communiter accensent.

Cap. XLV.

Repetitur hic *Nov. II. Cap. IV. & hinc desumpta est Auth. Sed si aurum. C. de secund. nupt.*

Cap. XLVI.

De successione matrum ad secundas nuptias venientium in filiorum bonis ita statuitur. Aut filius moritur testatus, aut ab intestato. Priori casu nihil amplius capir, quàm quod filius illi ex libero arbitrio suo reliquit.

Poste-

Posteriori, cum defuncti fratribus quidem simul succedit, ita tamen, ut in bonis defuncti profectitiis & quæ ex donatione p. n. solum usumfructum habeat, in reliquis autem & proprietatem.

Cap. XLVII.

Adducuntur hinc causæ, ob quas frater fratrem exheredare potest, quarum tres sunt: si alter alterius *vite, fame aut bonis* insidias struxerit. Tunc exheredati portio matri & reliquis fratribus accrescit. Ceterum mater, siue cum solis filiis, siue cum solis filiabus, siue tandem & cum filiis & cum filiabus simul concurrat, semper in virilem portionem succedit. Reperitur quoque nonnulla ex *Nov. II. C. III.*

Desumpta hinc est *Auth. Et cum. C. ad Sc. Tertull.*

Cap. XLIIX.

Vult Justinianus, ut Parentes inter liberos primi & secundi matrimonii æqualitatem observare studeant. Addit tamen, se hac parte *magis adhortari, quam legem sancire.* Interim ad minimum filiis ex priori matrimonio legitimam relinqvendam esse, iterum inculcat.

Tit. II. Nov. XXIII.

De

Apellationibus & intra quæ tempora debeat appellari.

Cap. I.

Cap. I.

OLim intra biduum regulariter appellandum erat, l. 20. §. 1. ff. de appell. l. 1. §. 5. ff. quando appell. vel intra triduum, si procurator in rem alienam agebat, l. 2. ff. eod. hinc autem Imperator indistinctè decennium concedit.

Hinc desumpta est *Arth. Hodie autem. C. de appellat.* & hinc valde peculiare est, quod hoc decennium nec Judicis officio, nec partium conventionem prorogari possit, Berlich. P. I. Concl. 50. n. 105. Gail. I. Obs. 140. n. 7. Illustr. Stryk Intröd. ad prax. c. 23. §. 5. Ratione initii est utile, ratione cursus continuum.

Idem fatale in Leutatione Saxonica aliisque remediis suspensivis, e. g. Supplicationis, Revisionis, Restitutionis &c. communiter in Germania observandum.

Reliqua capita hujus Novellæ concernunt Provincias Romanas & apud nos sunt extra usum.

In Epitome, quæ huic Novellæ subjuncta est, agitur de summa appellabili. Sed hinc tam intuitu appellationum, quæ ad summa Tribunalia Imperii: quam intuitu earum, quæ in Provinciis ab inferiori ad superiorem Judicem diriguntur, res ex Constitutionibus cujusvis Provinciæ dijudicanda est.

Tit.

Tit. III. Nov. XXIV.

De Præside Pisidiæ.

Tit. IV. Nov. XXV.

De Pratore Lycaoni.

Tit. V. Nov. XXVI.

De Pratore Thraciæ.

Tit. VI. Nov. XXVII.

De Comite Isauriæ.

Tit. VII. Nov. XXVIII.

De Moderatore Helenoponti.

Tit. IIX. Nov. XXIX.

De Pratore Paphlagoniæ.

Tit. IX. Nov. XXX.

De Proconsule Cappadociæ.

Tit. X. Nov. XXXI.

De

**Descriptione quatuor Præsidorum
Armeniæ.**

HOs titulos ideo allegasse saltem sufficit,
quia de Magistratibus Provinciarum Ro-
manarum unice agunt, & sic usum nobis non
præstant. Generalia præcepta, quæ interdum
in illis occurrunt, v. g. quod Magistratus iusti-
tiam promovere, jura Principis observare, &
tranquillitatem publicam tueri &c. debeat;
valent etiam sine Justiniani autoritate. Et si
quis ad ea probanda Novellam aliquam alle-
gare

gare vellet, is sanè eâdem mentis imbecillitate laboraret, quàm laborant illi, qui ne illa quidem verba: *in nomine Domini nostri Jesu Christi*, sine allegato aliquo valida esse existimant.

Tit. XI. Nov. XXXII.

Ne quis mutuum dans Agricolaë, terram ejus teneat: item, quàm magnas usuras Creditores ab Agricolis debeant percipere.

Antichresin à Rustico pacisci non licet. Hâc ratione enim illi media se sustentandi subtraherentur. Usuras tamen stipulari concessum. Et quidem *specunia* credita, trientes (quod in textu ita effertur: *in singulos solidos annuas siliquas*. Est autem solidus 72 pars libræ auri: & siliqua 24 pars solidi, vid. Rittershus. P. 3, c. 10, n. 6. 7.) Si verò frumentum aut aliud genus fructuum mutuo datum, in singulos modos frumenti octavam partem. Qui majores exigit, jure crediti cadit.

Hinc desumpta est *Auth. Adhac qui fructus. C. de usur.*

Ratione differentiaë inter usuras pecuniæ & frugum hanc suppeditant, quia frugum pretium est incertum, & ipsæ fruges quotannis æqualiter non percipiuntur. Ergò hîc majores usuras stipulari licet, vid. Rittershus. d. l. 7, 9, seqq.

Tit.

Tit. XII. Nov. XXXIII.

De his, qui mutuū dant Agricolis.

Precedens constitutio in Thracia saltem, promulgata erat ab initio; hic autem & ad illyricanas Provincias dirigitur, & milites quoque eā teneri adjicitur, quibus præter amissionem crediti & cinguli privatio dictatur, si in legem hanc peccaverint.

Tit. XIII. Nov. XXXIV.

Est hæc eadem, quæ Novella XXXII, seu potius illius, quæ græcè conscripta erat, latinum exemplum, ideo simul adjectum, ut lex omnibus magis innotesceret.

Hodie usuræ quincunces à rusticis etiam exiguntur, Rittershus *d. l. n. 32.* Brunnem. *ad d. Arib. Adhæc in f.* qui de Marchia quoque testatur, quod ibi quintus modius locō usurarum dari soleat, sūnt Schessel vor vier, prout etiam in Pomerania fieri experitus sum.

Tit. XIV. Nov. XXXV.

De

Adjutoribus Quæstoris.

E

Tit.

Tit. XV. Nov. XXXVI.

De

SUCCESSORIBUS eorum, qui in Africa
degunt,

Africanis hinc permittitur, ut ea, quæ Van-
dalorum temporibus vel ipsis, vel eorum
parentibus erepta sunt, intra quinque anno-
rum spatium vindicare possint.

Tit. XVI. Nov. XXXVII.

De

Ecclesiis constitutis in Africa.

Ecclésiæ Africanæ ea capere debent, quæ
Arrianis ablata erant. Hæresi (Arrianam
fine dubio intelligit) nulla domus aut locus
orationis concedendus, nec hæreticus in Rep.
tolerandus.

Est hæc Novella conclusio ex principiis
clericalibus papisticis de dissentientibus
non tolerandis, verbo Dei tamen adversa.

Tit. XVII. Nov. XXXIIIX.

De

Decurionibus & filiis eorum.

Statuatur hinc, quod Decuriones, i. e. Sena-
tores minorum civitatum, liberis suis cur-
ria-

rialibus, & fœminis curialibus nuptis dodrantem legitimæ locô relinqvere debeant. Quod hodiè cum reliquis, quæ hîc habentur, extra usum est.

Tit. XIIII. Nov. XXXIX.

De

Restitutionibus & ea, quæ parit undecimô mense post mortem viri.

Cap. I.

Res, quæ subjacent restitutioni fideicommissariæ, alienari quidem vel oppignorari regulariter non possunt, exceptio tamen est intuitu *portionis legitimæ*, quæ nec aliô, nec fideicommissi onere gravari potest. Additur adhuc alia exceptio intuitu *dotis*, (quam vel accepit filius eamque restituere tenetur, vel quam filia constituere vult, &c.) & *donationis propter nuptias*. Si enim portio legitima non sufficit ad harum obligationem, res fideicommissô gravatæ in eam causam alienari vel obligari possunt.

Desumpta hinc est *Auth. Res quæ subjacent. C.*

Commun. de Legat. Conf. Struv. S. J. C. Ex. 36.

ib. 41. ibique multos citatos.

Cap. II.

Partus undecimô mense perfectô post mortem mariti editus pro illegitimo habetur, &

E 2

mulier

mulier donationem propter nuptias amittit, omnibusque pœnis subicitur, quæ in eas statutæ sunt, quæ durante anno luctûs ad secundas nuptias transeunt.

v. l. 3. §. ii. ff. de suis & legit. hered. Potest tamen iudex pro re nata & ejusmodi partum legitimum pronunciare, si mulier sit notæ castitatis & fidei, prout Wittebergæ aliquando pronunciatum referi Beust de matrim. P. I. C. 36. Rarum casum, qui Parisiis extitit, affert Gothofredus ad b. l.

Tit. XIX. Nov. XL.

Ut Ecclesia sanctæ resurrectionis alienare possit ædificia secundum ipsam sita Civitatem.

Habetur hîc Exceptio *Novellæ VII.* ut scilicet possit Ecclesia Hierosolymitana sanctæ resurrectionis ædificia sua alienare præviô decretô Archiepiscopi, si Ecclesiæ inde utilitas accedat, quô scilicet dicta Ecclesia eò melius sumtus facere possit, quibus ad sustentandos pauperes ad eam undiquaque confluentes indiget. Rationem hujus exceptionis hanc subministrat Justinianus: *quia omnium dominus simul & creator Deus dignatus est tantum ipsi dare privilegium præter alias civitates, ut ex ipsa resurgeret secundum carnem: ideo & nos imitantes Dominum Deum & magnas ejus miraculorum operationes,*

*tionem, quantum homini possibile est, privilegium ali-
quod dedimus ipsi præter ceteras Ecclesias. Est ratio
Tribonianæa.*

Tit. XX. Nov. XLI.

De

Quæstoribus, id est, Præfectis
insularum.

Tit. XXI. Nov. XLII.

De

Depositione Anthimi & Severi &
Petri & Zoaræ & reliquorum.

ANthimus Episcopus Constantinopolita-
nus, Severus Episcopus Theopolitanus,
Petrus Episcopus Apamææ & alii ob hæresin
Nestorii, Eutichis, aliorumque in quam inci-
derant, per clerum depositi & anathematis
fulmini subiecti erant. Illum processum cle-
ricalem hîc approbat Justinianus & decretum
cleri (prout hîc optat) exequitur. Libros hæ-
reticorum comburi jubet, & qui eos scribunt,
amputatione manûs plectendos esse dictitat.
Ipsis autem hæreticis locum solitarium assi-
gnat, ne hæresi suâ alios inficiant, denn es ist
ein heimlicher Giffť darunter, ut nostri dicunt.
Gessit sanè Justinianus se hæc parte talem, qua-
lem clerus papisticus & papizans exoptat in

H 3

exe-

executione decisionum circa controversias
Theologicas ab ipso factarum.

Tit. XXII. Nov. XLIII.

De

officinis sive tabernis Constantino-
politanae urbis: & ut mille tantum & cen-
tum officinae sacrosanctae majoris Ecclesiae
excusentur: omnes reliquae, ad quemcun-
que Dominum pertineant, consvera
obeant munia.

Hae officinae ideo oneribus publicis exime-
bantur, ut Ecclesia ex earum redditibus
funerum sumtus desumere possit, hi enim à
privatis tunc quidem non prestabantur.

Tit. XXIII. Nov. XLIV.

De

Tabellionibus & ut Protocolla
dimittant in chartis.

Cap. I.

Tabellio ipse (non per ministrum & substi-
tutum) contractibus ab initio ad finem
interesse debet, ut sciat omnia, quae aguntur
inter contrahentes. Si huic legi contravenit,
amissione officii punitur, contractus tamen
firmus manet. Ceterum substitutio eo casu
per-

permittitur, si fiat approbante Magistrô census. Plures tamen, quàm unus, substitui nequeunt.

Apud nos Comites Palatini quidem per substitutos creare solent Notarios, Poëtas, &c. De Notariis autem per substitutum officium suum exercentibus exemplum non constat,

Cap. II.

Tabelliones instrumenta in alia charta non conficiant, quàm quæ *protocollum* habet. *Protocollum* autem erat brevis adnotatio, quæ declarabat, quô comite largitionum (sub cuius eura chartariæ erant) quô tempore & à quo præparatæ sint chartæ. Ex quo *protocollo* sæpè falsitates arguebantur, (cujus exemplum ex Cujacio refert Gothofredus *ad rubr. b. Nov.*) unde Justinianus illa *protocolla* abscindi prohibet. Hæc Constitutio tamen ad solam urbem Constantinopolitanam pertinet, propter contrahentium multitudinem.

Hodie vox *Protocolli Notariorum* alium planè significatum habet, vid. Struv. *Exerc.* 28. 26. 31.

Tit. XXIV. Nov. XLV.

Ut non liberentur curiali fortunâ Judæi, nec Samaritani, aut hæretici, occasione eorum Religionis, sed curialibus

quidem functionibus subjaceant privile-
giis (a) verò curialium non fruuntur:
posse verò eos contra orthodoxos, quod
subjaceant curiali fortunæ (b) testimonium
perhibere, ut qui & pro orthodoxa politia
rectè testimonium perhi-
beant.

(a) e. g. honore & dignitatibus.

(b) aliàs testimonium contra orthodoxos di-
cere non possunt.

COLLATIO QVINTA.

Tit. I. Nov. XLVI.

De

Ecclesiasticarum rerum immobi-
lium alienatione & solutione.

Restringitur hîc prohibitio *Novella VII* ea-
tenus, ut bona ecclesiæ etiam immobilia
in casu urgentis necessitatis vendi, vel in so-
lutum dari possint, præviò tamen Episcopi De-
cretò. Quod si fiscus est Ecclesiæ Creditor,
hic bona in solum accipere non tenetur, sed
sunt alienanda & emtor fisco tributa solvit,
græ debebat Ecclesiæ.

Tit.

Tit. II. Nov. XLVII.

Ut præponatur nomen Imperatoris Documentis & ut latinis literis apertius tempora inscribantur.

Cap. I.

Conficientes instrumentum, Imperatoris nomen, deinde Consulem & indictionem (Römer Zins-Zahl) & tandem mensē atque diē eidem præponere tenentur.

Hodie in Instrumentis Notariorum Invocatio nominis Divini quoque & annus Salvatoris præmittendus est, ex *Ordinat. Notar. Maximil. de Ann. 1512.* Deberet meritò etiam nomen Principis Imperii, in cujus territorio instrumentum conficitur, adnecti.

Cap. II.

Annus & diēs in Instrumentis clavis & apertis literis sunt exprimendi, non antiquis & obscuris.

Tit. III. Nov. XLIIX.

De

Jurejurando à moriente præstito propter mensuram suæ substantiæ.

E 5

He-

Heredes juratâ bonorum specificatione,
testatoris stare tenentur, Creditores non
item.

Desumpta hinc est *Auth. Quod obtinet. C. de
probat.*

Tit. IV. Nov. XLIX.

De

His, qui ingrediuntur ad appella-
tionem: & quando per scripturam manus
proprie fiat collatio literarum & de jure ju-
rando dilationis & ut jungatur jure-
jurando calumnie.

Cap. I.

Appellatio intra annum est ad finem perdu-
cenda, aut ad minimum intra biennium,
si iusta impedimenta adsint. Lapsô annô vel
bienniô sententia ipsô jure confirmatur. Tu-
tius tamen est, si appellatus cessante appella-
nte decisionem causæ urgeat. Et tunc si ve-
vincat appellans, siue non, expensas refunde-
re tenetur appellato.

Hodiè lites post appellationem in summis
præcipuè Imperii Tribunalibus ferè im-
mortales fiunt. Unde olim de Spira dice-
batur: *Spira lites spirant, sed nunquam expi-
rant.*

Cap.

Cap. II.

Olim si probatio scripturæ productæ (ab adversario in dubium vocatæ) fiebat, alia scriptura trium testium subscriptione munita producenda & juxta hanc comparatio literarum instituenda erat, l. 20. C. de fid. instrum. Hic autem duos casus excipit Justinianus à dicta lege. *Primus* est, si ego me fundo in scriptura privata à tribus testibus non subscripta, & adversarius vicissim fundamentum suum ponit in alia scriptura ejusdem manûs. Hic si ego in dubium voco scripturam ab adversario productam, illa cum scriptura, in qua ego me fundo, comparatur & exinde probatio desumitur. *Secundus* est, si scriptura proferatur ex archivo publico. Ex hac enim comparatio fieri potest, licet testium subscriptione destituatur & à Tabellione non sit confecta.

Hinc sumpta est *Auth. Adhuc. C. de fid. instrum.* Comparationes fieri debent per homines peritos literarum, durch verständige Schreiber / Meister / qui juramentò constringi solent.

Cap. III.

Jusjurandum *dilationis* (quò jurat quis, se probationes differendæ litis causâ ab altero non esse petiturum) semel tantum præstatur ab initio litis, nec crebrò repeti potest.

Hinc

Hinc desunt sunt *Auth. Hoc sacramentum.*
& *Auth. In isto. C. de iurejur. propt. cal.*
dand.

In reliquis casibus adhuc hodiè juramen-
tum calumniæ speciale rectè defertur, licet
generale præstitum fuerit, vid. Brunnem.
Proc. Civ. c. 15. num. 5. & 6.

Tit. V. Nov. L.

Constitutio ad Bonum quæsto-
rem exercitus ordinat appellationes à quin-
que provinciis Caria & Cypro & Cycladi-
bus insulis, & Mysia & Scythia, apud
quem oportet eas exami-
nari.

Tit. VI. Nov. LI.

Scenicas non solum si fideiussores
præstent, sed etiam si iurjurandum dent,
sine periculo discedere.

Mulieres scenicæ licet fideiussorem dede-
rint, aut iuraverint, quod perpetuo illud
vitæ genus continuare velint; nihilominus
tamen semper discedere possunt. Ex tali enim
fideiussione aut iurejurando, tanquam contra
bonos mores præstito, obligationem oriri
prohibet Justinianus. Exigens tale juramen-
tum, decem libris auri fœminæ illi solvendis,
mulctatur.

Hinc

Hinc desumpta est *Auth. Quid eis. C. de nupt.*
Hodiè cum vita scenica non sit infamis,
prout deduxit Albericus Gentilis in *tractat.*
de fama hodiernorum Comitorum; illa quoque
constitutio amplius applicari nequit.

Tit. VII. Nov. LII.

Ut non fiant pignorationes pro
aliis personis. Et ut sicut Principum do-
nationes non egent gestis monumentorum,
sic nec à privatis Imperatoribus factæ
donationes indigeant.

Cap. I.

Nemo compelli potest, ut pro altero solvat,
nec propterea pignoratio fieri potest.
Quod si quis hoc facere præsumat, in quadru-
plum condemnatur & actionem suam amit-
tit.

Hinc desumpta est *Auth. Sed omnino. C. ne
uxor pro marito.*

Et hodiè adhuc ejusmodi pignorationes
sive Repressaliæ sunt prohibitiæ, nisi fiant
consensu Principis ob denegatam justitiam,
v. Ziegler *de jur. Majest. cap. 34.*

Cap. II.

Quando privatus Imperatori aliquid donat,
tunc insinuatio donationis non requiritur,
(qvæ

(quæ aliàs accedere debet, si donatio est ultra
500 solidos, §. 2. *J. de Donat.*)

Hinc desumpta est *Ausb. Item & à privatis C.
de Donat.*

Tit. IIX. Nov. LIII.

De

Exhibendis & introducendis reis,
& ut hi, qui conveniuntur, post vicesimum
diem præsententur Judicibus: & de iis,
qui juratoriam cautionem exponunt, &
ante litis contestationem absentes fiunt. Et
de hypothecis, quæ appellantur ex casu: &
quæ personæ & quando hoc jus habent. Et
de indotatis uxoribus, ut habeant quartam
partem in substantia viri, & ipse vir in sub-
stantia uxoris, quando inops est,
cui relinquitur.

Cap. I.

Sæpè Rei evocabantur jussu Imperatoris
ad aliud forum, Actores autem deinde ipsi
non comparebant & sic rei magnos sumtus
frustra erogare cogebantur. Huic abusu
obviam ire voluit Imperator constituendò,
quod Reus quidem, postquam in provinciam
venit, actorem per decem dies expectare te-
neatur, quod tamen elapsò hòc decenniò sta-
tim

tim recedere possit, & Actor ad resarcienda
damna & expensas condemnari debeat.

Hinc desumpta est *Auth. Quod fieri. C. de dilat.*

Hodiè ejusmodi evocationes ob benefici-
um primæ instantiæ non fiunt.

Cap. II.

Judex Reum non antea ad aliud forum,
deducendum exhibere debet, quam Actor in
eo foro, ubi causam acturus est, caverit, quod
litem prosequi, aut si non prosequatur, vel in
ea succumbat, quod Reo expensas restituere
velit.

Cap. III.

Dantur hîc induciæ xx dierum reis, ad deli-
berandum an contendere velint, an cedere.

Hodiè terminus citationis in ordinationi-
bus Processualibus ut plurimum determi-
natus reperitur.

Cap. IV.

Qui juravit, quod se iudicio sistere velit, &
tamen postea latitat: is, si ante litem contesta-
tam adhuc est, requiritur & ad iudicem dedu-
citur. Si verò hoc sit post litem contestatam,
certus terminus ipsi præfigitur, & si intra hunc
non venit, Judex summarie cognoscit & Acto-
rem in possessionem bonorum mittit.

Desumpta hinc est *Auth. Et qui jurant. C. de
bon. auth. jud. possid.*

Noster

Noster Processus prorsus alius est. In Saxonia tamen *simile quid* reperitur, quando scilicet Reus contumax condemnatur bis auff Ehehafften/ deinde bis auff die Hülffe. Simile quid dico, Ne putes me hoc ex præfenti Novella derivare velle.

Cap. V.

Quæritur hîc an militiæ, id est, certæ functiones (quarum nonnullas hîc recenset Gothofredus) hypothecæ dari possint, & an valeant etiam defuncto eô, ad quem militia pertinet? Resp. Quæcunque militiæ vendi possunt, eæ quoque possunt oppignorari. Mortuô eô, ad quem spectabat militia, si adest creditor, qui ad hoc mutuum dedit, ut militia emeretur; is capite ea, quæ ad defunctum pertinebant. Si talis Creditor non adest, vidua & liberi patris militia fruuntur. Deficiente tandem uxore & liberis, reliqui etiam Creditores admittuntur.

Hinc desumpta est *Auth. Quod obtinet. C. de pignor.* Pertinet huc quodammodo, quod hodiè Creditores, qui ad consequendam dignitatem, quæ certum salarium annexum habet, crediderunt; in secundam classem creditorum in concursu eorum referantur, vid. Brunnemann. de Proc. Cred. Conc. c. 5. §. 26.

Cap.

Cap. VI.

Si defunctus Conjux dives fuit, superstes autem inops est; quartam partem hic accipit, licet adsint liberi. Quod tamen defunctus ipsi per legatum reliquit, in hanc quartam imputatur.

Vid. infra Nov. 117. c. 5.

Tit. IX. Nov. LIV.

De

His, qui ex libera matre & adscriptio Patre nati sunt, & ut loca sacra pradia invicem commutare possint.

Cap. I.

Natus ex matre libera & patre adscriptio fit ingenuus.

Desumpta hinc est *Auth. Antiqua Lex. C. de infant. expos.*

Apud nos filii ex hominibus propriis nati, etiam tales sunt, licet mater libera fuerit.

Cap. II.

Præter exceptionem *Novellæ VII* quæ habetur in *Nov. XVI.* alia hinc proponitur, ut scilicet ipsis Ecclesiis & corporibus piis inter se res suas permutare liceat. Exceptâ Ecclesiâ majore Constantinopolitanâ.

Desumpta hinc est *Auth. Item, C. de SS. Eccles.*

F

Tit.

Tit. X. Nov. LV.

Ut de cetero commutationes Ecclesiasticarum rerum non fictè fiant ad piissimum Imperatorem & hoc modò ad alias personas transeant res: & ut liceat perpetuas emphyteuses agi ab oratoriis in oratoria, decretò interpositò
&c.

Respicitur ad Nov. VII. c. 2. & cavetur, ne illa constitutio in abusum trahatur. Ceterum contenta Novellæ ex ipsa rubrica apparent.

Tit. XI. Nov. LVI.

Ut ea, quæ vocantur insinuativa ^(a) super clericis in majore Ecclesia quidem dentur: in aliis autem Ecclesiis penitus non dentur.

^(a) Sunt munera, quæ clerici recens ordinati dant aliis Ecclesiæ collegis veteribus pro introitu, antequam recipiuntur, Matth. Stephani *hic*.

Rationem hujus Constitut. dat Justinianus, ne per venditionem, aut mercationem acquirantur dignitates & officia. Anne ergò hæc mercatio in sanctissima majore Ecclesia licita esse poterat?

Tit.

Tit. XII. Nov. LVII.

Ut clerici, qui recedunt aliis pro eis subrogatis, præbeant subrogatis emolumenta, recedentes autem remeare volentes non suscipi: & ut si quis ædificans ecclesiam, aut aliter in eadem fervientibus ministrans emolumenta (a) voluerit aliquos clericos instituere: non fortuito eos, sed probatione sanctissimi Patriarchæ suscipiat.

(a) Et sic Jus Patronatus acqvirens. Ædificatione enim & dotatione ecclesiæ illud acqviritur, Lancellott. *Inst. Jur. Can. l. 1. tit. 28. §. 2.* Ibiqve Ziegler. Schilter. *Inst. jur. can. l. 1. tit. 14. §. 6.*

Tit. XIII. Nov. LIIX.

Ut in privatis domibus sacra mysteria non fiant.

ORatoria habere cuilibet permissum, sed sacra ibi mysteria peragere severè interdictum, id est, sacra cœna & baptismus ibi administrari non debent. Domus, in qua tale quid peragitur, publicatur, & Episcopus convivens quinquaginta libris auri mulctatur.

Exorbitans illa pœna (quam observavit nostris temporibus Rex Galliæ ad eas illas, in

F 2

qua

qua convenerent Reformati, fisco addicens)
papismo ortum debet. Ut enim sacramenta
in publico cœtu administrentur, boni ordi-
nis gratiâ saltem constitutum, quem ordi-
nem violare tantum crimen non involvit.

Tit. XIV. Nov. LIX.

De

Debita impensa in exequiis de-
functorum.

Quemadmodum jam supra Nov. XLIII di-
ctum est, curam funerum tum temporis
non ad privatos, sed ad ecclesiam Constanti-
nopolitanam majorem spectasse: ita hîc fusè
describitur, quoniam ex clericis funera comi-
tari debeant, & quid iisdem sit persolvendum.
Quod quidem apud nos ne minimam utilita-
tem habet.

Tit. XV. Nov. LX.

Ut defuncti seu funera eorum non
injurientur à Creditoribus, & ut Consiliarii
non suscipiant cognitiones absque
Judiciis.

Cap. I.

Summam ejus perspicuè proponit *Arth. I-
tem. C. de sepulchr. viol.* quæ ex hoc cap. de-
sumpta est. Qui domum moribundi accedit,
ipsum

ipsum aliosve, qui ejus sunt, molestans, aut in rebus ejus non servato legali officio (id est, propriâ autoritate) signacula imponit, ab actione post mortem debitoris cadit & alterum tantum heredibus debitoris solvere tenetur, tertia pars bonorum publicatur & ipse infamiâ notatur. Eadem pœna afficitur, qui prohibet exequias debitoris.

Cap. II.

Judex ipse partes audire & causas controversas decidere, non autem hoc consiliariis sive Assessoribus solis committere debet.

Hinc desumpta est *Auth. Ad hæc. C. de judic.*

Tit. XVI. Nov. LXI.

Ut immobilia antenuptialis donationis neque hypothecæ dentur, neque omninò alienentur à viro, nec consentiente uxore: nisi postea satisfieri possit uxori,
(a) hæc verò etiam in dote

valere.

(a) Ex aliis scilicet mariti bonis, & uxor post biennium denuo consentiat.

Summa hujus novellæ jam ex rubrica patet, atque hinc desumpta est *Auth. Sive à me. C. ad Sc. Vellejan. & Auth. Permissa. C. de don. ante nupr.*

F 3

Tit.

Collat. V. Novell. LXII.
Tit. XVII. Nov. LXII.

De

Ordine Senatorum,
Tit. XIIX. Nov. LXIII.

De

Novi operis nunciatione maritimi
aspectus.

Occasionem atque sensum hujus Novellæ
concise & perspicue proposuit Gotho-
fredus; unde, cum ejus apud nos nullus usus
super sit, Lectorem eò remittimus.

Tit. XIX. Nov. LXIV.

De

Hortulanis Constantinopolitanae
Civitatis.

Tit. XX. Nov. LXV.

Ut terrulae, aut domus, aut vineae,
sanctissimae Ecclesiae Mysiae, in redemptio-
nem captivorum aut alimoniam pauperum
relictae, possint alienari secundum compre-
hensam hanc lege distinctionem. (a)

(a) Si scilicet redditus earum sit incertus ex
quo procul à civitate sitae, aut si testator volue-
rit eas vendari & ex pretio pauperes alere,
vel captivos redimere.

Tit

Tit. XXI. Nov. LXVI.

Ut factae novae Constitutiones
post insinuationes earum post duos menses
valeant. Parcitur autem non custodientibus
subtilitatem constitutionum super testa-
mentis in relinqvendo quadrante, aut non
subscribendo nomen heredis, aut
non dicendo.

Cap. I.

§. 1. Intra duos menses á tempore publica-
tionis se aliquis ignorantia legis noviter latae
adhuc valide excusare potest.

(Hoc hodiè vix procedet)

§. 2. Excusantur ergo & illi, qui non iuxta
l. 29. C. de testam. heredis nomen haëtenus
propria manu scripserunt, prætendentes illius
ignorantiam.

§. 3. *seqq.* Excusantur & illi, qui non juxta
Nov. 18. haëtenus legitimam portionem deter-
minarunt.

Tit. XXII. Nov. LXVII.

Ut nullus fabricet oratorii domos
præter voluntatem Episcopi, & ut depute-
prius, quæ circa diligentiam & statum fabri-
cati oratorii sufficiant: & ut Episcopi non
desint

desint suis Ecclesiis ; & de alienatione ecclesiasticarum rerum immobilium.

Cap. I.

Nec monasterium, nec templum, nec domus orationis est ædificanda, priusquam Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat & crucem figat. Multi enim non orthodoxas ecclesias extruxerunt, sed speluncas illicitas, (i. e. templa hæreticorum,)

Cap. II.

Non aliter licet templum de novo extruere, nisi antea ædificans destinet quantum sufficit & ad luminaria & ad sacrum ministerium & ad templi conservationem & clericorum sustentationem. Si tantum non habet in bonis, & nihilominus tamen ædificare gestit; templa ruinosa reficere potest.

Apud nos sine præcitu Principis (vel quod eum repræsentat, Consistorii) etiam templa extruere non licet.

Cap. III.

Repetitur hîc *Nov. VI. c. 2.* ne Episcopus ultra annum ab Ecclesia absit. Sin secus, relictus ipsius ad sacros interim usus applicantur.

Cap. IV.

Decretum super alienatione rerum ecclesiasticarum immobilium, cujus mentio fit in *Nov.*

Nov. XLVI. debet ita fieri, ut non solum ejus loci Episcopus & clerus, sed etiam Metropoles Episcopus adsit. Si in metropoli alienatio facienda, duos ex synodo Episcopos adhiberi oportet.

Apud nos Consistorium decretum interponit.

Tit. XXIII. Nov. LXIX.

Vt Constitutio sacratissimi Imperatoris de successione nuptialium lucrorum, quæ apud, id est, non extantium liberorum lucra introducit (a) obtineat in his factis, quæ acciderunt post constitutionem: in his autem factis, quæ ipsam præcesserunt, Leonis constitutio (b) locum habeat.

(a) *Nov. II. c. 3.* (b) *l. 6 C. de sec. nupt.*

Tit. XXIV. Nov. LXIX.

Vt omnes obediant Judicibus Provinciarum & in criminalibus & in pecuniariis & ibi negotia examinentur, nullo excepto per privilegium: nec huc conventi deducantur, nisi sacra pragmatica forma exhiberi quæpiam jusserit.

Cap. I.

Rei ex variis causis, præcipue propter allegata

F 5

gata

gata privilegia, jurisdictioni ordinariæ se subtrahere nitebantur, quod in totum hîc prohibetur.

Desumpta hinc est *Auth. Qua in provincia. C. Ibi de crimin.*

Cap. II.

Si reus conventus dicat, quod non fuô, sed alienô nomine possideat: tunc tertio illi, quem nominat, certus terminus [qui hîc in textu determinatur, hodiè autem arbitrarius est] præfigitur, ut veniat & se defendat. Quod si ille non veniat, contra possessorem proceditur.

Cap. III.

Si nemo planè adsit, qui rem defendat, vocatur legitimâ voce (id est, citatur voce præconis) & si non comparet, in contumaciam proceditur.

Ita & apud nos, nisi quod citatio vel ad domum, vel edictaliter etiam fiat.

Cap. IV.

Nemo exceptionem fori objiciat ex quacunque causa, & licet forsan rescriptum imperaverit, hoc tamen valorem non habeat.

Hodiè in arbitrio Principis est, quid hac parte statuere velit.

Tit. XXV. Nov. LXXI.

Vt ordinariæ Præfecturæ Urbæ

12

na & pratoriana duæ & præfecturæ, quæ in
cingulo & quæ in actu sunt, solæ, non etiam
honorariæ liberent à curiali for-
tuna.

Tit. XXVI. Nov. LXXI.

Vt ab Illustribus & qui super eam
dignitatem sunt, omnimodo super pecuni-
ariis causis, sed & injuriarum criminaliter
per Procuratorem dicantur: clarissimis au-
tem in pecuniariis licere eis & per pro-
curatorem & per se litigare.

Dicitur hîc utrumque inconueniens esse, ut
vel sedeant *Illustres magnificentiissimi* simul
cum Iudice, vel ut stent tanquam litigantes.
Ergo eos per præcuratores comparere debere.
Quod hodie non attenditur.

De differentia inter *Illustres & Clarissimos* v.
Gothofr. ad l. 100. ff. de V. S. & ad rubr. ris.
C. de Tut. & Cur. *Illustr. & clariss. person.* Cal-
vinus in *Lex. Jurid. Voc. Clarissimi*.

COLLATIO VI.

Tit. I. Nov. LXXII.

Vt hi, qui obligatas se habere per-
hibent

hibent res minorum, aut obligati sunt eis,
ad eorum gubernationem penitus
non accedant, &c.

Cap. I.

Creditor aut Debitor pupilli vel minoris,
non potest ejus tutelam vel curam ge-
rere.

Excipiunt communiter, nisi testamentô
datus sit, & Pater eum talem esse sciverit,
Montanus *de Tutel. c. 9. n. 72.* Stephani *hic*
num. 8.

Cap. II.

Quod si tutor durante tutela creditor pu-
pilli vel debitor efficiatur pupilli; curator ipsi
est adjungendus.

Ex hoc *Cap.* nec non ex *Cap. IV. & V.* quæ
in ex sequentur, desumpta est *Auth. Minoris. C.*
Qui dare tutores.

Cap. III.

Sed posset hâc ratione quilibet se Tutelæ
oneri subducere, prætendendô, quod sit cre-
ditor pupilli? huic occurritur in hoc cap. &
statuitur, quod ejusmodi allegationi non sim-
pliciter & semper credendum sit, nisi jura-
mentô corroboretur.

Cap. IV.

Qui se Creditorem aut Debitorem pupilli
esse tacuit, & tamen tutelam acceptavit; is
jure

jure crediti cadit, & si debitor est, solutiones tempore tutelæ factæ ipsi non proficiunt.

Cap. V.

Tutori vel Curatori non potest cedi actio contra minorem nec durante tutela vel cura, nec eâ finitâ. Quod si tamen fiat, cessio est nulla, cedens & cessionarius jus suum amittit & hoc minoris lucro cedit.

Cap. VI.

Tutores non sunt obligati, ut minorum pecunias mutuò dent, sed sufficit, si eas cautè asservent. Si verò sponte mutuò dent, mutui periculum ad eos pertinet. Conceditur tamen ipsis laxamentum duorum mensium per singulos annos, ad idoneos fœneratores perquirendos.

Cap. VII.

Pupillus si habet redditus sufficientes, eos expendit Tutor. Quæ non consumuntur, asservat. Quod si tota pupilli substantia in mobilibus consistat; tantum est mutuò dandum, quantum ad necessitatem pupilli pertinet. Licitum quoque est ex pecunia abundantanti annuos redditus emere, modò venditor sit idoneus, aliàs periculum sustinet Tutor.

Ex *Cap. VI & VII* desumpta est *Auth. Novissimè. C. de administrat.*

Cap. IIX.

Si usuræ non sufficiant ad pupilli necessitates

res Tutor quoad reliqua, ut in rebus propriis faceret, procedere debet. Et hunc in finem jurejurandô est obstringendus, quod eum tamen à rationum redditione non liberat.

Hinc sumta est *Auth. Quod nunc C. de Curat. furios.* Hodie juramentum ubique non exigitur, sed sufficit ferè promissio stipulatâ manu facta, Sie geloben vermittelst Handschläges an.

Tit. II. Nov. LXXIII.

De

Instrumentorum cautela & fide, &c.

Cap. I. & II.

Qui vult cautè deponere, non soli credat accipientis scripturæ, sed advocet quoque tres testes. Tunc enim scribens cautionem (den Depositions-Schein) non potest excipere, quod hoc non scripserit. Idem in mutuo obtinet.

Hinc desumta est *Auth. Si quis vult. C. Qui potior in pign.*

Cap. III.

Quod si testes discrepent à scriptura, tunc testium depositio jurejurando firmata scripturæ præfertur.

Cap.

Cap. IV.

Si quis cautelam suppeditatam in *Cap. I.* negligat, ex sola scriptura (si ea in dubium vocatur ab adversario) intentionem suam probare nequit. Potest tamen iusjurandum alteri deferre.

Cap. V.

Instrumenta à Tabellione subscripta nondum probant, nisi testium quoque subscriptio accedat.

Cap. VI.

Si qua signa chartis adscripta reperiuntur, etiam hæc sunt investiganda. Potest enim hoc interdum maximum causæ momentum adferre.

Cap. VII.

Testibus & Tabellione absentibus aut mortuis, ille qui jus ex instrumento prætendit, petere potest, ut fiat ejus comparatio cum aliis Notarii scripturis. Petens tamen hoc de calumnia jurare tenetur. Tabellio vivens instrumentum jurejurandò confirmat, licet per alium ministrantem sibi hoc scripserit. Sed si hic vivit & præsens est, ipse jurare tenetur.

Cap. IIX.

Imperiti literarum, si cautè contrahere, volunt, & testes & tabularios adhibere debent. Testes non minus quinque, quorum quidam scri-

scribunt pro illiterato, quidam autem attestantur, rem ita gestam esse.

Cap. IX.

Contractus sine scripto celebrati vel per testes, vel per iurandum alteri delatum probari possunt.

Desumpta hinc est *Auth. At si C. de fid. instrum.*

Tit. III. Nov. LXXIV.

Quibus modis naturales filii efficiantur legitimi & sui, supra illos modos, qui in superioribus constitutionibus continentur. (a)

(a) vid. Nov. XII. C. IV.

Cap. I.

Primus modus est, si in uxorem ducat eam, ex qua liberos naturales suscepit.

Cap. II.

Secundus modus est per preces Imperatori oblatas & Rescriptum impetratum.

Hinc desumpta est *Auth. Præterea. C. de natural. lib.*

Quod etiam fieri potest post mortem patris, si Pater in testamento dixerit, quod filii naturales ipsius legitimi successores esse debeant.

Hinc desumpta est *Auth. Item. G. cod.*

Cap.

Cap. III.

Adoptio olim quoque modus legitimandi erat, quem tamen Justinianus sustulit.

Cap. IV.

In nuptiis eorum, qui in maiore dignitate constituti (i. e. senatores,) dos & antenuptialis donatio & sic solennia instrumenta dotalia requiruntur. In nuptiis eorum, qui in militia honestiore & possessione digniore vivunt, attestatum clerici sufficit. In nuptiis militum & agricolarum nec scripturâ opus est.

Hodiè indistinctè benedictio sacerdotalis exigitur in Germania.

Cap. V.

Qui foeminam in domum suam deducit, amore & concupiscentiâ ipsius ductus, & sacra tangit evangelia jurans, quod eam uxorem ducere velit, postea autem scopum suum affectus eandem iterum domo expellere intendit: hoc facere neuiquam potest, sed eam retinere debet, & liberi ex tali foemina suscepti pro legitimis habentur.

Cap. VI.

Explicatur hîc, quod *naturales* opponantur iis, qui ex damnato coitu, id est, ex adulterio vel incestu nati.

G

Tit.

Tit. IV. Nov. LXXV.

De

Appellationibus Siciliæ.

Tit. V. Nov. LXXVI.

De Monachis.

DEclarat hæc Novella alteram supra in ordine *qvintam*, qvod scilicet ea ad casus saltem futuros, non præteritos pertineat.

Tit. VI. Nov. LXXVII.

Ut non luxurientur homines contra naturam, nec jurent per capillos Dei, aut aliquid hujusmodi, neqve blasphemantur in Deum.

STatuitur hæc pœna ultimi supplicii in eos, qvi sodomiam & blasphemiam committunt.

Juxta *Const. Crim. Art. 116.* sodomia igne punitur. In Saxonia tamen ea pœna saltem locum habet, si concubitus cum bestia patrat, alias pœna gladii obtinet, Carpzov. *Pr. Crim. qv. 76. n. 16.*

Pœna blasphemiae in DEum immediate commissæ est capitis, vel mutilatio membrorum, v. id. *qv. 45.*

Tit.

Tit. VII. Nov. LXXIIIX.

Ut liberti de cetero aureo non indigeant annulo & ut pristinis restituantur natalibus, &c.

Cap. I.

Olim liberti non omnium jurium erant capaces, quæ ad ingenuos spectant, nisi impetratō annulorum aureorum jure & factā natalium restitutione, quam *regenerationem* hīc appellat Imperator, (vid. tit. ff. & C. de natal. rest. & jure aur. annul.) Sed hoc abrogatur in hoc cap. I. & liberti ingenuis æquiparantur, si hac formulā manumissi, ut *cives Romani fierent*.

Hinc desumpta est *Auth. Sed hodiè. C. de jure aur. ann.*

Cap. II.

Salva tamen manent jura patronatūs, nisi nominatim remissa fuerint. Unde, si ejusmodi manumissi sint ingrati, adhuc & post hanc constitutionem in servitutem revocari possunt.

Cap. III.

Qui libertam suam in uxorem ducere vult, ille hoc, cujuscunque dignitatis sit, jure facere potest, confectis tamen instrumentis dotalibus. Et liberi ex tali matrimonio, vel antea

G 2

etiam

eiam nati, omnibus ingenuorum juribus fruantur.

Hinc desumpta est *Auth. Sed novo jure. C. de nupt.*

Cap. IV. & V.

Imò si quis ex ancilla liberos susceperit, eamque postea manumittat & in uxorem ducat dotalibus instrumentis confectis, liberi mox jura ingenuitatis consequuntur nec manumissione quoad illos opus est.

Hodie liberos & ancillas Romanorum non habemus, atque adeò omnia illa extra usum sunt. Controversias de jure hominum nostrorum priorum ex jure Rom. decidere velle, quod sæpè facis Mevius in tract. vom Zustande und Abforderung der Bauren / & alii, valde inconveniens est.

Tit. IIX. Nov. LXXIX.

Apud quos oporteat causas dicere

Monachos & ascetrias.

Monachi & omnes, qui in monasteriis reperiuntur, forum sortiuntur coram Episcopo. Quod si Judex Laicus sibi jurisdictionem in eos arrogaverit, poena decem librarum auri ipsi dictatur & ab officio removetur.

Hinc desumpta est *Auth. Causa. C. de Episc. & Cleric. Juxta l. 33. C. d. e. in causis civilibus adhuc coram Judice seculari conveniri poterant.*

erant; sed principia clericalia hoc non amplius patiebantur.

Tit. IX. Nov. XXX.

De Qvæstore.

Tit. X. Nov. LXXXI.

De

Solutione patriae potestatis.

Epis copatus, Consulatus & omnis dignitas, quæ à curia excusat, de qua v. Nov. 38. & 70. quoque à patria potestate liberat. Ita tamen, ut jura familiæ non mutantur, prout aliàs per emancipationem fieri assolet.

Hinc desumpta est *Auth. Sed Episcopalis. C. de Episcop. & Cler.*

Habetur in *præfat. huj. Nov.* quod emancipatio Olim facta fuerit *cum injuriis & alapis*, de quo fuse agit Huberus in *Digression. P. 1. l. 1. Cap. 4. §. 4.* Simile quid habemus hodie in aulis bey dem Wehrhafft-Machen / quod tamen ex moribus Romanis non deduci posse puto.

Hodie quævis separatio, quando liberi propriam œconomiam instituunt, wenn jemand seine eigene Nahrung und Haushaltung anstellt / liberat à patria potestate, v. Colerus *Decis. 41. n. 8. Mev. ad jus Lubec. l. 1. tit. 3. num. 24.*

G 3

Tit. XI.

Tit. XI. Nov. LXXXII.

De Iudicibus, &c.

Cap. I. & II.

Non omnes promiscuè in Iudices pedaneos eligi possunt, sed Justinianus hic certos ipse denominavit, Anatolium, Flavianum, &c.

Cap. III.

Sedere hi debent in regia basilica à mane usque ad vesperam & causas controversas audire.

Reliqua, quæ hic habentur, nullius usus sunt, quia Iudices pedaneos non amplius habemus, præterquam quod ea, quæ disponuntur in *Cap. XI.* ad arbitros nostros soleant applicari, quod scilicet compromissum non juratò iniri, sed potius sub certa multa fieri debeat, quâ solutâ alteri à Laudo arbitri recedere licet.

Tit. XII. Nov. LXXXIII.

Vt Clerici apud proprios Episcopos primum conveniantur & post hoc apud civiles Iudices.

Clerici in civilibus coram Episcopo conveniuntur, v. *Nov. LXXIX.* ubi processus sine scripto peragitur. Quod si tamen Episcopus

scopus vel nolit, vel non possit, tunc demum ad Judicem secularem recurritur.

Ratione criminalium distingvi oportet, an crimen commissum sit *commune*, v. g. homicidium, furtum, &c. an *ecclesiasticum*, v. g. Simonia, inobedientia erga superiorem &c. Priori casu Judex secularis cognoscit, pœnam tamen non infligit, nisi prævia degradatione, (qvæ & apud nos adhuc interdum fieri solet, ita ut clerico delinquenti tunica clericalis in Confessorio detrahatur;) Posteriori casu cognoscit Episcopus.

Desumpta hinc est ex parte *Auth. Nisi breves.*

C. de sentent. & interloc. v. c. fin. X de judic. c. 9.

X. ne cleric. vel mon. secul. negot. Brunnem.

Proc. inquis. c. 3. n. 28. 29.

Tit. XIII. Nov. LXXXIV.

De

Consanguineis & uterinis fratribus.

Quamdiu adfunt fratres germani, & consanguinei & uterini (imò etiam defuncti pater) excluduntur. Descentibus autem Germanis consanguineis bona cedunt, qvæ à patre acquisiverat defunctus, uterinis, qvæ à matre, in reliquis succedunt æqualiter.

Hinc desumpta est *Auth. itaque. C. Commun. de success.* In eo tamen, qvòd frater germanus

G 4

patrem

patrem defuncti excludat, huic novellæ derogatum est per Nov. 118. c. 2.

Tit. XIV. Nov. LXXXV.

De Armis.

Summa hujus novellæ est, quod nemo privatus arma fabricare debeat, nisi sit ex numero fabricensium, quibus hoc concessum erat.

Deinde etiam prohibetur, ne privati arma emant & gestent, præter cultellos minores, quibus nemo in præliis utitur.

De jure *Armandie* sive fabricandi arma, quod & de moribus Longobardorum (2. F. 56.) ad regalia pertinet, v. quos allegat Instr. Dn. Stryk. Ex. Jar. Feud. c. 9. qu. 5. Hodie quilibet arma fabricat, posset tamen hoc jus iterum ad regalia referre Princeps. Quinam apud nos arma gestare possint, hoc regulâ universali definiri nequit, sed mores civitatum variant.

Tit. XV. Nov. LXXXVI.

Vt Praefidi suspecto in audiendis litibus adjungatur Episcopus.

Dictum est in Nov. LXXXIII. quod interdum in causis clericorum Judex quoque secularis cognoscere possit. Quod si tunc suspectus

Etus sit iudex secularis, sanctissimus Episcopus ei adjungitur & ita causa deciditur.

Ejusmodi adjunctio Commissarii vel Notarii, apud nos in quibuscunque casibus specti iudicis obinet & in æquitate naturali fundata est.

Tit. XVI. Nov. LXXXVII.

De mortis causâ donatione Curialium.

DEcuriones antea non quidem inter vivos (per *Nov. XXXIX.*) mortis tamen causâ donare poterant res immobiles. Quia tamen hac occasione legi fraus fiebat, dum ejusmodi donationibus pacta de non revocando adiciebant; ergo hic Imperator etiam donationes mortis causâ factas generaliter prohibet. Licitum tamen est dotis vel donationis propter nuptias causâ donare. Venditio etiam est permissa.

Hæc Novella hodie extra usum. Nihil enim, quod de Curialibus in jure Romano habetur, ad nostros hodiè applicari potest.

Tit. XVII. Nov. LXXXIIX.

De

Deposito & denunciationibus Inquilinorum & de suspendenda administratione panum.

G 5

Cap.

Cap. I.

Depositarius non attenta denunciatione, tertii alicujus (qui se Creditorem deponentis esse præendit) depositum nihilominus restituere potest. Quod si tamen ex hac denunciatione mora in restituendo contingat, denunciatus casum fortuitum præstat & usuras trientales solvit.

Sed an deponens depositario hõc casu ad cautionem præstandam obligatus erit? Ita habetur in *l. pen. C. Depos.* Sed cum in hac Nov. restitutio simpliciter injungatur Depositario, simul quoque illa obligatio corrui. Depositarius enim justam exigendæ cautionis causam prætere nequit. Diff. Gothofr. & Stephani *ad b. l.*

Cap. II.

Eadem ratione & Inquilinus locatori pensionem, & Præfectus annonæ publicæ stipendia, salaria & panes civiles non attentâ cujuslibet privati prohibitione solvere tenetur, additâ eadem poenâ, si ex hac prohibitione mora & damnum contigerit.

Desumpta hinc est *Arb. Sed jam cautum. C. Depos.* Apud nos quidem arresta sunt permissa; Sed tamen & illa publicâ Magistratõs autoritate fieri debent.

COL-

COLLATIO VII.

Tit. I. Nov. LXXXIX.

Qvibus modis naturales efficiantur sui & eorum ex testamento sive ab intestato successione.

Cap. I.

REpetitur hîc, qvôd legitimi liberi dicantur, qvî ex nuptiis iustis nati, id est, vel accedentibus pactis dotalibus, vel affectu ad minimum conjugali, juxta distinctionem in *Nov. LXXIV. c. IV.* contentam.

Cap. II. usque ad VII.

Illegitimi autem jura legitimorum confervuntur (1) per oblationem curiæ, *si quis filios offert curiis, vel filias curialibus copulat.*

Hic modus omnium confessione apud nos cessat. Neqve enim apud nos homines munera Curie subterfugiunt, sed potius, qvisnam ea præ altero habere debeat, maximoperè certant. Unde nec penuria Curialium metuenda.

Cap. IIX.

Secundus modus legitimandi est per subsequens matrimonium accedentibus dotalibus instrumentis, v. *Nov. XII. c. IV. & Nov. LXXIV.*

Cap.

Cap. IX.

Tertius, per Rescriptum Principis, liberis legitimis non extantibus.

Quin tamen & Princeps extantibus liberis legitimis naturales per Rescriptum legitimare possit, nullum dubium adest. Sed tunc cum legitimis regulariter non succedunt.

Cap. X.

Quartus est, si pater in testamento scripserit, quod filios naturales sibi legitimos esse velit. Successores & confirmatio Principis accedat, v. *Nov. LXXIV. c. 11.*

Cap. XI.

Invitus autem nemo legitimatur. Modus legitimandi per adoptionem abrogatur, vid. *Nov. LXXIV. c. 3.* Ceterum liberi legitimati ut legitimi succedunt.

Cap. XII.

§. 2. Quod si Pater liberorum naturalium testamentum condar, tunc ultra unciam iis relinquere nequit, quam cum matre dividunt, si scilicet liberos legitimos quoque habeat. vid. *Nov. XII. c. V.*

§. 3. Deficientibus liberis legitimis, si ascendentes adsunt, his portio legitima relinquenda, reliqua liberis naturalibus relinquere possunt. Deficientibus quoque ascendentibus, ex assensu eos instituendi pater potestatem habet.

§. 4.

§. 4. Si ab intestato moritur Pater, & nec liberos legitimos nec conjugem legitimam relinquit: naturales duas accipiunt uncias cum matre (quæ portionem virilem exinde percipit) partiendas. Modò Pater non plures unâ habuerit concubinas. Quod si defunctus liberos vel conjugem post se reliquerit, vid. Nov. XIX. c. 5.

Desumpta hinc est *Auth. Licet. C. de natur. lib.*

Cap. XIII.

Quibus casibus liberi naturales parentibus succedunt, aut alimenta ab iis accipiunt: iis quoque casibus parentes illis succedunt & alimenta consequuntur.

Cap. XIV.

Pater filiis naturalibus quoad ea bona, quæ ipsis donat, aut testamento relinquit, tutorem dare potest, confirmandum tamen. Mater quoque naturalium tutelam gerere potest.

Cap. XV.

Liberi ex damnato coitu nati, e. g. incestuosi & adulterini, ne alimenta quidem percipiunt.

Dispositio irrationabilis, meritò emendata per c. 5. X. de eo, qui dux. in ux.

Desumpta hinc est *Auth. Ex complexu. C. de incest. & inutil. nupt. & pars Auth. Licet. C. de nat. lib.*

Tit.

Tit. II. Nov. XC. De Testibus.

Cap. I.

TESTES in iudicio producti integre existimationis esse debent & vitæ inculpabilis atque moderatæ. Non vilissimæ conditionis aut nimis obscuri.

Priores vocantur à DD. *Classici*. Posteriores quidem simpliciter non repelluntur, plenam tamen fidem non faciunt.

Testes veritatem corrumpentes, *experimentum verberum* pati necesse habent.

Cap. II.

Solutio seu numeratio pecuniæ non probatur testibus, nisi qui specialiter ad id rogati sunt, & chirographo subscripserunt, (*Cap. III.*) si ergo fortuito solutioni interfuerunt, nil probant.

Hinc desumpta est *Arb. Rogati. C. de testib.*

Cap. III.

Testis sibi ipsi contrarius, nullam fidem meretur. Si ab aliis contestibus discrepat, Iudex arbitrari debet, quænam testatio alteri præferenda.

Cap. IV.

Quamprimùm aliquis didicit testificata, ad ulteriorem testium productionem progredi non

non potest. Quod si nondum didicit, quartâ adhuc vice novos testes producere potest, modo juret, sibi attestata priorum testium, nondum innotuisse, nec se aliquid dolosè hîc machinari.

Hinc desumpta est *Auth. At qui semel C. de probat.* Hodîe per *Rec. Imp. noviss.* tertia tantum productio est licita, vid. *Stephan. ad h. l. n. 19.* & supponendum est, eas productiones fieri, antequam terminus probatoriius labitur.

Cap. V.

Testes, qui sunt sub alterius jurisdictione, Judicis decreto (nostri vocant *lites subsidiales*) coram suo Judice examinantur & arrestata deinde ad forum, ubi causa ventilatur, transmittuntur. In criminalibus tamen præcisè in foro inquisitionis examinandi, ut confrontatio fieri & testes torturæ pro re nata subijci possint.

Hinc desumpta est *Auth. Apud eloquentissimum. C. de fid. instrum.*

Testi quando tortura irrogari possit, fusè exponit Brunnem. *Proc. inqvis, c. 8. Membr. 2. n. 77. seqq.*

Cap. VI.

Servus testis esse non potest, benè tamen libertus. Quod si quis se pro ingenuo aut libe-

liberto gerat, posteriori autem casu missionem probare nequeat, aut priori casu contrarium probetur; tunc testimonium, quod dixit, iterum evanescit.

Desumpta hinc est *Auth. Si testis. C. de testib.*

Cap. VII.

Accusator in criminalibus contra accusatum in aliis causis testis esse nequit, sed statim repellitur. Si verò inimicitia ex lite civili tantum proficiscitur, ad testimonium admittitur, alteri tamen Exceptiones salvæ manent.

vid. *d. Auth. Si testis.*

Cap. IIX.

Qui in negotio aliquo mediatoris sive arbitri vice functus est, in illius disceptatione aliter ad testimonium dicendum compelli nequit, nisi utraqve parte consentiente.

Cap. IIX.

Testium productio nonnisi præsente adversario fieri debet, (cui apud nos cum Citatione articuli ad danda interrogatoria transmittuntur,) quod si tamen hic citatus contumaciter emanferit, nihilominus proceditur.

Hinc desumpta est *Auth. Sed si quis. C. de testib.*

Tit. III.

Tit. III. Nov. XCI.

Ut exactione instante dotis primæ
& secundæ viro ad secunda vota migranti
præponatur uxor prima, vel ex priori ma-
trimonio filii: & si voluerit uxor, aut is,
qui pro ea dotem scripserit, dare viro quæ
scripta sunt, distulerit autem vir suscipere:
soluto matrimonio exigi eum ab ea etiam
conscriptam antenuptialem do-
nationem.

Rubrica hæc summam totius Novellæ ex-
hibet, ex qua desumpta est *Art. Si quid. C.*
qui pot. in pign. Requiritur tamen in *c. n.* hujus
novellæ, ut si dos promissa in mobilibus con-
sistat, ea realiter offeratur & deinde depo-
natur.

Tit. IV. Nov. XCII.

De

Immensis donationibus in filios
factis.

Liberi, quibus Parentes aliquid donarunt,
hereditate abstinere possunt paterna do-
nationibus in ipsos collatis contenti. Quod
si tamen per ejusmodi donationem reliquo-
rum legitima læsa sit, (quæ computatur ex eo
tem-

tempore, anteqvam donatione exhausta fuit paterna substantia) hanc legitimam supplere tenentur.

Hinc desumta est *Auth. Unde & si parens. C. de inoff. test.*

Tit. V. Nov. XCIII.

De

Appellationibus.

Juxta Nov. XLIX. c. 1. appellatio intra biennium ad finem est perducenda. Hic tamen habetur exceptio, ut scilicet, si post interpositam appellationem partes causam ad arbitros deferant & interea illud biennium decurrat, ut hoc non noceat partibus, licet postea causam iterum coram Iudice appellationis peragere velint.

Hinc sumta est *Auth. Si tamen. C. de tempor. & reparat. appellat.* quod & in aliis fatalibus ita observari solet, ut pendente transactione illa non currant, excepto fatali introducendæ appellationis, v, quæ dixi ad Novell. XXIII. c. 1.

Tit. VI. Nov. XCIV.

Ut sine prohibitione matres debitorum & creditrices tutelam gerant minorum, neque iuramentum præstent, quod non venient ad secunda vota.

Habe-

HAberur hic exceptio eorum, quæ dispo-
nuntur in *Nov. LXXII.* Ratio est, quia pro-
pter maximum illum amorem, quò erga libe-
ros feruntur matres, non præsumitur liberis
ullum præjudicium ex hac tutela esse obven-
turum.

Deinde abrogatur *l. 2. C. quand. mul. tut. off.*
fung. juxta quam mater jurare debebat, se ad
secundas nuptias non esse transituram, quod
multis perjuriis ansam dedisse dicit Impera-
tor. Sufficit ergo nuda promissio, eò ipsò
tamen mater, quando ad secunda vota transit,
tutela excidit.

Desumpta hinc est *Auth. Sacramentum.* &
Auth. Ad hæc C. quand. mul. tut. off.

Tit. VII. Novell. XCV.

De Administratoribus.

Tit. VIII. Nov. XCVI.

De

**Executoribus & de iis, qui conve-
niuntur & reconveniuntur.**

Cap. I.

Colludebant sæpè actores cum executori-
bus litium & temerarios processus insti-
tuebant, eòque ipsò reis maximum præjudi-
cium inferebant, cui hic obviam ire voluit Im-
perator, constituendò, actores cavere debere,
H 2 quod

quod intra duos menses litem contestari, vel alias omne damnum resarcire velint.

Hinc desumpta est *Auth. Libellum verò. C. de Litis contest.* Hodie hæc cautio extra usum & cavet saltem actor de reconventionem & expensis.

Cap. II.

Actor conventionem instituens, coram eodem iudice ad reconventionem respondere tenetur. Licet tamen reo intra 10 dies iudicem, coram quo conventio instituta, recusare.

Desumpta hinc est *Auth. offeratur. C. de litisc.* necnon *Auth. Et consequenter. C. de sent. & interloc.* Recusari hodie potest iudex semper ante litem contestatam nec hic terminus 10 dierum obtinet amplius.

Tit. IX. Nov. XCVII.

De

Æqualitate dotis & propter nuptias donationis, &c.

Cap. I.

DOs & donatio propter nuptias ejusdem quantitatis esse debet, ac ejusdem generis promissio.

Hinc desumpta est *Auth. æqualitas. C. de pact. conu.* Hodie donatio propter nuptias de-
pen-

pendet ab arbitrio contrahentium. Utplurimum dote maior est & duplicatas ejus usuras continet, de qua consuetudine DD. passim testantur, in specie Stephani *ad h. l. num. 13.*

Cap. II.

Si dos augetur, quod fieri potest, donatio quoque propter nuptias augenda est. Non autem hoc debet fieri simulatè & in fraudem Creditorum.

Hinc desumpta est *Auth. Sed jam necesse. C. de don. ante nupt.* Hodiè quoad illud augmentum secus.

Cap. III.

Illi, qui ad navem comparandam, aut fabricandam, aut reparandam; vel ad domum ædificandam: vel ad emendum agrum aut aliquid horum crediderunt, in eare antiquioribus etiam præferuntur creditoribus, non tamen mulieri dotem repetenti. (Lepida hîc est ratiocinatio, quæ adjicitur: *quia fornicantibus mulieribus ex proprio corpore aliquis advenia quæstus & ea ex hoc quæstu vivunt, absurdum esset, si mulieribus fornicationem adversantibus & quæ semetipsas atque substantiam ad virum introducant, nullus esset à viris malè degentibus quæstus.*) Dos ergo & illa credita ex prioritate temporis æstimantur. Donationi tamen propter nuptias præferuntur istiusmodi creditores.

H 3

Hinc

Hinc desumpta est *Auth. Quid jure. C. qui pot. in pign. v. Brunn. de conc. cred. c. 5. §. 39.* cui tamen in eo assentire non possum, quod in §. 40. privilegium hoc, cujus mentio fit in *cap. pref.* illi deneget, qui ad rem emendam credidit. Repugnat enim textus novellæ.

Cap. IV.

Ille tamen creditor doti præfertur, qui credidit ad emendam militiam & sibi specialiter jus pignoris & privilegii stipulatus est, accedente scriptura & testium subscriptione.
vid. *d. Auth.*

Cap. V.

Si dos, quam Pater filix dedit, genero defuncto ad Patrem sit reversa, filia autem ad secundas nuptias transeat, tunc Pater eandem ipsi dotem sine diminutione iterum constitutuere tenetur, nisi forsan damnum in facultatibus suis passus sit.

Hinc desumpta est *Auth. Sed quamvis. C. de rei ux. act.*

Cap. VI.

Tenetur filia dotem acceptam conferre. Quid vero si maritus eam consumserit & non sit solvendo, quaeritur, an hoc damnum filia ferre teneatur? Resp. Aut est sui juris & perfectæ ætatis, aut non. Priori casu sibi imputare debet, quod marito ad inopiam vergente dotem non repetierit. Posteriori autem casu negli-

negligentia patris, qui agere debuisset, ipsi nocere nequit.

Hinc desumpta est *Auth. donationem. C. de jure dot. & Auth. Quod locum. C. de Collat.*

Tit. X. Nov. XCIIIX.

Neque virum, quod ex dote est, neque mulierem ex sponsalitia largitate lucrum proprium habere: Sed servare dominium suis filiis, vel si ad secundas nuptias non veniant, usu solo in lucro consistente: & ut ex repudio transigentes nuptias lucrantes aut dotem aut ante nuptias donationem & ipsis similiter dominium servant filiis, usum habente persona cogenda filios alere: si verò bona gratia solvantur nuptiæ & videantur occasione damni detineri quædam & hac arte perimenda, quæ detinentur & filiis servantur.

Summam totius Novellæ exhibet hæc ampla rubrica. Desumpta hinc est *Auth. Uxore. C. de sec. nupt. v. tn. infra Nov. CXXVII. c. 3.*

Tit. XI. Nov. XCIX.

De Reis promittendi.

Correi promittendi habent beneficium divisionis, si modo omnes præsentés sunt & solvere possunt.

H 4

Hinc

Hinc desumta est *Aueb. Hoc ita. C. de duob. reis.* Ineptè autem hîc excipit Stephani *n. 8. nisi ita dictum sit, quod singuli in solidum obligari esse debeant.* Hæc conventio enim non tollit hoc beneficium, sed correalem solum obligationem constituit, quæ aliàs non adesset.

COLLATIO IIX.

Tit. I. Nov. C.

De

Tempore non solutæ pecuniæ super dote.

SI bienniô. vel infra biennium duravit matrimonium, Maritus exceptionem non numeratæ dotis intra annum à soluto matrimonio opponere potest. Si duravit ultra biennium, non tamen ultra decennium, tres menses conceduntur: si ultra decennium duravit, exceptio plane non admittitur. Exceptio est, nisi maritus sit minor, cui dantur duodecim anni à die contracti matrimonii, & si intra duodecimum annum moriatur, heredi adhuc unus annus. Quod si hic heres mariti sit, minor, ille quinquennium habet à morte mariti. Protestatio de non accepta dote potest fieri vel judicialiter, vel extra iudiciom, inscriptis tamen, & hæc protestatio mulieri insinuanda.

Hinc

Hinc desumpta est *Arth. Si minor. C. de temp. in int. restit. & Arth. Quod locum. C. de dote caut. item Arth. Hanc aut. C. de non num. pec.*

Tit. II. Nov. CI.

De

Donationibus à Curialibus factis,
sive ab intestato vel testamento, & eorum
successoribus.

Reperiuntur hîc ea, quæ de dodrante Curialium liberis relinqvendo disposita erant in *Novell. XXXIIX.* & adjicitur, quod etiam liberi ante conditionem parentum curialem suscepti eodem jure utantur, quô illi, qui postea suscipiuntur.

Tit. III. Nov. CII.

De Moderatore Arabiae.

Tit. XXV. Nov. CIII.

De Proconsule Palæstinæ.

Tit. V. Nov. CIV.

De Praetore Siciliae.

Tit. VI. Nov. CV.

De Consulibus.

Tit. VII. Novell. CVI.

De usuris nauticis,

H 5

Con-

Concessum hic est, quod in pecunia traje-
ctitia etiam usura ultra centesimam stipu-
lari possint contrahentes. Sed v. Nov. CX.
Abrogatur ergo l. 26. §. 1. C. de usur.

Tit. IIX. Nov. CVII.

De

**Testamentis imperfectis à parenti-
bus in filios factis: & de divisione rerum
à filiis coram parente & de ejus faculta-
tibus facta & subscripta.**

Cap. I.

In testamento paterno (si testans pater lite-
ras caller) tempus facti testamenti est ex-
primendum, filiorum nomina propriâ manu
scribenda, & unciz, in quibus liberi heredes
scribuntur, non signis, sed integris literis de-
clarandæ. Idem est, si res suas inter liberos
voluerit dividere testator, nam & hoc ejus
literis est declarandum. Si extraneis aliquid
relinquitur, hoc adhibitis testibus fieri debet.

Hinc desumpta est *Auth. Quod sine. C. de te-
stam. Quot testes intuitu extraneorum neces-
sarii sint, disceptatur inter DD. Gothofredo
& Stephani ad b. l. item Struvio Ex. 32. th. 19.*
sufficiunt duo: nobis autem contraria sen-
tentia verior videtur, quinque scilicet re-
quiri, cum ille sit ordinarius numerus in
constitutione legatorum, l. 12. ff. de test. de
testi-

testimonio veritatis loquitur, non solennitatis. Dissidentibus quidem patrociniatur *alleg. Auth. quod sine*. Verum huic ab originali suo discedenti auctoritas aliqua tribui nequit.

Cap. II.

Testamentum inter liberos conditum non tollitur, nisi per testamentum subsequens solenne.

Hinc desumpta est *Auth. Hoc inter. C. de testam.* Limitant hanc novellam, si scilicet in testamento posteriori extraneae personae heredes instituantur, *Gail. lib. 12. obs. 112. n. 13. Richter. ad cit. Auth. inf. Stephani ad b. l. n. 13.*

Cap. III.

Divisio bonorum inter liberos facta etiam tunc valet, si à liberis est subscripta.

vid. *suprà Nov. XIX. c. 7.*

Tit. IX. Nov. CIIIX.

De Restitutionibus.

Cap. I.

Suprà Nov. XXIX. agebatur de eo casu, ubi heres rogatus erat, *ut hereditatem restitueret*: hic autem de illo, si rogatur, ut restituat post mortem suam, *quicquid ex rebus hereditariis supererit*. Et disponitur, quod tunc alienare, liceat res illas usque ad quartam. Imò & de

de quarta aliquid alienari potest ob causam dotis & donationis propter nuptias, si alia bona non adsint, imò & ad redimendos captivos

Hinc desumpta est *Auth. Contra. C. ad Sc. Trebell.*

Cap. II.

Imò & ad alimenta alienatio illius quartæ fieri potest. De cetero si extra hos casus alienatio facta, contra possessores datur rei vindicatio & actio hypothecaria. Et cavere tenetur fiduciarius, quod non minus quartâ illâ servare velit.

Tit. X, Nov. CIX.

De

Privilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis.

Hæreticos describit Justinianus in præfat. *huj. Nov. qui non sunt membrum sanctæ Dei Catholicæ & Apostolicæ ecclesiæ*, aut si sincerius loquimur, qui dissentiunt à clero dominante. ejusmodi mulieribus hæreticis privilegia dotis denegantur, nisi resipuerint, ex principio Papistico, quod qualibet ratione, directo vel per indirectum homines ad religionis formulam compelli posse innuit.

Hinc desumpta est *Auth. Item, C. de heret.*

Tit.

Tit. XII. Nov. CX.

De Nauticis usuris.

A Brogatur hîc iterum *Novella CXL* & statuitur, in negotiis etiam nauticis ultra centesimam usuram aliquid promitti non posse, *voluisse pro cent.*

Tit. XII. Nov. CXI.

De

Præscriptione centum annorum
sublata.

A Brogatur hîc *Novella IX.* & loco præscriptionis centum annorum quadragenalis introducitur. Et cum hæc abrogatio sit generalis, ideo frustra Fachineus *lib. 8. controv. c. 3. & c. 103.* Ecclesiam Romanam excipit.

Tit. XIII. Nov. CXII.

De

Litigiosis & de decima parte litis
ab Actore cautela præstanda.

Cap. I.

Res litigiosa est, de cujus dominio controversia movetur per interpellationem iudicalem. Non autem potest alienari talis res, & ne quidem pignori obligari. Inter cohere-

heredes tamen rectè dividitur, & per ultimam voluntatem alicui licetè relinquitur.

Hinc desumpta est *Auth. Litigiosa. & Auth. Nunc si heres. C. de litigios. & Auth. Hoc ita. C. de pign.* De pœnis, quas experiuntur illi, qui res litigiosas scienter emunt, vel vendunt, v. l. 4. *C. de litigios.*

Cap. II.

Actor sub initium litis cavere tenetur, quod usque ad finem litis in iudicio manere, & si convincatur litem injuste movisse, quod tunc expensarum nomine decimam partem ejus quantitatis, quæ in libello continetur, reo persolvere velit.

Hinc desumpta est *Auth. Generaliter. C. de Episc. & Cleric.*

Hodiè illa cautio non amplius est in usu, sed de expensis refundendis saltem cavetur, quas victus victori semper restituit, nisi probabilem litigandi causam habuerit.

Cap. III.

Actor si litem non prosequitur, Rei autem eandem finiri interest, tunc ternâ citatione (quarum quælibet 30 dies complectitur) vocandus est actor & postea ipsi adhuc annus indulgentus: quod si verò intra hoc tempus non venerit, Iudex auditis allegationibus partis præsentis in causa pronunciat. Si autem venerit, non prius tamen admittitur, quàm si expensas reo resti-

restituerit. Et si postea iterum litem deserit,
omni jure suo cadit.

Hinc desumta est *Arb. qui semel. C. quomodo
& quando Judex.*

Hodiè terminus, qui in ejusmodi causis a-
ctori præfigitur, est arbitrarius.

Tit. XIV. Nov. CXIII.

In medio litis non fieri sacras for-
mas aut sacras jussiones: Sed secundum an-
tiquas leges generales litis
decidi.

Rescripta, quibus præscribitur, quomodo
sententia sit ferenda, non debet attendere
Judex sub pœna decem librarum auri (voca-
tur ejusmodi Rescripta *ambitiosa*.) Leges enim
promulgatæ hîc normam suppeditant. Est
tamen permissum *Excitatoria* impetrare, iis-
que Judex omninò parere debet.

Tit. XV. Nov. CXIV.

Ut Divinæ jussiones subscriptio-
nem habeant gloriosissimi
Quæstoris.

Judex nullam jussionem suscipere tenetur
sub pœna viginti librarum auri, nisi quæ
Quæstoris, vtri Magnificentissimi, habeat an-
notationem.

Quæ-

Quæstorem eundem fuisse autumant, quia nobis Cancellarius vocatur.

Hinc desumpta est *Auth. Gloriosissimi. C. de divers. rescript.*

Ad quem hodie in aulis nostris illa subscriptio pertineat (die contra-signatur) valde admodum variat.

Tit. XVI. Nov. CXV.

Ut cum de appellatione cognoscitur secundum illas Leges debeat judicari, quæ tempore latæ sententiæ obtinebant, non secundum eas, quæ postea promulgatæ sunt & de aliis capitulis.

Cap. I.

Hujus tenor in rubrica exprimitur.

Cap. II.

Si una pars simpliciter ad Acta priora submittit, (ita enim stilô nostrorum judiciorum vocatur) altera autem novas allegationes se habere pretendit; tunc si intra tres menses (hodie termino arbitrario) has non profert, Judex super causa pronunciare tenetur.

Hinc desumpta est *Auth. Fubemus. C. de judic.*

Cap. III.

Agitur hic de causis, ob quas parentes liberos suos exheredare possunt, quæ olim erant arbi-

arbitrariae, eas autem hîc ad certum numerum revocavit Imperator, nec alias admitti debere constituit, prout expressa verba innuunt, vid. *Colleg. nostr. feud. disp. VI. ib. XXVI.* Recensentur autem causæ sequentes:

1. Si quis parentibus suis manus intulerit.
2. Si gravem & inhonestam injuriam eis ingesserit.
3. Si eos accusaverit, excepto crimine læsæ majestatis.
4. Si cum maleficis ut maleficus versatur.
5. Si vitæ parentum insidias struxerit.
6. Si novercæ suæ, aut concubinæ patris filius sese immiscuerit. (Idem in filia, quæ cum vitrico concumbit.)
7. Si delator parentum exriterit & illi ex hac delatione magnum damnum senserint.
8. Si filius (non filia) parentes carceri inclusos præstitâ cautione non voluerit liberare.
9. Si eos testari prohibuerit. Parentes tamen facultatem testandi deinde iterum nacti, sed filios non exheredantes, injuriam remisisse censentur.
10. Si præter patris voluntatem filius ærenariis, vel mimis se sociaverit, (quod ad comicos nostros applicari nequit.)
11. Si filia nuptias à Parentibus oblatas recusaverit & luxuriosam vitam elegerit. Quod si verò usque ad annum XXV parentes eam

elocare distulerint & tunc illam in corpus peccare, vel invitis parentibus nubere contigerit; exheredationi locus non est.

12. Si quis parentes furiosos neglexerit.

13. Si eos in captivitate constitutos per negligentiam aut contemptum non redemerit, modò annis 18 major fuerit. Imò licet exclusio in testamento facta non sit, nihilominus tamen & liberi & reliqui cognati jus successionis amittunt propter negligentiam. Bona addicuntur Ecclesiæ ejus civitatis & ad redemptionem captivorum applicantur.

14. Si liberi hæretici fiant, (apud nos, si non sint addicti vel Reformatæ, vel Lutheranae, vel Pontificiæ Religioni,) hoc tamen ex principiis papisticis iterum introductum.

Causa exheredationis in testamento est exprimenda & ab herede scripto probanda. Si probari nequit, aut causa in specie non sit expressa, heredis institutio vitatur, reliqua autem testamenti capitula subsistunt.

Hinc desumpta est *Auth. non licet. & Auth. Ex causa. C. de lib. præter. Auth. Sed si post. C. de inoff. testam. Auth. Liberi. C. de Episc. audient. Auth. si captivi. C. de Episcop. & Cleric. Auth. Idem est. C. de hæret.*

Cap. III.

Causæ, ex quibus liberi parentes exheredare possunt, hæ sunt;

i. Si

1. Si parentes eos capitaliter accusaverint.
Excepto tamen crimine læ læ majestatis.

2. Si venenis aut alio modo finorum vitæ
insidias struxerint.

3. Si pater nuri suæ aut concubinæ filii sui
sele miscuerit. (Idem est, si mater cum ge-
nero concubuerit.)

4. Si liberos testari prohibuerint.

5. Si Pater matri (& vice versâ) vitæ insidias
struxerit, aut venenum ad alienationem men-
tis dederit.

6. Si filios furiosos neglexerint.

7. Si filios captivos non redemerint.

8. Si Parentes sint hæretici.

Exheredatio eodem modò fieri debet, ut
anteà dictum. Idem quoque hîc circa here-
dis institutionem & reliqua testamenti capi-
tula obtinet, prout *cap. præ.* dispositum.

Hinc desumpta est *Auth. in Testamento, C. ad*
Sc. Tertull.

Cap. V.

In *Nov. LX. C. 1.* disponebatur, quod funus
defuncti non sit inquietandum. Hîc autem
constituitur, quod nec proximi consanguinei
& affines defuncti intra novem dierum spa-
tium inquietari debeant.

Hinc desumpta est *Auth. Sed neque. C. de sepul-*
chro viol.

Cap. VI.

Subjungitur hîc materia de constituta pecunia. Quatuor autem casus recensentur. Aut dicit constituens: *Satisfacio tibi*, & tunc nullum superest dubium, quin obligetur in subsidium. Aut dicit: *Fiet tibi satis à me & ab hoc & ab illo*, tunc tenetur pro rata tantum. Si ita: *Fiet tibi satis aut à me, aut ab hoc, aut ab illo*, tunc reliquis non consentientibus in solidum obligatur. Si denique ita: *Fiet tibi satis*, tunc nulla adest obligatio propter impersonalitatem.

Hinc desumpta est *Auth. Si quando. C. de constit. pecun.*

Tit. XVII. Nov. CXVI.
 Ut neque miles, neque foederatus
 obversetur domui privatæ aut possessioni alicujus.

Milites & foederati (sic dicti, quia per optionem ex foederatis populis in numerum militum cooptabantur) non debent se immiscere administrationi privatorum negotiorum. Nemo quoque eos detinere, sed potius intra 30 dies expellere debet, sub poena confiscationis bonorum & amissionis dignitatum intuitu detentorum: intuitu militum ipsorum autem ultimi supplicii.

Tit.

Tit. XIIIX. Nov. CXVII.

Ut liceat matri & aviae & aliis parentibus post legitimam partem liberis relictam, quomodo voluerint residuam facultatem suam disponere & alia capitula plura.

Cap. I.

MAter, avia, alique parentes filiis & descendentibus suis aliquid relinquere possunt, sub conditione, ne patri eorum ususfructus acquiratur. Tales res vel ipsi administrant filii, si sunt iuxta ætatis, vel testator matri & aviae, vel alteri cuidam, cui vult, administrationem confert, aut in eventum iudex succurrit.

Hinc desumpta est *Auth. Excipitur. C. de bonis, quæ lib.*

Cap. II.

Si quis filium habeat naturalem eumque in Instrumento sive publico, sive privato nominet filium suum, & non adjiciat, quod sit naturalis, tunc eo ipso jura legitimorum liberorum consequitur.

Conf. Nov. XXXIX. C. 10.

Hinc desumpta est *Auth. Si quis liberos. C. de natur. lib.*

Cap. III.

Si quis duas habeat uxores successive, alteram quidem cum dotalibus instrumentis, alteram sine iisdem, & ex utraque liberos susceperit, tunc omnes liberi æqualiter ad successionem admittuntur & non obstat, quod in alterutro matrimonio instrumenta dotalia non adfuerint.

Cap. IV.

Illustres tamen personæ non aliter, nisi cum ejusmodi instrumentis nuptias contrahere, possunt. Ante adeptam verò dignitatem contractæ firmæ manent. Barbari etiam (Gothi, Vandali &c.) ad hanc necessitatem non sunt adstricti.

vid. Nov. LXXIV. c. 4.

Hinc desumta est *Auth. Maximis. C. de nupt.*
& *Auth. Sed novo jure. C. de nat. lib.*

Cap. V.

Si unus ex Conjugibus, qui locuples est, moriatur aut sine justa causa ab altero inope divertat, tunc superstes ille, aut qui derelictus est, accipit quartam partem substantiæ defuncti aut divertentis, si usque ad tres filios habet, si verò plures adsunt, portionem virilem consequitur, & hoc tunc quoque, licet dotalia pacta non adfuerint. Eodem modo observatur, si non cum liberis, sed aliis defuncti cognatis concurrat, cum hac tamen differentia.

tia, quod tunc portionem suam jure Domini pleno accipiat, cum priori casu saltem usumfructum ejus ad dies vitæ habeat.

Hinc desumpta est *Auth. Præterea. C. Unde vir & Uxor*, v. suprà *Nov. LIII. c. 6.*

Cap. VI.

Illustres etiam personæ viles mulieres (liberas tamen) uxores ducere possunt, conditis tamen instrumentis dotalibus. Reliqui etiam sine ejusmodi Instrumentis.

Abregatur hîc *l. 9. C. de natur. lib. & confirmatur l. 9. C. de pact. convent.* Derogatur quoque *Novelle LXXIIX. c. 3.*

vid. *Auth. Sed novo jure. C. de nat. lib.*

Cap. VII.

Divortium parentum liberis obstare aut nocere non debet ratione successionis, & nihilominus ex substantia Patris sunt alendi. Educantur apud matrem, si Pater causam divortii dedit, modò mater ad secundas nuptias non transeat, Si divortium matris culpâ factum, liberi apud Patrem educantur. Quod si Pater non habeat, unde liberos alere possit, mater autem sit locuples, tunc hæc alimenta subministrare tenetur.

Hinc desumpta est *Auth. Si Pater. C. divortio facto.*

Cap. IIX.

Causæ propter quas Maritus ab Uxore divertere

vertere potest, hæ sunt : (1) si Uxor reos criminis læsæ majestatis non indicat. (2) Si adulterium committit, & tunc maritus non solum dotem & donationem propter nuptias, sed &, si filios non habeat, ex reliqua uxoris substantia tantum accipit, quantum est pars tertia dotis. Si autem adsunt filii, dos & reliqua substantia illis conservantur. (Adulteri mariti uxor contra donationem propter nuptias lucratur, si filii adsunt, quoad usumfructum saltem, & reliqua substantia filiis addicitur. Si autem filii deficiunt, uxor & proprietatem istius donationis habet, reliqua autem bona fiscus sibi vindicat.) (3) Si uxor vitæ mariti insidiata fuerit, aut aliis hoc facientibus marito illud non indicaverit. (4) Si cum viris extraneis nolente marito convivatur, aut cum eis lavat. (5) Si nolente marito extra ejus ædes manet, nisi fortè apud proprios parentes. Aliud est, si maritus uxorem expellat sine justa causa & uxor tunc nocte foris maneat. (6) Si ignorante aut prohibente viro circensibus, theatris aut amphiteatris interfuerit ad spectandum.

Pertinet huc *Arth. Sed novo jure. C. ad L. Ful. de adul.*

Cap. IX.

Justæ divortii causæ uxori concessæ hæ sunt:
(1) Si maritus crimen læsæ majestatis commisit.

fit, aut ab aliis commissum non indicavit. (2) si vitæ uxoris infidiarius fuit, aut uxori non revelavit, dum alii hoc intendunt. (3) Si uxorem aliis adulterandam tradere voluit. (4) Si eam adulterii falso accusavit. Tunc recipit uxor dotem, lucratur donationem propter nuptias & tantum accipit ex reliqua mariti substantia, quantum est tertia pars istius donationis, si scilicet filii ex eodem matrimonio non adsunt, illis enim existentibus bona patris conservantur. (5) Si cum aliena muliere vel in propriis, vel in aliis ædibus familiariter conversatur & bis admonitus non abstinet.

Pertinet huc *Aurb. Sed novo jure. C. de repud.* Restrunguntur autem per hanc novellam causæ divortiorum. Hodie divortium non est permissum, nisi propter adulterium & malitiosam desertionem, *Matth. 5. v. 32. c. 19. v. 9. 1. Cor. 7. v. 11.* cum quo non est confundenda declaratio nullitatis matrimonii, item separatio quoad chorum & mensam, & denique separatio desponsatorum.

Cap. X.

Nuptias solò dissensu dirimere [ut in *Nov. XXII. c. 4.*] non licet, nisi forte hoc castitatis concupiscentiâ fiat. Dos tamen & donatio p. n. liberis tunc conservantur. Quod si is, qui castitatem prætendit, ad alias postea, transeat nuptias vel luxuriosè vivat, filiis aut

I 5

fi bi

si hi non adsunt, fisco tota ipsius substantia applicatur.

Hinc desumpta est *Auth. Quod hodie. C. de repud.*

vid. tamen infra Nov. CXL.

Cap. XI.

Per Nov. XXII. c. 14. uxor maritum militiae causâ absentem usque ad decem annos expectare debet, per *cap. praesens* autem in quantoscunque annos, licet nullum ab eo nuncium acceperit. Quod si tamen mortuus esse dicatur & tribunus hoc juratò affirmaverit, tunc post lapsum anni mulier ad secunda vota rectè transit.

Hinc desumpta est *Auth. hodie. C. de repud.*

Cap. XII.

Iustis divortiorum causis adhuc tres sequentes adjicit Imperator: (1) Si maritus est impotens. (2) Si alteruter vitam monasticam elegerit, & (3) si alteruter aliquo tempore in captivitate detineatur.

vid. Nov. XXII. c. 5. 6. & 7.

Cap. XIII.

Mulier sine justa & legibus approbata causa à marito divertens dotem amittit, quam filii, aut illis non existentibus, maritus lucratur. Porro in monasterium quoque detruditur & si filios haber, duæ partes bonorum ipsis cedunt, tertia monasterio, in quod detruditur.

Si

Si parentes habet, non filios, monasterium duas partes & parentes tertiam solum accipiunt. Si nec parentes adsunt, omnia monasterio cedunt. Iudex hoc non observans, graviter punitur. De pœna mariti sine iusta causa repudium mittentis v *Cap. IX.*

Cap. XIV.

Si maritus uxorem sine causa ad divortium sufficiente flagellis aut fustibus cædat, divortium quidem propterea non permittitur; Maritus tamen etiam constante matrimonio ex substantia sua tantum debet dare, quantum tertia pars antenuptialis donationis constituit.

Cap. XV.

Si quis de alio suspicatur, quod castitati uxoris suæ infidietur, & in hunc finem ei tres contestationes scriptas per tres viros fide dignos misit, postea autem hunc nihilominus cum uxore sua conversantem deprehendit in sua, vel uxoris, vel adulteri domo, vel in popinis, aut in suburbanis: tunc eum propria autoritate interficere potest. Si verò in alio loco, etiam in ipso templo eum ita deprehendit, Iudici est tradendus, qui ad id solum respicit, an contestationes illæ factæ fuerint.

Hinc desumpta est *Aurb. Si quis ei, C. ad L. Jul. de Adult.*

Qvz

Quæ hîc de tribus contestationibus dicuntur, & de licentia occidendi postquam illæ præcesserunt, apud nos non observantur, vid. DD. passim, in specie Rittershus. P. 2. c. 8. num. 13.

COLLATIO IX.

Tit. I. Nov. CXIIX.

De

Hereditibus ab intestato venientibus & de agnatorum jure sublato.

Cap. I.

Descendentes, masculi & fœminæ, sui & emancipati, omnibus aliis consanguineis præferuntur.

Tres autem casus sunt separandi, Aut (1) adsunt descendentes omnes *in primo gradu*, & tunc omnes succedunt in capita. Aut (2) adsunt *quidam in primo, quidam in remotioribus gradibus*, tunc priores in capita, posteriores autem in stirpes succedunt. Aut (3) *omnes sunt in remotioribus gradibus*, tunc omnes in stirpes succedunt.

Hinc desumpta est *Auth. in successionem. C. de suis & legit. lib.*

Cap. II.

Deficientibus descendentibus succedunt, *ascendentes*. Hic obtinet regula, quod proximi-
mior

mior excludat remotiorem sine sexus & linea distinctione. Quod si plures ad sunt ejusdem gradus & linea, in capita succedunt. Sin ejusdem quidem gradus, sed diversæ linea, unam hereditatis medietatem capiunt illi, qui in materna linea constituti reperiuntur.

Cum ascendentibus concurrunt quoque, defuncti fratres & sorores germani, sed tunc successio non amplius fit in lineas, sed in capita. Et pater hic in portione filii non habet usumfructum, sed pertinet hæc ad species *patulii adventitii irregularis*.

Hinc desumpta est *Auth. Defuncto. C. ad Sc.*

Tertull. & Auth. Item hereditas. C. de bonis quæ lib.

Cap. III.

Si defunctus solos reliquit collaterales, tunc ante omnia eò respiciendum est, annon adsint *germanicorumque liberi*, hi enim ob vinculi duplicitatem omnibus reliquis præferuntur ob speciale privilegium. Liberi Germanorum cum aliis defuncti germanis (qui vocantur *proprii tibi* in hoc capite, v. Struv. Ex. 38. tb. 33.) concurrentes in stirpes succedunt, si soli sunt, in capita.

Deficientibus germanis eorumque liberis *fratres unilaterales*, consanguinei & uterini, *et eorumque liberi* omnibus aliis præferuntur.

His quoque non existentibus juxta regulam

iam antea allatam; proximior excludit remotiorem, succeditur.

Hinc desumptæ sunt *Auth. Cessante & Auth. Post fratres. C. de legitim. hered.*

Apparet ex his tribus succedentium ordinibus, quod jus representationis in descendentibus in infinitum: in ascendentibus plane non: & in collateralibus usque ad tertium saltem gradum locum habeat.

Cap. IV.

Nihil interest, siue aliquis sit agnatus, siue cognatus, id est, siue per masculinam, siue per foemininam personam defuncto sit iunctus.

Agnati Saxonibus vocantur Schwerdmagen / quia apud veteres quilibet masculus miles erat, ubi scilicet militia adhuc selecta erat, non mercenaria, uti apud nos. Cognati dicuntur Spillmagen / quia foeminae fuso utuntur, die Spill oder Spindel. Der Magen bedeutet den Begriff und Ursprung der Bluts-Freunde / wie sonst der Magen die Speise und Nahrung begreift / und der Leber einen Ursprung zum Gebluete giebet / ita Notschitz tract. von der Geraden artic. 14. num. 3. 4. Besold. thes. pract. voc. Schwerdmagen n. 45. Finckelth. obs. 81. n. 2. 3. dubito tamen, an illa sit vera derivatio.

Cap.

Cap. V.

Quemadmodum ergo aliquis spem como-
modi successionis habet: ita quoque onus tu-
telæ legitimæ in se suscipere tenetur. Modò
tamen habilis sit ad alterius actiones dirigen-
das. Unde excluditur minorennis & fœmina.
Hic enim locum haberet illud: Wenn ein
Blinder einem andern den Weg zeigt/ werden
sie nicht alle beyde in die Grube fallen? Mater
tamen & avia admittuntur, & omnibus colla-
teralibus præferuntur, modò renuncient se-
cundis nuptiis & SC. Vellejano. vid. Novell.
XCIV.

Hinc desumpta est *Auth. Sicut hereditas, C. de
legit. int. & Auth. Matri, C. quand. mul. tut.
off. fung. poss.*

Ex verbis *huj. cap. ibi; secundum hereditatis
ordinem*, statim apparet, Struvium *Ex. 34.
th. 26.* cum Carpzovio erroneè statuere,,
quod mater avo paterno vel materno non
præferatur. Præfertur enim in successio-
ne, ergo & in tutela.

Cap. VI.

Obtinent ea, quæ de successionibus dicta,
tantum in illis, qui catholicæ fidei (id est, reli-
gioni dominanti) addicti. Hæretici excludun-
tur, (principiis Papisticis ita ferentibus.)

In Germania nostra triplicem catholicam
fidem habemus, Lutheranam, Reformatam
& Pontificiam.

Tit. II.

Tit. II. Nov. CXIX.

Ut sponsalitia largitas specialis sit
contractus, & de diversis capitulis.

Cap. I.

Sponsalitia largitas (quæ interdum sumitur
pro donis à sponso sponsæ ad concilian-
dum amorem oblati, hinc autem donationem
propter nuptias denotat) insinuatione non in-
diget, cujuscunque quantitatis sit, cum alias
donatio 500 solidos excedens actis sit insi-
nuanda juxta §. 2. *J. de donat.*

Hinc desumta est *Auth. Eod. decursum. C. de do-
nat. ante nupt.*

Cap. II.

Quamprimum minori testamentum facere
licet, tunc statim quoque in testamento ser-
vos suos manumittere ipsi permissum est.

Hinc desumta est *Auth. Sed hodiè. C. qui ma-
numitt. non poss. & abrogatur §. 7. J. qui & ex
quib. caus.*

Cap. III.

Instrumentum referens non probat, nisi
relatum quoque exhibeatur.

Hinc desumta est *Auth. Si quis. C. de edendo.*

Cap. IV.

Lapsus fatalium appellationis non nocet
appellanti, si ante illum paratus fuit ad appel-
lacio.

lationem justificandam, Judex autem rem-
tam diu distulit, donec lapsus ille contigerit.

Hinc desumpta est *Auth. Si appellatione. C. de
tempor. & repar. appell.*

Cap. V.

A sententiis Praefectorum Praetorio appel-
latio non conceditur. Potest tamen ille, qui
se gravatum putat, intra decem dies per libel-
lum supplicem gravamina sua deducere, quod
facto sententia executioni non datur, nisi ad-
versarius cautionem fidejussoriam praestiterit,
quod in eum casum, si forsan succubuerit, rem
cum accessionibus restituere velit. Neglecto
illud decendi executione sine fidejussione decer-
nitur, jus retractandi sententiam tamen adhuc
salvum manet gravato.

Hinc desumpta est *Auth. Quae supplicatio. C. de
precib. Imper. offer.*

Hoc caput hodie extra usum est. Quod
enim Electores & nonnulli alii Imperii Sta-
tus jure de non appellando gaudeant, illud
ex aliis fundamentis est derivandum.

Hodie interdum non obstante appellatione
(frivola) executio sententiae praestitit a vi-
ctore cautione decerni solet. Et tunc di-
cunt, appellationem saltem effectum devolu-
sivum habere, non suspensivum.

Cap. VI.

Si minor hereditatem semel aditam iterum
K repu-

repudiare velit, hoc fieri debet vocatis Creditoribus. Si autem hi intra tres menses non compareant, tunc iis etiam absentibus repudiatio fieri potest.

Hinc desumpta est *Auth. Si omnes. C. si minor se ab hered.*

Cap. VII.

Qui rem aliquam à malæ fidei possessore accepit, eam, licet iustum titulum habeat & ipse in b.f. sit, contra verum dominum ignorantem nonnisi 30 annis præscribere potest. Contra Dominum autem, cui de hac alienatione constat, tempore ordinario eam præscribit.

Hinc desumpta est *Auth. Mala fidei. C. de præscripto. long. temp.*

Cap. IIX.

Aliàs verò, si quis partim absens est, partim præsens intra tempus præscriptionis ordinarium; tunc anni absentis semper duplicantur.

Hinc desumpta est *Auth. Quod si quis. C. d. r.*

Cap. IX.

Remittitur hîc testatori necessitas nomen heredis propriâ manu exprimendi, & sic abrogatur l. 29. C. de testam.

Desumpta hinc est *Auth. Et non observato. C. de testam.*

Cap. X.

Abrogatur hîc *Nov. LV. c. i. vi* cujus illæ res, quæ

quas Imperator ab ecclesia ex permutatione
acceperat, in privatum transferri non de-
bebant.

Cap. XI.

Si testator alienationem rei legatæ prohi-
bit, tunc ex illa re heres falcidiam detrahere
nequit.

Hinc desumpta est *Auth. Sed & in ea. C. ad l.
Falcid.*

Tit. III. Nov. CXX.

De

Alienatione & emphyteusi, & lo-
catione & hypothecis & aliis diversis con-
tractibus in universis locis re-
rum sacrarum.

Cap. I.

REpetuntur hîc ea, quæ dicta sunt in Nov.
VII. c. 1. & 3. Excipitur in §. 2. casus de
ædibus ruinosis ecclesiarum, quæ in perpe-
tuam emphyteusin dari possunt, ita ut vel
tertia pars pensionis, quæ ex ædibus integris
solvebatur, vel dimidia ejus, quæ à tempore
refectionis per pactum determinata est, præ-
stetur.

Hinc desumpta est *Auth. Si quas. C. de SS. Ecc.
elect.*

K 2

Cap.

Cap. II.

Repetitur hic *Nov. VII. c. 4.* & hinc desumpta est *Auth. Hac usus. C. de SS. Eccles.*

Cap. III.

Locationes rerum ecclesiasticarum usque ad 30 annos fieri possunt.

Cap. IV.

Res ecclesiæ immobiles oneribus publicis aliisque gravatæ Creditori cum pacto antichreseos oppignorari possunt, ita tamen, ut Creditor non majores usuras, quam quartam partem centesimæ percipiat, reliqui fructus in sortem imputantur.

Cap. V.

Emphyteusis & hypotheca rerum ad ecclesiam majorem Constantinopolitanam spectantium ultra quinquennium etiam fieri potest cum consensu Episcopi & Patriarchæ, modo jurent Oeconomi, hoc non fieri ad præscriptionem ecclesiæ. Oeconomi autem ipsi eorumque cognati & affines ad emphyteusim, conductionem & hypothecam rerum ecclesiæ planè non admittuntur.

Hinc desumpta est *Auth. Quibuscunque. C. de SS. Eccles.*

Cap. VI.

Quæ hætenus dicta sunt, pertinent ad res Ecclesiæ majoris Constantinopolitanæ (& sic apud nos nullum usum habent.) Reliquarum eccle-

ecclesiarum & piorum locorum bona in perpetuam quoque emphyteusim dari possunt, modò fiat cum consensu eorum, qui administrationem & gubernationem habent, accedente juramentò, de quo *cap. præc.* Non autem debet amplius fieri relevatio à sexta parte redditus, (ut per *Novell. VII. c. 3.*) Quæ autem *cap. 1. h. Nov.* de ædibus ruinosis Ecclesiæ Constantinopolitanæ dicta, etiam quoad reliquas ecclesias valere debent. Quod si ecclesia ære alienò urgente prematur, bona ejus creditoribus cum pacto antichretico sunt oppignoranda, ita, ut Creditor quartam partem usuræ centesimæ capiat & residuos fructus in sortem imputet. Si verò hoc non sit ad gustum creditoris, & mobilia quoque deficient, ex quibus solutio fieri possit, tunc debitum jurejurando ordinatorum confirmandum & instrumentum desuper conficiendum, (ne tamen ecclesia propterea expensarum solutione oneretur,) quò factò bona per XX dies subhastantur & plus licitanti addicuntur. Si emtor non reperitur, tunc ipsi Creditori res in solutum datur præviâ æstimatione. Additur tamen, pretio per æstimationem determinato adhuc decima ejusdem pars, ne ecclesia damnum incurrat. Non autem concedenda est Creditori electio meliorum prædiorum, (ut in *Nov. IV. c. 3.*) sed juxta æquitatis regulas ex fertilibus & sterilibus capere debet.

K 3

S. I. Si

§. I. Si quis Oeconomo credidit, contra ecclesiam non habet actionem, nisi probet, illud creditum in utilitatem ecclesiae versum esse.

Hinc desumpta est *Auth. Perpetua. & Auth. Hoc jus. C. de SS Eccles.*

Cap. VII.

Ecclesiae inter se res suas permutare possunt, excepta Ecclesia maiore Constantinopolitana, (vid. *Nov. LIV. c. 2.*) & exceptis illis rebus, quae ab Imperiali domo ad ecclesiam pervenerunt. Monasteria autem alienare neuiquam licet, (*Nov. VII. c. 11.*) & si alienata sunt, vindicari iterum possunt. Praedium ecclesiae tributis valde gravatum & sic nullam utilitatem ecclesiae afferens, praevia causae cognitione & accedente scriptura atque iurejurando, quod nihil fiat in praedudicium ecclesiae, alienari potest. Oeconomi tamen eorumque affines & cognati ad eiusmodi emtionem non admittuntur, (vid. *c. V. h. Nov.*)

Hinc desumpta est *Auth. Item praedium. & Auth. Multo magis. C. de SS. Eccles.*

Cap. IIX.

Conductor rei ecclesiasticae, vel emphyteuticarius per biennium cessans in solutione mercedis & canonis, iura ex conductione & emphyteusi acquisita amittit, nec meliorationum factorum restitutionem praetendere potest.

Hinc

Collat. IX. Novell. c. XA.

Hinc desumpta est *Auth. Quirem. C. de SS. Eccles.* vid. *Nov. VII. c. 3.*

Cap. IX.

Pro redemptione captivorum res ecclesiarum alienari possunt, (v. *Nov. LXV.*) nisi eâ conditione ecclesiarum data fuerint, ne alienentur. Sanctissima Ecclesia Hierosolymitana res in ea civitate non fitas potest vendere, non minori tamen pretio, quam ex pensionibus intra 50 annos percipitur. Ex pretio autem meliores redditus comparandi. Res steriles aut oneribus fiscalibus gravatae in ecclesiam translatae, ei non afferant praedictum, sed possessor prior eas recipiat iterum & onera solvat. Quod si ecclesiarum certa pecunia data fuerit, ut istiusmodi res compararet; hanc pecuniam ecclesia lucratur. Denique hic repetuntur, quae *Nov. VII. c. 4.* dicta erant.

Cap. X.

Vasa sacra non aliter, nisi ob redemptionem captivorum alienari possunt. Nisi tamen ecclesia iis abundet & urgente aere alieno prematur, tunc enim adhibitis debitis solemnitatibus vendi, vel consari & tunc similiter vendi possunt.

Hinc sumpta est *Auth. Praterca. C. de SS. Eccles.*

Principis vel Consistorii consensu hodie etiam extra casum necessitatis recte venduntur.

Alienationes vel oppignorationes extra hos casus factæ, nullæ sunt, & quod ecclesia hîc nomine accepit, illud lucratur. Creditor, quoque actionem amittit. Tabellio, qui de super instrumentum conficit, exiliô multatur.

Hinc sumta est *Auth. Qvires. C. de SS. Eccles.*

Tit. IV. Nov. CXXI.

Ut particulares usurarum solutiones in duplum computentur.

USuræ etiam si quotannis particulariter solutæ fuerint, quamprimum tamen alterum tantum attigerunt, non ulterius debentur, & si nihilominus exiguntur, in sortem computandæ sunt.

Abrogatur hîc *l. 10. C. de usur.* In praxi tamen adhuc sequimur illam *l. 10. Brunnem. ad eand. Illustr. Stryk. Caut. Contr. Sect. 2. C. 1. §. 28. Conf. Finckelth. Obs. 40.* qui & tunc usuras ultra alterum tantum deberi rectè asserit, si Creditor eas quidem quotannis non percepit, Debitorem tamen diligenter interpellavit. Excipit quoque usuras pupillares, rei judicatæ, annos redditus, & si peruntur tanquam interesse, *num. 25.* ubi plures allegat.

Tit.

Tit. V. Nov. CXXII.

Edictum Pientissimi Domini nostri Justiniani de formula artificum.

PROhibetur, ne artifices, agricolæ, nautæ aliique negotiatores plus exigant, quàm moribus constitutum est, Sie sollen die Leuthe nicht übersezen, sub poena tripli.

Tit. VI. Nov. CXXIII.

De

Sanctissimis Episcopis & Deo amabilibus & reverendissimis Clericis & Monachis.

DISponuntur hic multa de Clericis, quæ partim jam in Nov. V. & VI. dicta, partim verò usum apud nos non præstant, unde in iis recensendis longi non erimus.

Non debet quis per munera ad Episcopatum aspirare, c. 2. potest tamen bona sua vel ante, vel post ordinationem ecclesiæ offerre, c. 3.

Episcopatus à servili & adscriptitia fortuna liberat, item & à patria potestate. Non autem à fortuna curiali c. 4. Exceptio in c. 15. v. c. 17.

Presbyteri, diaconi & subdiaconi tutelam legitimam suscipere possunt, Episcopi & Monachi nullam, c. 5.

K s

Cle.

Clerici à muneribus personalibus & negotiis secularibus abstinere debent. c. 6.

Episcopus testimonii dicendi causâ non evocatur ad iudicium, sed domi jurat, c. 7.

Nec in causa pecuniaria, aut criminali ad Iudicem secularem trahendus citra Imperialem iussionem, c. 8.

Non debent abesse ab ecclesiis ultra annum, & sine consensu Patriarchæ planè abesse non debent. c. 9.

Archiepiscopi & Patriarchæ sæpius in singulis annis concilia & synodos celebrent, c. 10. Apud nos non nisi Principis autoritate.

Ante causæ exitum nemo est excommunicandus. c. 11.

Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Cantores & Lectores res quolibet modò in eorum Dominium pervenientes plenò jure possideant instar peculii castrensis, licet sint sub patria potestate, c. 19.

Presbyteri & Diaconi in causa pecuniaria falsum testimonium perhibentes, trienniò à sacris monasteriis separantur & monasteriis includuntur. Quod si hoc in causa criminali faciant, degradantur & legitimis pœnis subiciuntur. Clerici reliquorum ordinum non solum ab officio remonentur, sed etiam verberibus afficiuntur, siue causa sit civilis, siue criminalis, c. 20.

In c. 21. 22. 23. 24. seqq. agitur de foro competente clericorum, de sportulis, &c.

Si quis cum sacra ministeria celebrantur, episcopo, aut clericis, aut ministris ecclesie injuriam infert; verberandus est & in exilium mittendus. Si verò & sacra ministeria conturbaverit, aut fieri prohibuerit, capitaliter punitur, c. 31.

Hodie poena arbitraria obtinet, v. Finckelth, obs 72. præcipue n. 6. & 8.

Laici non debent *Litanias*, id est, publicas preces & processiones celebrare sine Episcopo & Clericis & crucibus, c. 32. vid. Brunnem. ad Auth. Sed novo jure. C. de SS. Eccles.

Conditio nuptiarum liberorum alicui adscripta, pro non scripta habetur, si talis persona monasterium ingreditur. Censetur enim sine nuptiis vel liberis decessisse. Et talia legata ad pias causas sunt applicanda. c. 37.

Sponsalibus per ingressum monasterii solutis, simplex tantum arrha redditur, non dupla, c. 39.

Maritus monasterium ingrediens uxori dotem restituit. Uxor autem hanc vitam eligens, donationem propter nuptias reddit. Lucrum autem dotis in casum mortis uxoris ipsi promissum retinet. Si ambo monasticam vitam amplectuntur, quilibet sua recipit, cessantibus pactis dotalibus, c. 40.

Filius

Filius ut ingratus exheredari nequit, qv̄
Monachus fit, c. 41.

Rapiens monialem, aut eam sollicitans, aut
corrumpens, capitaliter punitur, c. 43.

Laici & p̄cipuē Scenici non debent uti
schemate monachorum, sub pœna corporali
& exili, c. 44.

Authenticz ex hac Novella desumtæ:

Ex c. 4. Auth. Episcopalis. C. de Episc. & Cler

Ex c. 5. Auth. Presbyteros. }

Ex c. 7. Auth. Sed iudex. }

Ex c. 8. Auth. Nullus Episcopus. }

Ex c. 10. Auth. Interdicimus. }

Ex c. 11. Auth. Si quis Episcopus. }

Ex c. 13. Auth. Presbyterum & } cod. tit.

Auth. Diaconissam. }

Ex c. 15. Auth. Sed neque. }

Ex c. 17. Auth. Si servus. & }

Auth. Adscriptitios. }

Ex c. 19. Auth. Presbyteros. }

Ex c. 21. Auth. Si quis litigantium. C. de Episc
aud. }

Ex c. 28. Auth. Sed hodiē. } C. de Episc. &

Ex c. 31. Auth. Sed novo iure. } Cler.

Ex c. 27. Auth. Nisi, C. ad Sc. Trebell.

Tit.

Tit. VII. Nov. CXXIV.

Ut litigantes jurent in exordio litis,
quia neque promiserunt dare Judicibus
neque dabunt: & de sportulis, & ut quæ
jubentur referendarii compleant, & non
misceant semetipsos causæ & per
se exequantur.

Cap. I.

Agit de jurejurando calumniæ, cujus tenor
rem rubrica indicat. Qui ad judicem
venire ipsi nequeunt, coram Commissariis ju-
rant. Idem in mulieribus, quæ propter ho-
nestatem vitæ extraneis viris se monstrare non
consvenerunt, & hæc absente etiam adversariò
jusjurandum præstant.

Hinc desumpta est *Averb. Principales. C. de ju-
rejur. propt. cal. dand.*

Cap. II.

Si quis ex litigantibus pœnitentia ductus
fateatur se aliquid dedisse, aut promississe, *hoc-
que ipsum probet*, tunc veniam meretur. Qui
autem accepit rem, triplum ejus, & cui saltem
promissio facta, duplum rei promissæ pœnæ
locò solvere tenetur & dignitatem, si quam
habet, amittit. Quod si aliquid in criminali
causa acceperit, bona ejus confiscantur & exi-
liò plectitur.

Sed

Sed *quid si non possit probare*, assertum suum? Tunc ille, qui accepisse dicitur, iuramentum purgationis præstat eòque præstito absolvitur, alter autem in causis pecuniariis æstimationem litis solvere tenetur & in criminalibus ejus bona confiscantur. Recusans jurare, pœnis constitutis subijcitur. Qui juravit non dedisse, aut non promississe, intra decem verò menses à tempore latæ sententiæ contrarii convincitur, is adhuc memoratis pœnis subijcitur, non minus quàm ille, qui datum vel promissum accepit. In causis pupillorum & minorennum Tutores & Curatores jurant & pœnam ex propriis facultatibus solvere tenentur.

Hinc desumta est *Auth. Novò jure. C. de pen. jud. qui malè jud.*

Cap. III.

Sportulæ ultra constitutum modum non sunt exigendæ sub pœna quadrupli.

Pœna quadrupli apud nos est extra usum. Interim valdè hîc peccatur hodiè, prout querulantes Litigatores quotidie comprobant. Das Nefas trägt mehr ein / als das Fas.

Cap. IV.

Referendarii in causis, quas referunt ad Imperatorem, non habent potestatem cogendi partes litigantes ad ineundam transactionem, sub pœna amissionis dignitatis.

Trans-

Transactionem fradere debet Judex, non imperare. Unde in primo termino ante omnia amicabile composio panibus commendari solet. Qvod si tamen ex Processu aliquo publicum scandalum oriatur, Judex quoque compellere potest ad transigendum.

Tit. IIX. Nov. CXXV.

Ut judices non expectent sacras
jussiones, sed quæ videntur eis,
decernant.

Judices secundum leges ipsis præscriptas judicare debent, nec est, ut semper ad superiorem de causa referant.

Hinc desumpta est *Arth. Novò jure. C. de relas.*
& abrogatur *l. 2. C. cod.*

Tit. IX. Nov. CXXIV.

Exemplum sacrae formæ de ap-
pellationibus.

Cap. I.

Appellatio à sententiis judicum spectabilem à Præfecto Prætorio & Questore sacri Palatii judicatur, eò ordine & tempore, quò in sacro Consistorio lites finiuntur.

Pertinet huc *l. 32. C. de appellat.* Hodie hujus capitis nullus est usus.

Cap.

Cap. II.

Corrigitur hinc *Novell. XLIX.* & disponitur, quod elapsò terminò trium mensium & appellante intra hunc terminum appellationem non prosequente, causà cognitā de lite pronunciari possit, nec biennium sit expectandum.

Hodiè terminus intra quem appellatio introducenda & prosequenda nimis quantum variat, quod ex ordinationibus Processuum est addiscendum.

Cap. III.

Judex à quo intra XXX dies post interpositam appellationem acta cum sua subscriptione, id est, relatione, appellantibus edere tenetur. Quod si hoc non faciat & propterea appellatio deserta fiat, appellantibus ad interesse tenetur & denarum librarum auri poenam rebus Imperatoris privatis inferendam persolvit.

Hoc adhuc hodie obtinet, quod Judex per negligentiam suam aliquem lædens eò nomine ad interesse teneatur. Quotiescunque tamen per Judicem stat, quo minus aliquid expediatur in præfixo termino, toties regulariter terminus labi non solet. Pœna quoque in *b. cap.* statuta apud nos extra usum est.

Tit.

Tit. X. Nov. CXXVII.

Ut fratrum filii succedant, &c.

Cap. I.

PER *Nov. XLIX. c. 2. & 3.* fratrum germanorum filii simul cum ascendentibus ad defuncti patrum successionem non admittuntur; quod hic corrigitur & ipsis jus representationis conceditur.

Hinc desumra est *Auth. Cessante. C. de legitimis hered.*

Cap. II.

Donatio propter nuptias, si 500 solidos excedit, à Marito est insinuanda. Sin omittatur illa insinuatio, maritus lucrum ex donatione capere nequit, uxori tamen hæc omissio non nocet.

Abrogatur ergo *Nov. CXIX. c. 1.*

Hinc desumpta est *Auth. Eò decursum. C. de don. ant. nupt.*

Cap. III.

Conjux superstes, qui extantibus ex priori matrimonio liberis à secundis nuptiis abstinet, non solum habet usumfructum donationis propter nuptias, (ut in *Nov. XCIIX. c. 1.*) sed tantum quoque exinde proprietatis jure capit, quantum ad virilem filii portionem pertinet.

L

Hinc

Hinc desumpta est *Arth. Si tamen. C. de secund.
nupt.*

Cap. IV.

Matrimonium sine causa non est dissolven-
dum. Quod si tamen hoc fit, masculi iisdem
pœnis subjiciuntur, quæ uxoribus dictatæ in
Nov. CXVII. c. XIII.

Tit. XI. Nov. CXXIX.

De

Collatoribus & aliis Capitulis.

IN hac Novella constituit Imperator, quæ
ratione & per quem *indictiones*, id est, an-
nonæ & tributa, in singulis provinciis recte
colligi debeant. Quæ omnia ne minimum
quidem apud nos usum habent. Modum e-
nim collectandi & collectas exigendi quilibet
Princeps in suo territorio ex proprio arbitrio
præscribit, & normam Justiniani plane non
attendit.

Tit. XII. Nov. CXXIX.

De Samaritis.

Samaritæ juxta Augustinum *de heret. c. 26.*
(v. Stephani *bic*) missionem Spiritus Sancti
Apostolis factam negabant: Sacramentum
Eucharistiæ explodebant ejusque vice sangui-
nem

nem infantuli aculeatis vulneribus extorque-
bant eumque cum farre miscebant & hanc
massam locò sanguinis & corporis Christi ex-
hibebant. Mira consuetudo, si Augustino
fides habenda!

Cap. I. & IV.

Samaritis Justinianus facultatem testandi
& disponendi inter vivos ademerat per *L. 17. C.
de hæret.* Ast quoniam Sergius, Episcopus,
postea pro ipsis intercesserat illisque testimo-
nium, quod meliores facti sint, dederat; ergò
illam disponendi potestatem ipsis iterum
concedit per *b. cap.*

Cap. II.

Si moriuntur relictis filiis & aliis heredibus
legitimis or. hodoxis, hi filios & cognatos hæ-
reticos à successione excludunt, cum quibus in
eodem gradu sunt constituti.

Cap. III.

Ita exclusi, si postea veram fidem ample-
ctantur, suas portiones adhuc recipiunt, fru-
ctus tamen medii temporis amittunt. Pater,
aut alius, conficiens testamentum, filiis &
successoribus hæreticis ultra duas uncias non
relinquit, reliquam partem orthodoxi capiunt;
salvò tamen & hinc pœnitentiæ jure.

Samaritas apud nos non habemus, & sic
Novella est extra usum. Hodie illi, qui
tribus in Imperio toleratis Religionibus

L. 1

non

non sunt addicti, juxta principia papistica
ab hereditate plane excludantur. Principes
tamen Evangelici hæc salvò instrumentò
Pacis Westphalicæ meritò emendant.

Tit. XIII. Nov. CXXX.

Quomodo oporteat milites transi-
tum in civitatibus facere & de
introitu.

Disponit hîc Justinianus, quod transitus
militum sine incommodo subditorum fie-
ri debeat. Jubet milites contentos esse iis fru-
ctibus, qui in Provincia nascuntur, per quam
transeunt. Prohibet, ne aliquid exigant vel
milites, vel etiam Duces, à subditis annonæ
nomine, aut pro introitu, ut tunc vocabatur.
Et denique prohibet, ne metatorum occasione
principales ædium partes occupent, quas ipse
paterfamilias inhabitare solet.

Quid hodiè observandum sit in transitu mi-
litum ex Constitutionibus militaribus cu-
jusvis Principis est addiscendum. Interim
ea, quæ hîc statuit Justinianus, summæ æ-
quitatis sunt, quæ utinam ita observaren-
tur, prout observari debebant.

Tit. XIV. Nov. CXXXI.

De Ecclesiasticis titulis & privile-
giis aliisque capitulis.

Cap.

Cap. I.

SANCTA regula Ecclesiastica, quæ à sanctis quatuor Conciliis, (Oecumenicis) Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino primo & Chalcedonensi, exposita sunt aut firmata, legum vicem obtinere debent. Imò dogmata horum conciliorum *sicut sanctas scripturas* accipit Justinianus.

Concilia decisionem articulorum fidei per modum legis nemini obtrudere possunt. Ecclesia enim, quam vocant *Repræsentativam*, est merè papistica & verbo Dei adversa. Neque enim in rebus fidei, ut in Collegiis alias, majora vota admittuntur. Nec Concilium Hierosolymitanum, de quo *Actor. c. 15.* hic prætextum præbere potest, cum ejus indoles ab indole subsequentiū totò cœlò sit diversa.

Cap. II.

Papa Romanus primus omnium sacerdotum esse debet. Secundum locum Archiepiscopus Constantinopolitanus occupat.

Cap. III. & IV.

Agitur hîc de juribus Archiepiscopi primæ Justinianæ & Episcopi Carthagenensis.

Cap. V.

Bona ecclesiastica ab omnibus oneribus libera sunt, exceptis casibus, si de reparatione

L 3

itine-

itinerum & pontium, horumque ædificatione agitur.

Cap. VI.

Contra ecclesias sola quadragenaria præscriptio currit, (v. Nov. IX.)

Hinc desumpta est *Avib. Quas actiones. C. de SS. Eccles.*

Cap. VII.

Repetuntur hic ea, quæ habentur in *Novell. LXVII. c. 1.* & additur, eum, qui semel templum ædificare aut renovare cepit, ad ejus consummationem, si cessat, compellendum esse, & hoc quoque in heredibus obtinere.

Cap. IIX.

Sacra ministeria in privatis domibus & fundis ne utiquam fiant sine loci ejus clericis. Quod si contra fiat, domus illa per *sanctissimum & Deo amabilem Episcopum* ecclesiæ vindicatur, si Dominus ipse deliquit. Secus si conductor, emphyteuta, &c. in alienis ædibus tale quid committat. Tunc enim ejus saltem bona ecclesiæ addicuntur & ipse provincia expellitur. v. *suprà Nov. LIIIX.*

Cap. IX.

Legatum vel hereditas, *Deo & Christo* relicta, pertinet ad ecclesiam loci, ubi testator domicilium habuit. Sin *sanctus aliquis* in testamento honoratus, non autem specificè determinatus, tunc si plura oratoria ejusdem sancti in

in eodem loco reperiuntur, pauperiori cedit id, quod relictum est. Si in civitate nulla est ecclesia illi sancto dicata; tunc cedit illi ecclesie, quæ in eodem territorio, licet in alia civitate, dicto sancto est consecrata. Sin nec in toto territorio hujusmodi templum reperitur, tunc legatum cedit ecclesie ejus loci, ubi testator domicilium habuit.

V. l. 26. C. de SS. Eccles.

Cap. X.

Si quis in testamento ædificationem oratorii alicujus, orphanotrophii, xenodochii, &c. heredi injunxerit, tunc oratorium intra quinque, reliquæ autem reverendæ domus intra unum annum perfici debent. Quod si cessent ultra hoc tempus heredes, ad ædes alias in hunc finem comparandas, vel conducendas tenentur, donec id factum sit, quod testator fieri voluit. Directores orphanotrophii, &c. ipse testator denominare potest: ita tamen ut *beatissimo Episcopo* inspectio non denegetur.

Cap. XI.

Legata pro redemptione captivorum & alimæntis pauperum relicta, distribuuntur ab eo, cui testator hoc commisit. Si autem hic neminem nominavit, vel nominatus officium suum non facit, ad episcopum illa cura pertinet, licet testator hoc prohibuerit. Heres aut alius à testatore nominatus, monitus ab Epi-

L 4.

scopo

scopo semel aut bis & tamen cessans adimplere voluntatem defuncti, lucrum omne, quod ex testamento ad ipsos spectabat, amittunt.

Hinc desumpta est *Auth. licet. C. de Episcop. & Cler.*

Cap. XII.

In legatis ad pias causas non detrahitur Falcidia. Præstanda sunt illa intra sex menses ab insinuatione testamenti numerandos, alias heres cessans ad omne interesse tenetur. Si legatum annale relinquitur ecclesie & ex loco in ipsa vel vicina provincia sito percipitur; illud non est alienandum. Sin ex loco disto, commutari vel alienari potest, ita tamen, ut permutatio fiat cum augmento quartæ partis relictæ in testamento quantitatis, in venditione autem pretium tantum constituitur, quantum ex ipso legato XXV annis colligitur.

Cap. XIII.

Episcopus & huius exempli administrator aliorum piorum locorum de rebus post episcopatum aut officium adeptum ad eos devolutis disponere nequeunt, nisi ad captivorum redemptionem ceterosque pios usus. Excipiuntur tamen bona, quæ à cognatis intra quartum gradum ad ipsos sunt devoluta. Morientibus ab intestato ecclesia succedit.

Hinc desumpta est *Auth. Licentiam. C. de Episc. & Cler.*

Cap.

Cap. XIV.

Hæreticus nec per emtionem, nec per con-
ductionem, nec aliô modô res immobiles ve-
nerabilium locorum in se transferre debet.
Quod si tamen ejusmodi quid fiat, hæreticus
amittit, quæ hoc nomine dedit, res vindicatur
& rector ecclesiæ, qui contractum cum hære-
tico celebravit, ab officio deponitur, monaste-
rio includitur & per annum à sancta commu-
nitione excluditur. Privatus orthodoxus in
hæreticum aliquid transferens, nulliter agit,
& res ab ecclesia vindicatur, nisi orthodoxus
in justa ignorantia fuerit, hæretici tamen sub-
stantia & hoc casu fisco applicatur. Hæreticus
speluncam incredulitatis suæ, aut Judæus no-
vam synagogam ædificans, amittit rem ædifi-
catam eaque ecclesiæ cedit.

Profluunt hæc omnia ex principiis papali-
bus, & cum fundamento scripturæ non
conspirant.

Cap. XV.

Orphanotrophi tutoribus sunt similes, &
propterea ad eadem tenentur, quæ à tutoribus
requiruntur.

Colligit equidem Stephani & alii (v. Pagan.
Gaudentius *de morib. sec. Justin. P. 1. c. 4.*) ex
h. Nov. quod eò tempore ius regendæ religionis ad-
buc magna ex parte penes Cæsares fuerit & po-
testas in Clerum ipsis competierit; Sed nobis

L s

hoc

hoc prætenſum juſ jam eò tempore parùm
amplius in reſeſſu habuiſſe videtur. Caſa-
res enim, quæ de eccleſiis leges condide-
runt, æd nuntium Cleri fecerunt, adeoque
Clerus ſine dubio eas Leges Caſaribus præ-
ſcripſit.

Tit. XV. Nov. CXXXII.

De

Interdictis Collegiis hæreticorum.

Prohibentur conventicula hæreticorum, &
illi, qui eadem in domo ſua fieri permittit,
pœna confiscationis illius domûs dictatur.

Eſt hic ille modus, quo uſus eſt Rex Gallia
adverſus Hugonottas & adverſus domos in
quibus convenerunt die *Neu-Befehre* ut
vocantur. Ceterùm noſtrâ ætate de licen-
tia *collegiorum pietatis, aſceticorum*, aliorum-
que acriter diſputatum inter *ymptios* Luth-
eranos & quos dicunt Pietiſtas. Nobis hæc
collegia in ſe illicita non eſſe videtur. Quod
ſi tamen Princeps ea prohibeat, pius & hic
juſſui Principis ſeſe ſubmitteret. Poſteſt enim
nihilominus pietas exerceri.

Tit. XVI. Nov. CXXXIII.

Quomodo oporteat Monachos
vivere.

Repe-

Repetuntur hîc *Cap. I.* ea, quæ suprà in *Novell. V. c. 3.* dicta erant. In *cap. II.* prohibetur, ne Monachi in ecclesia cum personis extraneis confabulentur. In *Cap. III.* ne mulieres in virile, nec masculi in fœmininum monasterium sub ullo prætextu veniant. In *C. IV. & V.* ut *Responsarii*, (id est, inspectores, quorum duo vel tres, iique evnuchi, aut senes & casti in quolibet monasterio masculino & fœminino esse debent) diligenter in vitam & mores monachorum inquirant. In *C. VI.* disponitur, ut Monachus in taberna aliqua deprehensus Magistratui tradatur & ab hoc castigetur. Deinde quoque ab Abbate monasterio ejicitur, quia *angelicam conversationem in confusionem vite mutavit.*

Tit. XVII. Nov. CXXXIV.

Ut nulli Judicum liceat habere loci
servatorem, nisi certis ex causis divina
concesserit jussio.

Cap. I. & II.

Non permittitur Judicibus, ut vicarios constituent, qui ipsorum vice jus reddant. Exceptio est, nisi Judices per Imperialem jussionem ad alia loca vocentur, tunc enim interim vicarius est constituendus. Judices autem iter ejusmodi facientes subditis non sint graves,

graves, nec angariis, nec perangariis, nec epidemeticis &c.

Hoc juris universalis est, quod Judex ipse cognoscere debeat. Pro re nata tamen causam vel ejus partem, v.g. examen testimonium, &c. alteri delegare non est prohibitum.

Cap. III.

Quæ jure communi licita, e.g. testamenta facere, donationes insinuare, &c. ea à Judicibus non sunt impedienda aut prohibenda, sub pœna amittendæ dignitatis, exilii, & dupli paribus læsis restituendi.

Hodiè pœna est arbitraria.

Cap. IV.

Propter crimen ab altero commissum alter puniri nequit, licet sit concivis.

Delinquens qui aufugit & ubi degat ignotum est, edictaliter est citandus (apud nos in *breyer Herren Landen*) & si non comparet, contra absentem proceditur. Quod si resciscat Judex in quamnam provinciam se contulerit, tunc ejus provinciae Judex per subsidiales est requirendus, qui reum sub pœna ad locum delicti remittere tenetur.

Hinc desumpta est *Arth. Si verò. C. ad L. Jul. de adult.*

Hodiè remissiones sunt civilitatis, non necessitatis, & non fiunt nisi datis rever-

sa.

salibus, daß es dem remittenti an seiner zustehenden Jurisdiction nicht präjudicialisch seyn/ auch in dergleichen Fällen an der andern Seiten wiederum also gehalten werden solle. Teneur autem is, cui sit remissio, remittenti expensas restituere.

Cap. VI.

Successor ea expedire tenetur, quæ antecessor ad finem non perduxit.

Cap. VII.

Debitorum filii à creditoribus pignoris locò retineri, aut in servitutem redigi, aut per modum conductionis gravari non debent, sub pœna amissionis debiti & pœnæ corporalis & alterius tanti restituendi.

Hinc desumpta est *Auth. Imò à debito. C. de obl.*

Cap. IIX.

Mulier pro marito intercedens nullatenus obligatur, siue semel, siue multoties, siue privatim, siue publicè hoc fiat, nisi pecuniam in ejus utilitatem versam esse probetur.

Hinc desumpta est *Auth. Si quæ mulier. C. ad Sc. Vellejan.* admittunt tamen DD. juratam hujus novellæ renunciationem.

Cap. VI.

Mulier carceri non includenda, sed vel ad juratoriam cautionem admittenda, vel in gravibus criminibus monasterio includenda, ne forsan castitatis sentiat præjucium,

Hinc

Hinc desumpta est *Auth. Sed hodie. C. de offic. divers. judic. & Auth. Hodie. C. de custod. reor.*

Cap. X.

Mulier si adulterii convincitur, in monasterium est detrudenda, ita tamen, ut maritus eam, si velit, intra biennium recipere possit. Quod si hoc non faciat maritus, mulier tondetur & habitu monialium vestitur. Bona ejus monasterio cedunt, nisi descendentes vel ascendentes habeat, quorum priores duas partes substantiæ ejus, posteriores autem (si non consenserunt iniquitati mulieris) quatuor saltem uncias accipiunt.

Hinc desumpta est *Auth. Sed hodie. C. ad L. Jul. de adult.*

Hanc & reliquas Leges in favorem mulierum conditas, quæ in corpore juris exhibentur, autoritas Theodoræ procuravit obsecrante Tribonianò, v. Pagan. Gaudentius de morib. sec. Justin. P. 2. c. 33.

Cap. XI.

Divortium solò dissensu (ut in Nov. XXII. c. 4.) & præter causas in Nov. CXVII. c. 8. & 9. expressas non conceditur. Quod si de facto hoc fiat, ille, qui hoc ausus est, in monasterium detruditur. Circa bona ejus ita distingvendum. Aut descendentes habet heredes, aut ascendentes. Priori casu monasterium quatuor saltem uncias accipit, & reliqua descendentibus statim deferuntur. Posteriori, duæ partes monasterio cedunt.

cedunt & tertia servatur ascendens. Si nec ascendentes adsunt, aut adsunt quidem, sed divortio consenserunt, tota substantia monasterio vindicatur. Notarius super iusta separatione instrumentum conficiens corporaliter punitur & in exilium mittitur. Quod si poeniteat ejusmodi divortii & ad sanam mentem redeant, antequam monasterio includuntur, poenae omnes cessant. Unde poenitente aliter, qui se reconciliationi opponit, solus poenâ afficitur.

Hinc desumpta est *Auth. Idem est. C. de bon. quæ lib.* Capitulum hoc de cetero nullum apud nos usum habet.

Cap. XII.

Accusatus adulterii, sed iustas poenas effugiens per prodicionem iudicum, aut aliô modo, si postea invenitur, quod cum eadem muliere turpiter conversetur, aut eam plane in uxorem ducat, ultimo supplicio afficitur & matrimonium nullum est, mulier autem illa in monasterium detruditur & utriusque bona confiscantur.

Hodie inter adulterum quoque & illam, quam adulterio antea polluit, matrimonium subsistit, juxta juris Canonici placita. Modò tamen præcedat publica poenitentia, adulterium cum promissione futuri matrimonii non fuerit conjunctum & infidiae vitæ prioris conjugis non accesserint, de quo late agit Finckelth. *obs. pract. 25.* Cap.

Cap. XIII.

In pœnis infligendis moderatio est adhibenda & temperamentum. Nec ergo uterque pes, vel utraqve manus est abscindenda, sed una tantum. Et ubi delictum tale est, quod mortis pœnam meretur, mors potius est infligenda, aliàs verò, si delictum levius, delinquens castigandus, aut in exilium mittendus. Propter furtum nemo capitaliter punitur, nec ei membrum abscinditur, sed aliter est puniendus. Diversimodè se res habet intuitu raptorum. Confiscatio locum non habet, nisi in crimine læsæ majestatis, & in reliquis delictis, si quis non habeat descendentes & ascendentes usque ad tertium gradum. Uxores recipiunt dotem & donationem propter nuptias, aut si matrimonium fuit indotatum, portionem à legibus definitam, (v. Nov. CXVII. c. 5.)

Hinc desumpta est *Auth. Sed novo jure. C. de serv. fugit.* & habetur in *l. 3. eod.* quod servis ad barbaros fugientibus pes abscissus fuerit. Item hinc sumpta est *Auth. Bona damnatorum. C. de bon. proscript.* ubi etiam casus excipitur, si quis collaterales usque ad tertium gradum reliquerit. De consuetudine confiscatio extra crimen læsæ majestatis, licet collaterales vel alii agnati, aut cognati non adsint, non obtinet, v. Carpzovium & alios quos allegat Brunnemann. ad *Auth. Bona damnatorum. C. de bon. proscript.*

Tit. XVII.

Tit. XVII. Nov. CXXXV

Ne quis cogatur bonis cedere.

Debitores, qui non suo vicio, sed casu ad inopiam sunt redacti, bonis cedere non coguntur, modo jurent, *quod nullam rerum causam occasionem, aut aurum reliquum habeant, unde aris alieni supplementum faciant, (quod bonam copiam ejurare dicunt.)* Conceditur tamen Creditoribus, ut ipsi sine cessione (quæ tunc maculam aliquam Debitori inurere censebatur) bona debitoris conquirant, & ejus quoque debitores conveniant. (Ergo in effectu cessio nihilominus est.)

Tit. XIX. Nov. CXXXVI.

De

Argentariorum contractibus.

Argentarii publicas tabernas in foro publica autoritate positas habebant, pecunias publicas tractabant easque bonâ fide expendebant his, qui illis opus habebant, quorum tabulæ plenam fidem merebantur, Stephani *his n. i.* qui apud nos non amplius reperiuntur, adeoque multa ex hac novella excerpere operæ pretium non erit.

M

Tit.

Tit. XX. Nov. CXXXVII.

De

Ordinatione Episcoporum vel
Clericorum.

Non sunt ordinandi, nisi digni. Non bigami, &c. *Cap. I.* Jurare debent, se nec per gratiam, nec per dationem &c. ad officium pervenisse, *Cap. II.* Si quis contra clericum accusationem instituat, ordinatio differenda, *Cap. III.* Singulis annis synodus habenda & in vitam clericorum inquirendum, *Cap. IV.* Imò toties inquisitio instituenda, quoties aliquis accusatur, *Cap. V.* Preces in baptismo clara voce recitanda sunt, ut à populo exaudiri possint, *Cap. VI.*

Bona ex parte monita, quæ utinam & apud nos melius observarentur!

Tit. XXI. N. CXXXIIX.

De

Usuris suprâ duplum non
computandis.

Repetitur hîc *Novella CXXXI.* quam vide.

Tit.

Tit. XXII. N. CXVVIX.

Indulgentia illicitè contractarum
nuptiarum.

Constitutio hæc est specialis. Remittit-
cenim Imperator incolis Syndios pagi &
Hebræis in Tyro insula pœnam incestarum
nuptiarum, (de qua v. Nov. XII. c. i.) & eam
in pœnam denarum auri librarum commutat.
Adduxerant enim illi, se jam longo tempore
in eo matrimonio vixisse & filios procreasse,
atque adeò cum lachrymis indulgentiam
petierant.

Tit. XXIII. Nov. CXL.

Ut consensu matrimonium solvi
possit.

Permittitur in hac Novella dissolutio matri-
monii dissensu contrahentium facta.
Hoc apud nos non obtinet.

Tit. XXIV. Nov. CXLI.

Edictum de his, qui luxuriantur
contra naturam.

Pœnam sodomiz (de qua vid. ad Novell.
LXXVII.) non statim vult infligi Justinia-
nus.

nus, sed eam prorsus remittit, modò delinquentes seriam agant pœnitentiam & ejus fructus ostendant.

Tit. XXV. Nov. CXLII.

De

His, qui Eunuchos faciunt.

Cap. I.

Illi, qui evnuchos faciunt, (libidinis aut pretii servorum augendi gratiâ vid. l. i. §. 5. *C. de comm. serv. mar.*) si mares sunt, pœna rationis afficiantur, bona eorum confiscentur & deportentur. Mulieres hoc facientes in exilium mittantur bonis earum fisco itidem addictis. Eadem pœna in illos statuitur, qui domum ad hoc præbent, aut personas castrandas offerunt.

Cap. II.

Servi castrati liberi fiunt nec ullo prætextu in servitutem retrahi possunt, etiamsi castratio propter moebum facta sit.

Tit. XXVI. Nov. CXLIII.

De

Muliere raptum passa.

Concesserat Imp. in l. un. *C. de rapt. virg.* Virgini raptæ substantiam raptoris, simul tamen

tamen prohibuerat, ne raptori nuberet. Hanc legem quosdam ita interpretatos esse dicit, ac si tunc etiam rapta hoc privilegio frui deberet, licet raptori nuberet, quam interpretationem hic improbat Justinianus, & eò casu substantiam raptoris parentibus virginis raptae in tales nuptias non consentientibus, aut his deficientibus Fisco addicit.

Hodie confiscatio non habet locum, & rapta raptori impune nubere potest, juxta *c. pen. & ult. X. de rapt.*

Tit. XXVI. Nov. CXLIV. De Samaritanis.

Est hæc Novella Justiniani, successoris Justiniani. Indulserat autem Justinianus Samaritis varia jura in *Novell. CXXIX* ob spem conversionis, quam de iis conceperant episcopi. Cum autem hæc spes eos & Imperatorem falleret ac Samaritani quamvis baptizati essent, ad pristinam hæresin redirent privilegia quoque ante concessa iterum sublata fuerunt.

Tit. XXVII. Nov. CXLV.

Ut de cetero nullam licentiam habeat Dux Lydiæ & Lycaoniæ in Phrygiam utramque & Pisidiam advenire.

M 3

Tit.

Tit. XXIIIX. Nov. CXLVI.

Ut liceat Hebræis secundum traditam legem sacras scripturas Latine vel alia lingua legere, & ut de locis suis expellantur non credentes iudicium vel resurrectionem aut dicentes (i. e. negantes) angelos subsistere creaturam

Dei. (a)

(a) forsan respexit Imperator ad sectam Iudeorum, qui *Sadducei* appellabantur, de quibus v. *Matth.* 22. v. 23. & *Act.* 23. v. 8.

Tit. XXIX. Nov. CXLVII.

De

Reliquis publicis non exigendis & de discussione diversarum actionum.

Tit. XXX. Nov. CXLIIIX.

De

Indulgentia reliquorum publicorum.

Remittit hic Imperator ex singulari gratia subditis ea, quæ ex tributis adhuc debebant.

Tit.

Tit. XXXI. Nov. CXLIX.

Ut Dei amantissimi Episcopi cum
provinciarum indigenis & incolis, quos
sibi praesides esse velint, eos sibi à sacratis-
simo Principe concedi petant, iiqve gratis
Praesides fiant: ut tamen, qui in Praesidem
petitur, idoneè fisco caveat. Si verò Prae-
sidem petere distulerint, ut tam adversus
eum, qui ipsis Praeses missus fuerit, quod-
cunque etiam occasione publicorum tri-
butorum fecerit, querelam instituere
nequeant.

Tit. XXXII. Nov. CL.

De

Ea, quæ raptori suo nubit.

Confirmantur hæc ea, quæ de pœna rapto-
rum & de fœmina raptori nubente jam
ante statuta erant in Nov. CXLIII.

Tit. XXXIII. Nov. CLI.

Ne Decurio aut cohortalis perdu-
catur in jus sistaturve judicio citra jussio-
nem Principis, quæ insinuatur
Præfectis,

M 4

Tit.

Tit. XXXIV. Nov. CLII.

Ne sacrae formae, (a) quæ de causis procedant publicis, aliter robur accipiant, quàm si gloriosissimorum prætoriorum præfectis, insinuatæ sint, vel fuerint, illicque habeantur ratæ. (b)

(a) Id est Rescripta seu iussiones de operibus publicis faciendis.

(b) ut illi Præfecti cognoscant, annon forsitan obreptione aliqua laborent.

Tit. XXXV. Nov. CLIII.

De

Infantibus expositis.

MOS fuerat nonnullis, infantes recens natos exponere, deinde autem postquam educati erant, eos tanquam servos suos vindicare, quod hinc redarguit Justinianus, & tales infantes liberos pronunciat, etiamsi alter dominium suum liquido probari possit. Poena exponentium insuper est V librarum auri.

Hodiè si partus in loco solitario expositus & mortuus est, poena capitalis; si in loco, ubi vulgò homines ambulant, fustigatio; si non mortuus, arbitraria obtinet. Carpz. Pr. Crim. qv. 10.

Tit.

item honor, atque obsequium parentibus conferretur: dum tamen nihil ab ipsis in eorum detrimentum fiat.

Derogatur ergo hinc l. 2. C. Qui & advers. qvos.

Tit. XXXIIX. N. CLVI.

De

Prole partienda inter rusticos.

Si liber homo cum adscriptitia concumbat, partus matris conditionem sequitur. Si autem duo adscriptitii se commisceant, liberi inter utriusque dominum ex æqua parte dividuntur, si sunt æqualis numeri. Sin verò inæqualis, aut unus tantum existit partus; tunc unus ille, aut major pars liberorum ad dominum matris pertinet. Venter enim amplius laboravit.

Tit. XXXIX. Nov. LVII.

De

Rusticis, qui in alienis prædiis nuptias contrahunt.

Si rusticus sine consensu Domini cum persona alterius prædii nuptias contrahebat, Dominus eas dissolvere & procreatos filios à parentibus abstrahere solebat, quod hinc prohibetur.

Tit.

Tit. XL. Nov. CLIIX.

Ut deliberandi jus etiam ad impubes transmittatur.

HÆc rubrica potius ita concipienda erat;
*Ut impubes quoque ante aditam hereditatem
 decedens, jus adeundi ad heredes transmittat, prout
 hoc contextus docet.*

Tit. XLI. Nov. CLIX.

Ut restitutiones fideicommissi usque ad unum gradum consistant.

Speciem facti ita benè exhibet Gothofredus:
 Parens Constantino filio in testamento fundum relinquit, postea in codicillis eundem fundum Hierio nepoti suo, id est, filio Constantini, legat, cum emancipatus esset, interdicta ei omni alienatione extra familiam, tam ei, quam ejus successoribus: eique in casum si sine liberis moreretur, Constantinum patrem substituit. Moritur deinde testator, moritur & Constantinus. Hierius moriens fundum ad filium transmittit, pronepotem testatoris, is eundem relinquit abnepoti, eique si impubes decederet, substituit matrem & uxorem, tanquam extraneos. *Quæritur an hisce fundus debeatur? Conditio primi legati, ne fundus de familia defuncti ejusque nomine exiret,*

exiret, primâ facie obſtare videtur, ſed tamen quia fundus ad heredes quatuor graduum, tranſmiſſus erat, lex vetat teſtatoris prohibitionem ulterius extendi, & ita vult fundum uxori deberi.

Aliud obtinere putant DD. ſi prohibitio fiat per modum fidei commiſſi, quò pertinent *fidei commiſſa familia*.

Tit. XLII. Nov. CLX. Exemplum ſacræ pragmaticæ for- mæ de Uſuris.

Dederat civitas certam pecuniæ ſummam alicui mutuo, hâc lege, ut quoque annò civitati pro illa dependeret, quantum ferre civitatem æquum eſſet. Poſtquam deinde, Conſtitutio promulgata erat, per quam uſuras ultra alterum tantum accipere prohibebatur, hic quoque debitor ulterius aliquid ſolvere detrectabat. Juber autem Imperator, ut in futurum etiam ſolutionem perficeret, ex ratione, quod hîc magis ſpecies annui redditus, quàm uſurarum ſubſit.

Concedunt *arg. b. Novell.* DD. in genere civitatibus, eccleſiis & corporibus piis, quod majores uſuras capere poſſint, quàm privati creditores. Et ergò uſuraria ſic dicta pravitas non erit contra jus naturæ, ſed contra meras leges civiles, (quod verius puto,)

puto,) aut ecclesiis iniquitatem exercere
permisum erit.

Tit. XLIII. Nov. CLXI.

De

Provinciarum Præsidibus.

Tit. XLIV. Nov. CLXII.

**Sacra forma transmissa Dominico
gloriosissimo Præfecto de diversis
capitulis.**

Cap. I.

Donatio propter nuptias valida est, etiam si
traditio rerum donatarum à marito non
accesserit. Imò licet per nudum pactum ce-
lebrata fuerit.

Cap. II.

Natus ex masculino adscriptitio & muliere
libera, libertatem quidem retinet, & omnia
quæ acquirit; interim tamen in fundo, ubi
natus est, manere & fundum colere debet,
donec propriam possessionem nanciscatur.,
ex qua se ipsum alere possit.

Cap. III.

Repetuntur hîc ea, quæ in Nov. **CXVI.** dicta
erant.

Tit.

Tit. XLV. Nov. CLXIII.
De Relevaione tributorum publi-
corum;

Remittit hinc Justinianus ex singulari clementia subditis suis partem tributorum futurorum.

Tit. XLVI. Nov. CLXIV.
De Heredibus.

Prohibet Imperator, ne hereditas ab intestato in aliquem devoluta ei quoquo modo subtrahatur, nec per signaculorum immisionem in rebus mobilibus, nec per titulorum impositionem in immobilibus, quod olim fieri solebat.

Tit. XLVII. Nov. CLXVI.
Generalis forma de prospectu
in mare,

Tit. XLIIX. Nov. CLXVI.
De

Adjectionibus, id est, de prædiorum
sterilium ad fertiles impositionibus.

Cajus quædam ex prædiis suis alienavit, reliqua autem ad heredes transmisit.
Here-

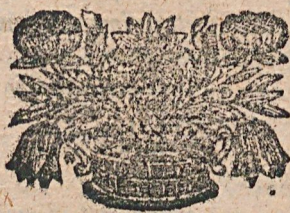
Heredes ex his iterum quædam Titio venderunt, quæ postea apud ipsum sterilia facta, ita ut tributa Titius amplius solvere nequeat. Queritur quid juris? Resp. quod heredes Caji ad ea solvenda teneantur, & si hi quoque non solvendo, quod tunc à possessoribus prædiorum à Cajo alienatorum exigì possint.

Summa Nov. CLXVII est, quod possessionem apprehendere non liceat, nisi sit vacua, etiam si sententia Judicis præcesserit.

Novella ultima CLXIIIX hoc vult, quod, si quis habeat diversos homines ratione prædiorum servitia præstantes, & quædam prædia deserta fiant, quod ea tunc reliquis accrescere debeant.

Hæc apud nos usum aliquem non præstant.

F I N I S.

INDEX

INDEX præcipuarum rerum.

A.

A bsens militia causâ maritus quamdiu expectan-	
<i> dus</i>	<i>pag. 49. seq. 138</i>
<i>A</i> ctor cessans quomodo constringendus,	<i>p. 126</i>
<i>Adjunctio</i> Judicum	<i>p. 104</i>
<i>Adscriptitii</i>	<i>p. 51</i>
<i>Eorum liberi,</i>	<i>p. 81. 186. 189.</i>
<i>Adultera</i> mulieris pœna	<i>p. 174</i>
<i>Adulter</i> an <i>adulteram</i> in uxorem ducere possit,	<i>p. 175</i>
<i>de Africanorum</i> successionibus & ecclesiis	<i>p. 66</i>
<i>de Ancilla</i> in uxorem ducta	<i>p. 49. 100</i>
<i>Appellationis</i> fatale,	<i>p. 61</i>
<i>Ejus summa,</i>	<i>p. 62</i>
<i>quando</i> finienda,	<i>p. 74. 114. 160</i>
<i>juxta</i> quas leges judicanda	<i>p. 128. 159</i>
<i>Ejus effectus</i>	<i>p. 145</i>
<i>Jus</i> de non appellando,	<i>ibid.</i>
<i>Argentariorum</i> contractus	<i>p. 177</i>
<i>Armandia</i> jus,	<i>p. 104</i>
<i>Arma</i> gerere prohibitum,	<i>p. 40. 104</i>
<i>de Armeniis,</i>	<i>p. 46</i>
<i>Arrestum</i> publicâ autoritate imponendum,	<i>p. 106</i>
<i>Artifices</i> plus justô non exigant,	<i>p. 153</i>
<i>Asylorum</i> jura,	<i>p. 38</i>
<i>Authenticum</i> & <i>Authentica,</i>	<i>p. 2</i>

B.

<i>Blasphemia</i> pœna,	<i>p. 98</i>
<i>Bona</i> liberorum quis administret	<i>p. 133</i>
<i>Bonorum Ecclesie</i> immunitas,	<i>p. 165</i>
<i>v. Res.</i>	

C. Capti-

C.

Captivitas non solvit matrimonium	p. 48
Cautio Actoris,	p. 115. 126
Cedere bonis nemo cogitur,	p. 177
Clericorum numerus in urbe Constantinopolitana.	p. 12
quomodo ad Clericatum adspirare debeant.	13. 153.
de sumptibus in eorum ordinationem impenden-	
dis,	p. 21
de Clericorum ordinandorum mensura,	p. 36.
	v. p. 178
eorum forum	p. 102
Collectandi modus	p. 162
Collegia pietatis,	p. 170
Comparatio literarum	p. 75
Concilia celebranda,	p. 154. 178
eorum auctoritas,	p. 165
Confiscatio sublata,	p. 39
Conjugum successio	p. 81. 134
Constituti variae formula,	p. 132
Controversia Theologica à quonam decidenda,	p. 39
Correorum beneficium	p. 119
Creditor debitorem moribundum aut defunctum in-	
quietare non debet,	p. 84
nec ejus heredes,	p. 131
Crediti ad navem, domum, &c. dati privilegium,	117
Burialium mortis causa donatio,	p. 105. 121

D.

Datio insolutum,	p. 15
Debitorum filii,	p. 173
De Decurionibus,	p. 66
Defensores Civitatum,	p. 35
Depositi præcisè reddendum,	p. 106
	Dia

N

<i>Diaconissa,</i>	p. 20
<i>Dignitas liberans à patria potestate</i>	p. 101
<i>Dilationis iuramentum.</i>	p. 75
<i>Divisio bonorum quomodo à Parentibus facienda,</i>	43
<i>Divortii causa,</i>	p. 47. 135 seqq. 138. 162. 179
<i>Donatio p. n. dote non illata non debetur,</i>	p. 11
<i>conferenda est</i>	p. 43
<i>non alienatur, si in immobilibus consistit,</i>	p. 85
<i>ejus quantitas,</i>	p. 116
<i>insinuatione an indigeat,</i>	p. 144. 161
<i>Donatio Principi facta insinuatione non eget,</i>	p. 77
<i>Donatio inefficacia,</i>	p. 113
<i>Dos conferri debet,</i>	p. 43. 118
<i>augeri potest,</i>	p. 56
<i>quando restituenda,</i>	p. 58.
<i>ejus privilegia</i>	p. 113
<i>in secundo filia matrimonio eadem constituenda,</i>	
<i>quæ ante fuit,</i>	p. 118
<i>Liberis servanda,</i>	p. 119
<i>ejus non soluta exceptio,</i>	p. 120

E.

Ecclesiastica res, v. Res.

<i>Ecclesia Hierosolymitana quando res suas alienare possit</i>	p. 68
<i>Elemosyna quibus eroganda,</i>	p. 13
<i>Emancipatio hodierna,</i>	p. 101
<i>Emphyteusis ecclesiastica,</i>	p. 23. 25
<i>quando amittatur,</i>	p. 150
<i>Episcopi requisita & officium</i>	p. 19. seqq. 178
<i>de ejus bonis</i>	p. 168
<i>Exheredationis causa</i>	p. 128. seqq. v. Frater.
<i>Eunuchos facere prohibitum</i>	p. 180
<i>Evocatio</i>	

Evocatio reorum, p. 78
Expositio infantum, p. 184

F.

Falcidia quando non detrahatur p. 7. seq. 147. 168
Fatalium lapsus quando non noceat, p. 144
Fideicommissaria res quando alienari possint p. 67. 123
Fideicommissum quamdiu duret p. 187
de Fidejussoribus p. 14
Fœderati quinam, p. 132
Erater ob quas causas fratrem exheredare possit. p. 61
Fratrum successio, p. 103
Eorum filiorum successio p. 161
Funerum sumtus p. 70. 84

H.

Hæretica pravitatis Inquisitores, p. 39
Hæretici remouentur & eorum libri comburuntur. 69
non liberantur curiali fortuna p. 71
non succedunt, p. 142
res immobiles, venerabilium locorum in se trans-
ferre non debent, p. 169
eorum Collegia, p. 170
Hæretica mulieres non gaudent dotis privilegio, 124
de Heredibus voluntatem defuncti non implentibus,
p. 6. seq.
Hæredis nomen testator propria manu exprimere
non cogitur, p. 146
Hortulani urbis Constantinop. p. 86

I.

Illustres per Procuratorem comparent p. 91
Impotentia Conjugum. p. 48
Incesta nuptia p. 32. 179. 185
Incestuosi liberi non succedunt, p. 109
N 2 Infructa-

<i>Influativa clericorum,</i>	p. 82
<i>Instrumentorum solennia</i>	p. 73
<i>cautele circa ea</i>	p. 94
<i>Instrumenta dotalia.</i>	p. 34. 97. 134 seq.
<i>Instrumentum referens sine relato non probat,</i>	p. 144
<i>Invocatio nominis divini,</i>	p. 64
<i>Judaeorum jura,</i>	p. 182
<i>Judex sine suffragio fieri debet,</i>	p. 26
<i>partes ipse audiat,</i>	p. 85. 171
<i>Ju licis corrupti pena.</i>	p. 157
<i>Judices pedanei</i>	p. 102
<i>Juramenti ab Administratoribus praestandi formula,</i>	p. 29
<i>Juramentum Religionis</i>	p. 29
<i>Calumnia,</i>	p. 157
<i>Justiniana prima & secunda,</i>	p. 31 seq.

L.

<i>Laudatio Autoris</i>	p. 90
<i>Legatum Deo, Christo & sanctis relictum</i>	p. 166
<i>ad redemptiorem captivorum,</i>	p. 167
<i>Legitima quantitas</i>	p. 41
<i>Legitimatio per subsequens matrimonium,</i>	p. 33.
	44. 45
<i>aliae species,</i>	p. 96 seq. 107 seq. 133
<i>Lenocinii pena</i>	p. 35
<i>Lex quando obligeat</i>	p. 87
<i>de Liberorum illegitimorum successione</i>	p. 42. 108
<i>Liberorum jura</i>	p. 99
<i>Litania quae</i>	p. 155
<i>Litterarum imperiti quomodo contrabant</i>	p. 85
<i>Litigiosa res</i>	p. 125
	<i>Lucrum</i>

Lucrum Conjugum in pactis dotalibus aequaliter de-
terminandum p. 52

M.

Mageschafft unde ditatur p. 142

de Magistratibus Romanis, p. 63. 65. 69. 86. 121

Mandator quis p. 14

Mandata Principum p. 37

Manus utraque non est abscindenda, p. 176

Maritus in uxorem sevens p. 139

quid ei liceat contra illum, de quo suspicionem
adulterii foret ibid.

Mater nutritrix, p. 115

avo praesertur, p. 143

ad rationes tenetur p. 185

filiis educat, p. 58

quid si transeat ad secundas nuptias non redditis
rationibus p. 58

Mediator testis esse nequit, p. 112

Mendacii poena p. 43 seq.

Milites privatis negotiis se non immisceant p. 132

de eorum transitu per provincias p. 164

Militiae an hypotheca dari possint, p. 80

Minor quando manumittere possit, p. 144

de Monachis, p. 16. 100. 156. 171

eorum schemate Laici & scenici uti non debent,

p. 156

Monasterium non est alienandum p. 26

Conjuges illud ingredientes quid restituant, p. 155

Monialem rapientis poena, p. 156

Mulier pro marito intercedens, p. 178

Carceri non est includenda. ibid.

N 3

N. Naturae

N.

<i>Naturales liberi</i>	p. 97
<i>Negans propriam manum pœna</i>	p. 43
<i>Notarii instrumentum super re prohibita conscientis pœna,</i>	p. 25. 175
<i>Novellarum denominatio, ordo. &c.</i>	p. 1 seqq.
<i>Numeratio pecunie quomodo probetur,</i>	p. 110
<i>Nuptiarum secundarum pœne,</i>	p. 9. 52 seqq.
<i>Nuptie quomodo dissolvantur,</i>	p. 46
<i>v. Divortium.</i>	

O.

<i>Oratoria habere permissum</i>	p. 83
<i>eorum adificatio</i>	p. 167
<i>Orphanotrophorum officium,</i>	p. 169

P.

<i>Papa Rom. præminentia,</i>	p. 165
<i>Partus post mortem patris editus quando pro legitimo habeatur,</i>	p. 67
<i>Patronatus juris acquisitio</i>	p. 83
<i>Pedis amputatio,</i>	p. 176
<i>Prescriptionis tempus si quis pro parte absens,</i>	p. 146
<i>Prescriptio 100 annorum,</i>	p. 30. 125
<i>quadragenaria,</i>	p. 166
<i>ejus terminus, si res à m. f. possessore tradatur,</i>	p. 146
<i>Præsides provinciarum</i>	p. 28
<i>Prætores populi,</i>	p. 34
<i>Precaria,</i>	p. 24
<i>Presbyterorum bona,</i>	p. 154
<i>eorum pœna, si falsum testimonium dicant, ibid.</i>	
<i>Proterocellum in sensu juris Rom.</i>	p. 71
	R. Rapti

R.

<i>Rapta an raptori auferre possit,</i>	p. 181. 183
<i>Reconventio ubi instituenda,</i>	p. 116
<i>Recusatio Judicis,</i>	ibid.
<i>Referendarius Palatii,</i>	p. 131
<i>Remissio delinquentium,</i>	p. 172
<i>Representationis jus</i>	p. 142
<i>Repressalia,</i>	p. 77
<i>Repudii causa.</i>	p. 50 seqq.
<i>de Rerum ecclesiasticarum alienatione,</i>	p. 22. 72.
	81. seq. 86. 88. 147 seq. 151
<i>Rescripta ambitiosa</i>	p. 127
<i>Rescripta à quonam subscribenda,</i>	ibid.
<i>Rei latitantis poena</i>	p. 79
<i>Reversales</i>	p. 172
<i>à Rusticis anticbrefin pacisci prohibitum,</i>	p. 64. 65

S.

<i>Sacramenta in privatis adibus non sunt admini-</i>	
<i>stranda,</i>	p. 83. 166
<i>Sacrorum turbatio,</i>	p. 155
<i>Samarita</i>	p. 162 seq. 181
<i>Scenica mulieres</i>	p. 76
<i>Schwerdmagen/</i>	p. 142
<i>Servus Langvens à Domino neglectus fit liber,</i>	p. 49
<i>Signa in instrumentis reperta sunt investiganda,</i>	p. 95
<i>Sodomia poena,</i>	p. 98. 179
<i>de Solutionibus</i>	p. 14
<i>Spillmagen/</i>	p. 142
<i>Sponsalitia largitas</i>	p. 144
<i>Sponsor quis</i>	p. 14
	<i>Sportula</i>

Sportula ultra definitum modum non sunt exigenda, p. 158
Succesio ab intestato, p. 140. seqq.

T.

Tabellio ipse contractibus interesse debet, p. 70
testibus opus habet, p. 95
v. Notarius.
Taxationem bonorum testatoris heredes agnoscere
tenentur p. 74
Templorum edificatio p. 88. 166 seq.
Testamentum paternum, p. 122
Testium qualitas p. 110 seqq.
Theodora particeps imperii p. 27. 29
Tituli alienis prædiis non sunt affigendi p. 40. 190
Ad transactionem nemo compelli potest p. 159
Tributa à quo solvenda p. 38
ratione sterilium prædiorum, p. 191
Tutela non deferretur creditoribus aut debitoribus pu-
pillorum, p. 92
Tutela legitimæ, p. 143
Tutelam quinam clerici gerere possint, p. 153
Tutoris officium, p. 93

V.

Vasa sacra quando alienari possint, p. 25. 158
Viduitas an injungi possit, p. 59 seq.
Usura nautica p. 122. 125
Usura ultra alterum tantum, p. 152. 178.
188
Usuraria pravitas an sit contra jus natura, p. 188

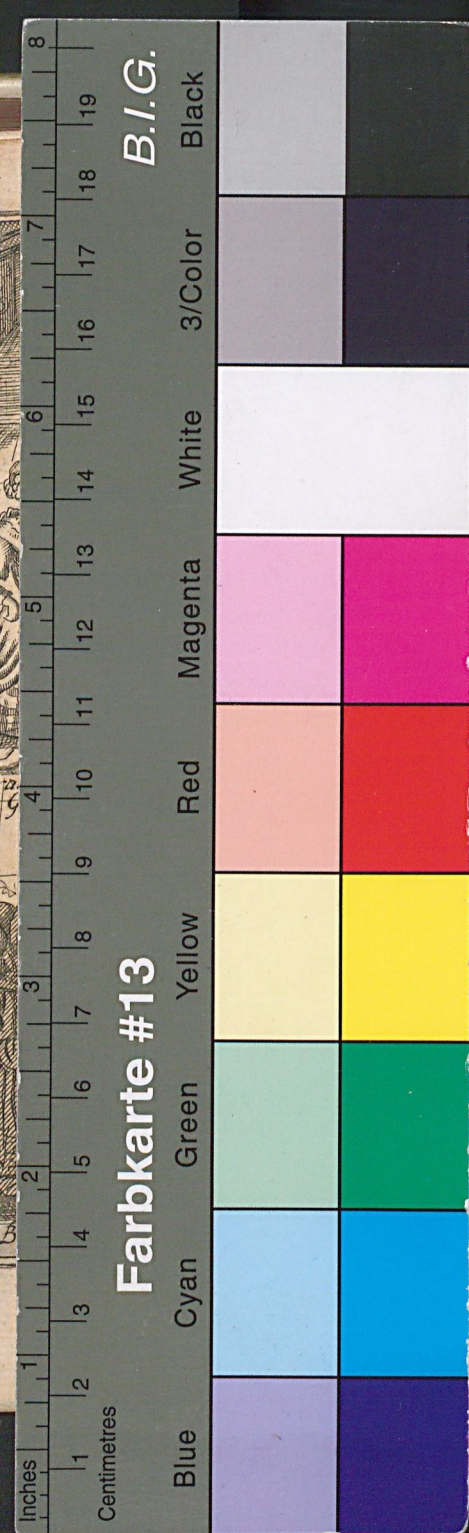
22 (0) 25

3 37 $\frac{10}{R, 7}$

AB 37 $\frac{10}{K, 7}$

Ka 6A02 a

C.FR.LUDOVICI
U. Lic. & Prof. Publ. Extr.
COMPENDIUM
NOVELLARUM
JUSTINIANI,
nctis Avthenticis, usu hodierno
&
RERUM INDICE
in
UDIOSÆ JUVENTUTIS,
utilitatem adornatum.

HALÆ-MAGDEBURG,
at in Officina Libraria Rengeriana,
Anno MDCCL.